T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EBELİK ANABİLİM DALI

KADINLARIN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK KAYGILARININ SOSYAL VE PSİKOLOJİK BELİRLEYİCİLER İLE İLİŞKİSİ

Nihal SEVİNÇ TEMİZ

EBELİK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI
Doç. Dr. Burcu AVCIBAY VURGEÇ

ADANA-2025

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EBELİK ANABİLİM DALI

KADINLARIN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE YÖNELİK KAYGILARININ SOSYAL VE PSİKOLOJİK BELİRLEYİCİLER İLE İLİŞKİSİ

Nihal SEVİNÇ TEMİZ

EBELİK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI
Doç. Dr. Burcu AVCIBAY VURGEÇ

ADANA-202

KABUL VE ONAY

ETİK BEYAN

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 28/ 10/ 2025

İMZA

Nihal SEVİNÇ TEMİZ

İTHAF

Bu çalışmayı merhum babam Mehmet Sevinç'e ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimimde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, tez çalışmam boyunca bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç.Dr. Burcu AVCIBAY VURGEÇ'e,

Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübesiyle akademik gelişimime katkı sağlayan Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü'ndeki değerli hocalarıma,

Bu yoğun çalışma sürecinde her an yanımda olan desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Göktan'a, hayatımın anlamları çocuklarım Yusuf ve Şefik'e, biricik annem ve rahmetli babama, kardeşlerime, kıymetlilerim Aysel Tekkazancı ve Pınar Özkan'a;

Sonsuz teşekkür ve saygılarımla…

Nihal SEVİNÇ TEMİZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **i**
ETİK BEYAN ..... **ii**
TEŞEKKÜR ..... **iv**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **vii**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **viii**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **x**
ÖZET ..... **xi**
ABSTRACT ..... **xiii**
1.GİRİŞ **1**
2.GENEL BİLGİLER **4**
2.1. İklim Değişikliğinin Tanımı 4
2.2. İklim Değişikliğinin İnsan Sağlığına Etkileri 5
2.3. İklim Değişikliğinin Kadın Sağlığına Etkileri 8
2.3.1. İklim Değişikliğinin Kadınların Fizyolojik Sağlığına Etkileri 9
2. 3.2. İklim Değişikliğinin Kadınların Sosyal Sağlığına Etkileri 12
2.3.3. İklim Değişikliğinin Kadınların Psikolojik Sağlığına Etkileri 13
2.4. İklim Kaygısı ve Risk Algısı Arasındaki Teorik Çerçeve 15
2.4.1. İklim Değişikliği Kaygısı Nedir? 15
2.4.2. İklim Değişikliği Risk Algılama Modeli 16
2.4.3. İklim Değişikliğine Yönelik Risk Algı Düzeyi ile Kaygı Arasındaki İlişki .. 18
2.4.4. İklim Değişikliğine Yönelik Kaygıların, Sosyal ve Psikolojik Belirleyiciler ile İlişkisine Yönelik Teorik Çerçeve 18
2.5. İklim Değişikliğine Yönelik Ebelerin Rolü 20
3. GEREÇ VE YÖNTEM **22**
3.1. Araştırmanın Amacı 22
3.2. Araştırmanın Tipi 22
3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı 22
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi 22
3.5. Veri Toplanma Araçları 23

3.6 Verilerin Analizi 23
4. BULGULAR 26
4.1. Katılımcıların Tanıtıcı Bilgilerine ve İklim Değişikliği Konusundaki Genel Risk Algılarına Yönelik Bulgular 26
4.2. İklim Değişikliğine Yönelik Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkilere Yönelik Bulgular 32
4.3. İklim Değişikliğine Yönelik Kaygı ile Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkiler Arasındaki İlişki Arayıcı Bulgular 40
5. TARTIŞMA 58
5.1. Katılımcıların Tanıtıcı Bilgilerine Ait İklim Değişikliği Konusundaki Genel Risk Algılarına Yönelik Bulguların Tartışılması 58
5.2. İklim Değişikliğine Yönelik Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkilere Yönelik Bulguların Tartışılması 60
5.3. İklim Değişikliğine Yönelik Kaygı ile Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkiler Arasındaki İlişki Arayıcı Bulguların Tartışılması 62
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 64
KAYNAKLAR 67
EKLER 80
EK 1. Aydınlatılmış Onam Formu 80
EK 2. Tanıtıcı Bilgi Formu 81
EK 3. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği 86
EK 4. Etik Kurul Kararı 87
ÖZGEÇMİŞ 88

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No: **Sayfa No:**

Şekil 1. İklim Değişikliğinin Sağlık ve İnsan Sistemleri Üzerine etkileri. 5
Şekil 2. İklim Değişikliği Risk Algı Modeli 17

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No: **Sayfa No:**

Tablo 1. Kadınların Tanıtıcı Özelliklerine Ait Bulgular..... 27
Tablo 2. Kadınların İklim Değişikliği Konusundaki Genel Risk Algılarına Yönelik Bulgular 29
Tablo 3. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği ile Sosyal ve Psikolojik Belirleyicilere Yönelik Veri Toplama Araçlarının Güvenilirlik Analizi.. 31
Tablo 4. Kadınların İklim Değişikliği İle İlgili Etken, Etkilenen Durum ve Etkiyi Değiştirebilecek Durumlar Hakkındaki Bilgilerine Ait Bulgular. 33
Tablo 5. Kadınların İklim Değişikliğini Kişisel Deneyimleri ve Algılama Düzeyleri..... 35
Tablo 6. Kadınların Sosyal Çevresinin İklim Değişikliğine Yaklaşımı ve Bireysel Sorumluluk Algıları..... 37
Tablo 7. Kadınların İklim Değişikliğine Yönelik Değer, İnanç ve Normları Önemseme Düzeyleri..... 39
Tablo 8. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği Madde Düzeyinde Dağılımlar..... 41
Tablo 9. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Dağılımı 43
Tablo 10. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Eğitim Düzeylerine Göre Değişimi..... 45
Tablo 11. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Gelir Düzeyine Göre Değişimi..... 47
Tablo 12. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Yaşadıkları Bölgeye Göre Değişimi..... 49
Tablo 13. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Çalışma Alanına Göre Değişimi..... 51
Tablo 14. Kadınların İklim Değişikliği Kaygıları ile Yaş Arasındaki İlişki 52
Tablo 15. Kadınların İklim Değişikliği Kaygıları ile Bilişsel ve Değer Temelli Faktörler Arasındaki İlişkiler..... 54

Tablo 16. Kadınların İklim Değişikliği Kaygıları Üzerinde Bilişsel, Deneyimsel ve Sosyokültürel Faktörlerin Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 55
Tablo 17. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Bilişsel Faktörlerin Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 56
Tablo 18. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Deneyimsel Süreçlerin Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 56
Tablo 19. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Sosyokültürel Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları 57
Tablo 20. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Değer-İnanç-Norm Teorisinin Etkisi: Regresyon Analizi Bulguları 57

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
CCRPM	: İklim Değişikliği Risk algı Modeli (Climate Change Risk Perception Model)
BMİDÇS	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
WMO	: World Meteorological Organization (Dünya Meteoroloji Teşkilatı)
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Program)
IPCC	: The Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)
SRT	: Social Representation Theory (Sosyal Temsiller Teorisi)
SARF	: The Social Amplification of Risk (Riskin Sosyal Amplifikasyonu Çerçevesi)
BM	: Birleşmiş Milletler
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
COP	: Conference of the Parties (Taraflar Konferansı)
SKA	: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü)
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
İDKKÖ	: İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği
SO_2	: Sülfürdioksit
NO_2	: Azotdioksit
NO	: Azotmonoksit
CO_2	: Karbondioksit
PM	: Partiküler madde
CO_2	: Karbondioksit
O_3	: Ozon

ÖZET

Kadınların İklim Değişikliğine Yönelik Kaygılarının Sosyal ve Psikolojik Belirleyiciler ile İlişkisi

Yaşadığımız toplumu her yönüyle tehdit eden iklim değişikliği, 21. yüzyılın en büyük sorunudur ve insan sağlığı üzerindeki etkisi gün geçtikçe artırmaktadır. Özellikle sanayi devrimi sonrasında artan katı yakıt kullanımı, üretim ve tüketim faaliyetleri iklimde meydana gelen değişiklikleri tetikleyen ana itici güç olmuştur. Küresel bir sağlık sorunu kabul edilen iklim değişikliği, bireylerin fiziksel, sosyal ve ruhsal iyilik halini çevresel ve sosyal belirleyiciler üzerinden etkilemektedir. Savunmasız gruplar ise iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine karşı daha hassastır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygı düzeyleri ile sosyal ve psikolojik belirleyiciler arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel desendedir. Çevirim içi ortamda, Kasım 2023-2024 tarihleri arasında Türkiye'de ikamet eden 18 yaşın üzerindeki 2549 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, literatür doğrultusunda geliştirilen demografik bilgileri ve risk algılama teorisine uyarlanmış sosyal- psikolojik belirleyicileri içeren tanıtıcı bilgi formu ve İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği (İDKKÖ) ile toplanmıştır.

Katılımcıların yaş ortalaması 33,77±9,46'dır. İDKKÖ toplam puan ortalaması 65,48±13,52'dir. Alt boyutlar için puan ortalamaları; Fizyolojik Sağlık alt boyutu için 31,93±6,76, Davranış alt boyutu için 20,15±4,74 ve Toplumsal Cinsiyet alt boyutu için 13,40±3,74'dür. Regresyon analizi sonuçlarına göre, bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler, sosyokültürel etkiler, bireylerin değer-inanç ve normları kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygılarını etkilemekte ve anlamlı düzeyde artırmaktadır ($F=296,696$, $p<0,001$, $R^2=0,318$). Tüm bu faktörler arasında iklim değişikliği kaygılarına yönelik en güçlü etkiye sahip değişkenin bireylerin değer sistemleri ve inançları olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygıları yüksek düzeydedir ve psiko-sosyal belirteçler kaygı düzeylerini olumsuz yönde

etkilemektedir. Kaygı mevcut duruma uyum sağlamayı etkileyebilecek bir durumdur. Bu sonuçlar iklim değişikliğine yönelik politika ve stratejiler geliştirilirken kadınlar özelinde bireysel faktörlerin göz ardı edilmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Kadın, Kaygı, Sosyal Belirleyiciler, Psikolojik Belirleyiciler

ABSTRACT

The Relationship Between Women's Anxiety About Climate Change And Social and Psychological Determinants

Climate change, which threatens every aspect of our society, is the biggest problem of the 21st century, and its impact on human health is increasing daily. Increased solid fuel use, production, and consumption activities, particularly after the industrial revolution, have been the main driving force behind climate change. Climate change, considered a global health problem, affects individuals' physical, social, and mental well-being through environmental and social determinants. Vulnerable groups are more susceptible to the health impacts of climate change. In this context, the aim of the study is to determine women's anxiety levels about climate change and the relationship between social and psychological determinants.

The research is descriptive and cross-sectional. It was conducted online between November 2023 - 2024 with 2,549 women over the age of 18 residing in Turkey. Data were collected using an introductory information form containing demographic information developed in line with the literature and social-psychological determinants adapted to risk perception theory, and the Climate Change Anxiety Scale for Women (CCAS-Women).

The mean age of the participants was 33.77±9.46. The total mean score on the CCAS-Women is 65.48±13.52. The mean scores for the subscales are 31.93±6.76 for the Physiological Health subscale, 20.15±4.74 for the Behavior subscale, and 13.40±3.74 for the Gender subscale. Regression analysis results indicate that cognitive factors, experiential processes, sociocultural influences, and individuals' values, beliefs, and norms influence and significantly increase women's concerns about climate change ($F=296.696$, $p<0.001$, $R^2=0.318$). Among all these factors, the variable with the strongest impact on climate change concerns is individuals' value systems and beliefs.

As a result, women's anxiety about climate change is high and psychosocial indicators negatively affect their anxiety levels. Anxiety can affect adaptation to

the current situation. These results highlight the importance of considering individual factors, particularly for women, when developing policies and strategies to address climate change.

Keywords: Climate Change, Women, Anxiety, Social Determinants, Psychological Determinants

1. GİRİŞ

İklim değişikliği, yeryüzünü ciddi oranda etkileyen, yaşadığımız toplumu her yönüyle tehdit eden 21. yüzyılı ve sonrasını sosyal, ekonomik, politik alanda etkileyen en önemli küresel sorunudur. Bu önemli sorunu uygun azaltma faaliyetlerindeki gecikme insan hayatını ve sağlığını her geçen gün daha da tehlikeye atmaktadır (1,2). Özellikle son çeyrek yüzyılda yaşanan, iklim kaynaklı afetler ve mikrobiyal patojen dinamikleri kayda değer şekilde ekolojik döngüyü etkisi altına alan bozulmalar ile varoluşsal tehdit boyutuna ulaşmıştır (3-5). Çok etkenli bu dinamik süreçte insanlar ve diğer canlılar üzerindeki zararlı etken faktörler hızla yayılarak geri dönüşümsüz şekilde ilerlemektedir. Ekolojik döngünün bozulması toprağın verimliliğini azaltarak kıtlığın ortaya çıkmasına, yangınların artması hava kalitesinin düşmesine, ormansızlaştırma vahşi hayvanların doğal habitatlarının bozulup çevreye dağılmasına ve istenmeyen birçok olumsuz sonucun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (6). İklim değişikliğinin dünyada insan ve ekolojik döngü üzerindeki etkilerine karşı hızlı bir önlem alınmaması durumunda Dünya Sağlık Örgütü'ne (World Health Organization-WHO) göre 2050 yılına kadar 5 milyon ölüm olacağı tahmin edilmektedir (7).

İklim değişikliği bireylerin yalnızca fiziksel sağlığını değil psikolojik ve sosyal refahını da etkilemektedir (8,9). Sıcaklık ve ısının artışı, aralıklı sıcak hava dalgaları, aşırı yağış ve sellerin sıklığı, buzulların eriyerek deniz seviyesini yükseltmesi, ozonun artması, hava kalitesinin kötü oluşu ruh sağlığının kötüleşmesi ve intihar eğilimlerinin artmasıyla ilişkilendirilmektedir (10). İklim değişikliği nedeniyle kalp-dolaşım ve solunum sistemi hastalıkları, endemiler, pandemiler, hava kirliliği, hijyen sorunları, beslenme ve su kaynaklarına erişimde yetersizliklere ek olarak doğal afetler yaşanabilmektedir. Tüm bu olumsuz durumlar nedeniyle kadın sağlığında metabolik ve psikolojik bozukluklar yaşanabilmekte gebelik öncesi ve devamında gelişen komplikasyonlar yaşam kalitesini etkilemektedir (11). Dolaylı yollardan, kuraklığın su kıtlığını tetiklemesi tarım alanlarında toprak yapısını bozmakta, üretimi ve ekonomik gelir kaynaklarını etkilemekte, aile içi şiddeti, stresi, cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri derinleştirmekte ve dolayısıyla ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyerek kaygı düzeyinin artmasına neden olmaktadır (12-14). Ek olarak yaşam alanlarındaki yetersizlikler nedeniyle bireylerin göç etme kararını etkileyerek yerlerinden edilmelerine neden

olabilmektedir. Hem göç edenler hem de kalmayı seçmek zorunda kalan savunmasız ve kırılgan popülasyonda yaşanan çaresizlik hissi bireylerin ruh sağlığını etkileyebilir, kaygı düzeylerini artırabilir (15-17).

Savunmasız ve kırılgan popülasyonlar, özellikle sağlık hizmetlerindeki yetersizlik ve erişim engeli nedeniyle, mevcut ruh sağlığı düzeylerini daha kötüleştiren olumsuz etkenlerden genellikle orantısız şekilde etkilenir (18,19). Bu süreçlerin etkisinin yaştan bağımsız ve yaşam dönemine göre farklı olduğunu söylemek mümkündür. İleri yaş popülasyonlar, güçlü bağlara sahip dini ve etnik azınlıkların olumsuz ruh sağlığı sonuçları daha fazla risk altındayken, gençler ise kaygıya daha yatkındırlar (20).

Kadınların üstlendikleri sorumlulukların daha fazla olması, şiddete karşı savunmasızlıkları ve toplumsal cinsiyet eşitsizlerine daha fazla maruz kalmaları, iklim değişikliğinden orantısız şekilde daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Aşırı hava olayları esnasında, kadınlar genel sorumluluklarını kısıtlayabilir, yaşam standartlarını yükseltmek ve diğer kaynaklara erişebilmek için uzak yerlere göç edebilir, gittikleri yerlerde ise saldırıya uğrama, kaçırılma, dışlanma veya erken evliliklere maruz kalabilirler (21, 22).

İklim değişikliği, dünya çapında her toplum için farklı ciddiyette zorluklar oluşturan karmaşık küresel tehlike olmasına rağmen acil dikkat gerektiren bir risk ve tehlike olarak görülme düzeyi değişkenlik göstermektedir. İklim değişikliğine ilişkin risk algıları yalnızca ülkeler arasında farklılık göstermemekte, aynı toplumdaki bireyler arasında da büyük farklılıklar gösterebilmektedir. İklim değişikliğine yönelik risk algılarını yönlendiren ve şekillendiren sosyal ve psikolojik faktörlerin ayrıntılı şekilde algılanması, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yardımcı olacak önemli bir göstergedir. Sosyal ve psikolojik belirteçler bireylerin risk algısını etkileyen faktörlerdir. Risk algısı ise bireylerin kaygısını olumsuz yönde etkileyebilir. İklim değişikliği nedeniyle kaygısı olan bir bireyin risk algısı bu kaygı düzeyini ve verilen tepkiyi artırabilir. Bunun aksi yönünde iklimle ilgili bir kaygının olması bireyin bunu risk olarak algılamamasından kaynaklanıyor olabilir. Bireyler iklim kaygısı duyabilir ama kendisini riskli bölge de tanımlamayabilirler. Bu nedenle iklime uyum politikalarını bu bölgelerde sürdürmek düşünülenin aksine daha uzun zaman alabilir.

İklim Değişikliği Risk Algılama Modeli (Climate Change Risk Perception Model/CCRPM) iklim değişikliğine özel geliştirilmiş bir teoridir (23). Bu teori iklim değişikliği risk algılarının altında yatan sosyal-psikolojik belirleyicilerin daha sistematik ve ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır. Teori, daha önce büyük ölçüde farklı olarak ele alınan riskin üç temel boyutunu bütünleştirir; bilişsel faktörler (örn. bilgi), deneyimsel faktörler (örn. duygu/duygu) ve sosyo-kültürel faktörler (örn. normlar, değerler) olarak sınıflandırılmıştır. Çok boyutlu risk algısı ve kaygı arasındaki psikososyal belirteçlerin ilişkisini belirlemek iklim değişikliğine yönelik politikalar için atılmış önemli bir adım olacaktır (20,23).

Kadınlar üzerinde iklim değişikliği risk algısını çalışma amacı, bireylerin ve yaşadıkları toplumun iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan tehditleri nasıl algıladıkları, olumsuz etkilere karşı farkındalıkları, verdikleri duygusal tepkileri, kültürel normları, çevreci davranışları ölçmenin yanısıra sosyal ve psikolojik belirleyiciler ile çözüm üretip politika geliştirmeye katkı sağlayacaktır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. İklim Değişikliğinin Tanımı

İklim değişikliği, Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar fosil yakıt tüketimindeki artışın yanı sıra antropojenik karbon salınımı ve çeşitli sera gazlarının atmosferde birikmesiyle oluşturduğu, dünya genelinde küresel boyutta sıcaklığın ciddi oranda artması ve çevresel hava değişikliklerinin oluşmasıdır (24,25). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ndeki (BMİDÇS) tanımına göre ise doğrudan veya dolaylı yollarla insan faaliyetleri nedeniyle küresel atmosferin içeriğini değiştiren ve belirli bir dönemde gerçekleşen değişkenliklerdir. Özellikle sanayi devriminden sonra karbon salınımı ve sıcaklıktaki değişim belirgin bir şekilde artmıştır. Çoğunluğu insan faaliyetlerinin sonucu olan küresel olarak iklimde meydana gelen değişiklikleri önleyebilmek, azaltabilmek ve iklim değişikliği ile küresel ölçekte çalışmaları koordine etmek amacıyla 1988 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization/WMO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Program/UNEP) tarafından Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (The Intergovernmental Panel on Climate Change/IPCC) kurulmuştur. IPCC günümüzde iklim değişikliği çalışmalarını koordine eden en önemli kuruluşlardan biridir ve en önemli çalışma alanlarından biri geleceğe yönelik muhtemel alternatif durumların ortaya konmasıdır (26). 27. Taraflar Konferansında (Conference of the Parties/COP 27), sürekli artan sera gazı emisyonlarının birikimi sonucunda çağımızın en sıcak sekiz yılı olduğu ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin her geçen gün daha dramatik sonuçlar ortaya çıkardığı belirtilmiştir. Her ne kadar tüm insanların yaşam kalitesi ve yaşam ortamlarını tehdit eden bir sorun olsa da bölgesel farklılıklar dramatik etkilerinin de farklı düzeyde olmasına sebep olmaktadır. İnsan sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkisinin en çok yetersiz beslenmenin veya gıda-su kaynaklı hastalıkların yaşandığı yerlerdeki nüfus tarafından hissedilecek olacağı belirtilmektedir (27).

WMO 2024 raporuna göre 2023 yılı en sıcak yıl olarak tespit edilmiş ve sıcaklıkların sanayi devri öncesindeki ısı ortalamasının 1,45°C ± 0,12°C üzerine çıktığı belirtilmiştir. Eğer aynı hızlda ısınmaya devam ederse ortalama sıcaklardaki artışın +4 derece olması beklenmektedir (28). 2024 yılı İklim Raporu'nda Türkiye'de ortalama sıcaklık 15,6 °C ile 1991–2020 arasındaki yıllara göre 1,7°C artış göstermektedir.

Meteoroloji Ekstrem Olay Veritabanı raporunda ise 2024 yılı aşırı olay sayısı 1257 olarak tespit edilmiştir. En sık rastlanan aşırı hava olayları %35 şiddetli yağış ve sel, %20 fırtına, %18 dolu, %9 yoğun kar, %8 yıldırım düşmesi, %3 heyelan, %2 kasırga ve %2 don, çığ, orman yangını, sis, kum fırtınası ise %1 ve altında raporlanmıştır (29). IPCC'ye göre, Akdeniz Havzası küresel iklim değişikliğine karşı dünyanın en hassas bölgelerinden birisidir. İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı da Türkiye'de yıllık ortalama sıcaklığın gelecek yıllarda 2,5°C- 4°C artacağını, artışın Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde 4°C'yi, iç bölgelerinde ise 5°C'yi bulacağını öngörürken, Türkiye'nin yakın gelecekte daha sıcak, kurak ve yağışlar açısından daha belirsiz bir iklim yapısına sahip olacağı tahmin edilmektedir (30,31).

2.2. İklim Değişikliğinin İnsan Sağlığına Etkileri

İnsanların demografik özellikleri, yaşam şartları ve meydana gelen mevcut durumları nasıl yönettikleri, uzun ya da kısa vadeli eğilimleri, sahip oldukları normlar ve kaynaklara erişimleri konusunda kritik öneme sahiptir. Bu bakımdan küresel iklim değişikliği ile mücadele sosyal, ekonomik ve politik tüm sistemleri kapsamaktadır (Şekil 1).

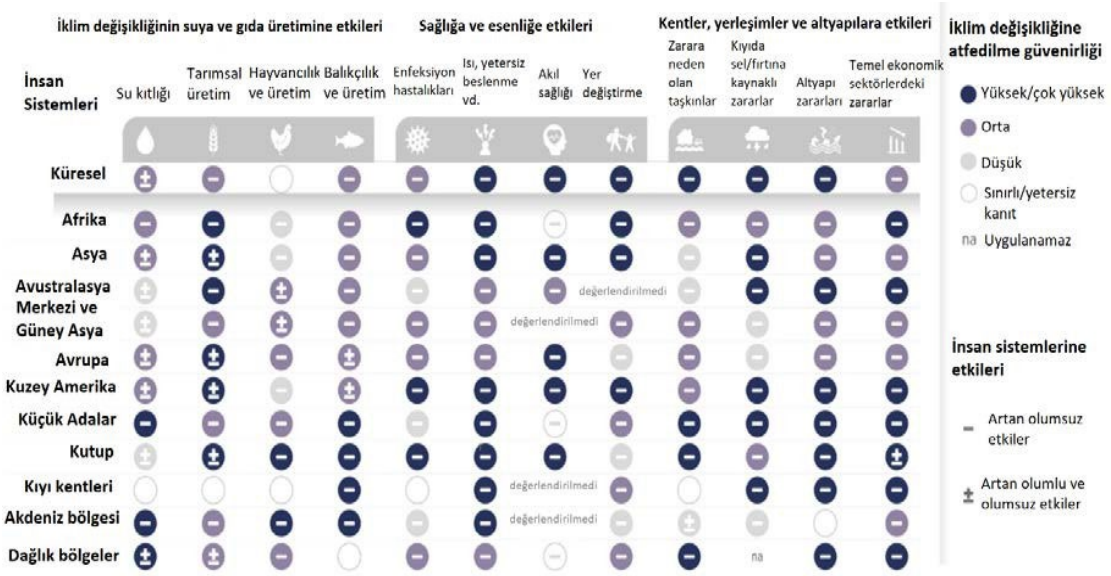

Şekil 1. İklim Değişikliğinin Sağlık ve İnsan Sistemleri Üzerine etkileri -IPCC 2022a, (32).

İklim değişikliğinin neden olduğu tehlike ve risk faktörlerinin insan sağlığı üzerindeki etkilerini belirlemek için bilimsel düzeydeki kanıtlara ve bu kanıtlar

çerçevesinde hazırlanmış politikalara dayanan eylem planlarına ihtiyaç vardır. Bu amaçla IPCC, UNEP, WMO tarafından kurulan tüm dünyadan binlerce bilim insanın katıldığı uluslararası iklim değişikliği müzakereleri yapılarak Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi nezdinde raporlar hazırlamaktadır (33-35). Bu raporlarda iklim değişikliğinin küresel alanda çevre, ekonomi ve sosyal koşulların bozularak altyapılara verdiği zarar nedeniyle fiziksel ve ruhsal açıdan zarar gören ve risk altındaki bireylere yardımların ulaşmaması yetersiz beslenme, alerjik hastalıklar, travmalar ve insanların ruh sağlıklarını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Artan kaygının intihar, stres, üzüntü, ekolojik keder, şiddet, kültürel deformasyon, yoksulluk ve sosyal yaşamın azalmasına neden olduğu tespit edilmiştir. İklime karşı dirençli kalkınma yaklaşımları çevre, ekonomi ve küresel sağlığı geliştirecek değerlendirmeler yaparak iklim eylemi stratejilerini en uygun şekilde planlayarak sera gazı emisyonlarını azaltıp dirençliliği artırıp, toprak, su, hava kalitesini geliştirip fiziksel ve mental sağlığı korunmak üye devletlerin en temel hedefleridir (36-38). WHO'ya göre dünya genelinde ülkelerin sadece %40'ı hava ve iklim bilgi sistemlerini iklime duyarlı hastalıkları belirleme amacıyla sağlık sistemlerinde kullanmakta (39) ve vektör kaynaklı hastalıklar için etkili uyum seçenekleri içerisinde sürveyans, erken uyarı sistemleri, aşı geliştirme çalışmaları yapmaktadır (40).

Her geçen gün artan sıcaklıklar, yağışlar, kuraklıklar yangınlar gibi aşırı hava olaylarının artması insanlar üzerinde olumsuz etki yaratarak üretimi, refahı ve ekosistem alt yapısını değiştirmektedir (32). Sanayi devrimi ile başlayan ekolojik dengenin bozulması, iklim değişikliğinin sağlığa doğrudan ve dolaylı etkilerinin belirginleşmesine neden olmuştur. Doğrudan etkiler; küresel ısı ekstremleri, sıcak/soğuk hava dalgaları, kasırgalar, fırtınalar, buzulların erimesiyle yükselen deniz seviyesi, tsunamiler, seller, ormansızlaşma, yangınlar yaralanmalar, travmalar, boğulmalar, beslenme yetersizlikleri, özellikle savunmasız gruplar ve çocuklarda travma sonrası stres ve kaygı bozukluğuna hatta ölüme neden olabilmektedir (41,42). Dolaylı etkiler ise; stratosferik ozon azalması ve UV Radyasyon ışınları, sahra tozu, vektörel kaynaklı mikroorganizmalar nedeniyle enfeksiyon hastalıkları, endemi ve pandemiler, su ve gıda kaynaklı hastalıklar, hava kirliliği ve solunum yolu hastalıkları, alerjik hastalıklar gibi risk faktörlerini ortaya çıkarmaktadır. İklim değişikliği kontamine su ve gıdalara maruz bırakarak, ruh sağlığını, kaygı ve refah düzeyini de etkileyebilmektedir (41). İklim değişikliğinin bir "sağlık tehdidi çarpanı" olması nedeniyle ortaya çıkan

hastalıkların ötesinde mevcut herhangi bir sorunu artırabilmekte ya da sağlık hizmeti almayı zorlaştırabilmektedir (43).

Soluduğumuz havanın kalitesi iç ve dış ortamlarda ciddi derecede önem arz etmektedir. İç ortamlardaki hava kirliliği genellikle katı yakıtlardan, pişirme ve ısıtma sırasında meydana gelen yanmalardan kaynaklanabilir. Hava kirliliği oksidatif stres, inflamasyona, genetikte mutasyonlara, endokrinal sistemde bozulmalara ve hücresel iletişime kadar etkilemektedir. Akciğere havadaki gazların metallerin ve partikül maddelerin (PM) geçişi, oksijenin yapısını bozarak iltihaplanmalara, hücre ölümüne, kanserlere, metabolik hastalıklara, serebral hastalıklara ve organ hasarına neden olmaktadır. Kirli havanın nazal mukozayı bozmasının yanısıra merkezi sinir sistemindeki serotonin ve noradrenalin seviyesini bozarak depresyonu tetiklemekte ve beyin işlevlerinde bozulmalara neden olarak nörolojik hastalıklara neden olmaktadır (44).

Vektör kaynaklı viral ve paraziter hastalıkların çeşitliliği giderek artmaktadır. Coğrafi konum ve mevsim şartlarının değişmesiyle sivrisinekler, keneler, fareler, kum sineği, eklembacaklı sokması, zararlı deniz yosunları, kuş/domuz gribi nedeniyle birçok viral ve paraziter mikroorganizmalar akut, kronik ve ölümcül hastalıklara neden olmaktadır. Bu hastalıkların bulaşıcılıklarını ortamdaki ısı, nem, rutubet ve hijyen eksiklikleri etkilemektedir. Ormansızlaşma ve yangınlar habitatların yok olmasının en büyük etkenidir ve hayvanların göç etmesini diğer canlılar ve insanlara mikroorganizma taşımalarına neden olmaktadır (45). Betonlaşmanın giderek artması için ormanların yok edildikçe sivrisineklerin artmasına ve kemirgenlerin habitatlarının bozulmasına neden olarak sıtma ve dang humması gibi hastalıkların yayılmasına zemin yaratmaktadır (46).

Endüstrideki biyolojik ve kimyasal kirleticilerin artışı, kuraklık ve seller nedeniyle temiz suya erişim ve gıda güvenliği ciddi bir tehdittir. Nüfus artışı ve kaliteli yaşam şartlarının düşmesi, iç çatışmalar, sosyal eşitsizlikler, barınma ve yerleşim yerlerindeki sağlık hizmetlerindeki yetersizliği hem bireyler hem de toplumlar için artan maliyet ortaya çıkarmaktadır. Denizlerin ekosistemini sıcaklık artışı, fırtına ve kasırgalar, kirli endüstriyel atık akışları bozmaktadır ve birçok deniz canlısının tüketimi zehirlenmelere neden olmaktadır (47). Atmosfer yapısındaki bozulma nedeniyle güneşten gelen UV radyasyon ışınlarına maruziyet maling melanoma, göz

hastalıklarına, ciltte yanıklara ve DNA' nın yapısının bozulmasına neden olmaktadır (48).

İklim değişikliği ve toksik kimyasallara maruz kalma birbiriyle bağlantılı ve etkileşimlidir. Bu kimyasallar ftalatlar, alev geciktirici kimyasallar ve perflorlu bileşikleri içerebilir ve endokrin bozulması ve obezite, diyabet, kanser, infertilite ve nörogelişimsel bozukluklar gibi ilişkili sağlık sorunlarına yol açabilir (49-51). Endokrin bozucu kimyasallara maruz kalma, doğurganlık, obezite, metabolizma ve yaşam evreleri boyunca endokrin işleyiş üzerinde etkiler yaratabilir. Bunun bir sonucu olarak epigenetik değişiklikler de tetiklenebilir (52).

İklim değişikliğinin bulaşıcı hastalık görülme insidansıyla olan ilişkisinin hızI artan bir halk sağlığı sorunu olduğu kanıtlanmıştır. Cinsel sağlık ve üreme sağlığını da olumsuz etkilediği bilinmektedir (53). "Sahra Altı Afrika'da Şiddetli Yağış ve HIV Bulaşma Riski, HIV Prevalansı ve Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonların Analizi, 2005-2017" adlı incelemede yoğun yağışların HIV oranı artırdığını (54), kırsal bölgelerde ise son 2 yıllık kuraklığın özellikle adölesan kızlarda HIV prevelansını daha yüksek oranda arttığını, bu bölgede yaşayan kadınların erken ve ticari amaçlı cinsel ilişkiye maruz kaldıklarını, eğitim düzeyinin düşmesine ve gıda güvensizliğinin erkeklerin göç etmesine neden olduğunu ortaya koymuştur (55). Bu bakımdan iklim değişikliği, doğurganlık, doğum öncesi sonuçlar, maternal ruh sağlığı, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları, cinsiyete dayalı şiddet ve hayatta kalma gibi üreme sağlığı sorunlarını doğrudan etkilemektedir (50, 56-58).

2.3. İklim Değişikliğinin Kadın Sağlığına Etkileri

İklim değişikliğinden kaynaklı hastalık ve ölümler, maruziyetin önlenmesiyle ya da hazır bulunurlukla azaltılabilir, tersi durumda ise artması muhtemeldir (8). Ancak tüm gruplar üzerindeki etkisinin aynı olmadığını söylemek mümkündür. Özellikle bebekler, çocuklar, yaşlılar ve kadınlar iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine karşı daha savunmasızdırlar. Bu gruplar içinde kadınlar hayatlarının her döneminde oluşan sağlık riskleri bakımından erkeklere göre daha hassastır (1). Cinsiyet rolleri, ilişkiler, normlar ve eşitsizlikler, iklim değişikliğine karşı hassasiyeti ve sağlık üzerindeki etkilerini daha da artırır (59). Kadınlarda erkeklere göre daha yüksek oranda anemi ve yetersiz beslenmeye, beslenmedeki eşitsizliklere, hafıza, dikkat ve eğitim

üzerinde olumsuz sonuçlara maruz kalmaktadır (60). İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan krizler kadın sağlığı ve cinsiyete dayalı şiddet bakımından ciddi bir ağırlaştırıcı etkenidir. İklim değişikliği ile ilişkili kadınların ölümü, yaralanması, bulaşıcı hastalığa yakalanması, ruh sağlığı sorunları ile karşılaşması ve gıda güvensizliği yaşama olasılığı erkeklerden daha fazladır (61). Kadınlar üzerindeki etkilerinde birçok hastalık riskinin artması, beslenme ve hijyende yetersizlik, cinsel şiddet, ruhsal bozukluklar, üreme sağlığı ve obstetrik hizmetlerinden yararlanamama, ölüm gibi kriterler değerlendirilmektedir (62). Dolayısıyla kadın sağlığı üzerindeki etkileri cinsiyet eşitsizliğine bağlı etkileri ile ele alınmalıdır.

2.3.1. İklim Değişikliğinin Kadınların Fizyolojik Sağlığına Etkileri

İklim değişikliği, biyolojik kırılganlıkları artırarak, kaynakları kısıtlayarak ve toplumsal eşitsizlikleri artırarak kadınların sağlığını tehdit etmektedir. Özellikle gebelik döneminde ciddi risklerle karşı karşıyadır. Gebelik boyunca kadın bedeni fizyolojik ve biyokimyasal değişiklikler yaşadığı bir süreçten geçer. Gebelik sürecinde oluşan fizyolojik, ruhsal ve sosyal değişiklikler nedeniyle gebeler, iklim değişikliğine karşı daha hassastır. Spontan abortus, preterm eylem, düşük doğum ağırlığı, neonatal ölümler, vektör kaynaklı hastalıklar, dehidratasyon gibi pek çok sorunla karşılaşılabilirler.

Gebeler ve anneler için ısı stresi, vücut ağırlığının ve sıcaklığın artmasıyla terlemenin azalması, dehidratasyon ve ısıya maruz kalma, doğum zorluğu, beslenmede yetersizlik, kan akışını bozulması ve bulaşıcı hastalıklara yakalanma risk oluşturur. Gündüz ve gece sıcaklığı arasındaki farkın azalması, gebe ve maternal sağlığı olumsuz yönde etkilemektedir (63,64). Gebelik ve yenidoğan döneminde, termoregülasyon yeteneğini değiştiren fizyolojik ve anatomik değişimler homeostaz dengesini değiştirerek ısıya karşı duyarlılığı artırmaktadır (65). Uzun süreli ısıya maruziyet, ısı stresi ve kan viskozitesini artırarak enflamatuar ve oksidatif stres tepkilerini tetikler. Periferik kan akımı ile birleşen bu tepkiler uterusa giden kan akımını azaltarak ve fetüsün oksijen ve besin ihtiyacını karşılamasına engel olması nedeniyle maternal ve fetal sağlık üzerinde ciddi tehdit oluşturmaktadır (66). Aşırı ısının erken doğum, düşük doğum ağırlığı ve ölü doğum üzerindeki etkisi incelendiğinde, normal ısıdaki günlerle kıyaslandığında preterm doğum riskinde %16 artış olabileceği tespit edilmişti. Ayrıca

gestasyonel hipertansiyon, gestasyonel diyabet, plasental anomaliler ve preeklempsi gibi yüksek riskli gebeliklerin görülme sıklığında da artışa neden olabilmektedir (65).

Sıcak hava dalgalarının etkilerine dair kanıtlar soğuk dalgalardan daha güçlü olsa da soğuk havalar da anne ve bebek sağlığı üzerinde olumsuz etkilere de neden olabilir (67). Gebeliğin erken döneminde soğuğa maruz kalma, erken doğum riskinin artmasıyla ilişkilendirilirken, gebeliğin sonlarında soğuğa maruz kalma, erken doğum riskinin azalmasıyla ilişkilendirilmektedir (68). Japonya'da yapılan bir araştırmada hayatın erken dönemlerinde aşırı soğuk havalara maruz kalmanın, çocuklarda büyüme geriliğine neden olabileceği belirtilmiştir. Erkek bebeklerde doğum öncesi, kız bebeklerde doğum sonrası maruz kalmanın daha güçlü bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (69). Menopoz, overlerin fonksiyonlarını kaybetmesiyle menstrual siklusun tamamen biter ve birçok vazomotor ve depresif semptomlar, bilişsel bozukluklar, ürogenital şikayetler, kardiyovasküler hastalıklarda artış, kemik kütlesinde azalmalar görülebilir. İklim değişikliğinin etkisiyle kadınların menopozal dönemde yaşadıkları semptom ve bozukluklar artabilir veya süresi uzayabilir (70).

Hava kirliliği ve orman yangınlarından kaynaklı duman, ölü doğum, fetal anomali, düşük doğum ağırlıklı bebek, erken doğum gibi olumsuz gebelik komplikasyonlarına yol açmaktadır (71). Amerika'da hava kalitesi üzerine yapılan bir araştırmada konsepsiyonun 3 ay öncesi ve gebeliğin 24. haftasına kadar $PM_{2,5}$, PM_{10}, SO_2 , CO_2 ve O_3 (sülfürdioksit, karbondioksit, ozon) maruziyeti araştırılmıştır ve konsepsiyondan 3 ay önce ve gebeliğin ilk haftalarında SO_2 ve NO (azotmonoksit), ikinci trimesterde ise O_3'e maruziyetin gestasyonel diyabet riskinde artışa neden olduğu bildirilmiştir. Obezite, hava kirliliği ve gebelik arasındaki ilişki üzerine yapılan bir diğer çalışmada, prenatal dönemde hava kirliliğine maruz kalan erkek bebeklerin, gestasyonel yaşlarına göre düşük doğum ağırlıklı oldukları bildirilmiştir (72). Kadınlardaki infertilite ve hava kirliliğini arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada; İnvitro fertilizasyon (IVF) yapılan gebelerin NO_2 (azotdioksit) ve O_3'e maruz kalma durumunda canlı doğum oranlarının olumsuz etkilediği, yüksek oranda PM_{10}'a maruziyetin ise IVF sonrası abortusa neden olduğu saptanmıştır (73). Menstrual siklusun luteal ve foliküler fazında hava kirliliğine maruziyetin etkilerin incelendiği incelemede, NO ve PM_{10}'dan küçük maddelerin foliküler faz süresi kısa süreli uzayarak geç ovulasyona neden olduğunu belirtilmiştir (74).

İklim değişikliği nedeniyle aşırı hava olayları olarak tanımlanan fırtınalar, kasırgalar, seller, tsunamiler, sıcak-soğuk hava dalgaları, çölleşme ve kuraklık gibi değişiklikler her geçen gün etkisini daha da şiddetli göstererek artmaktadır. Savunmasız ve kırılgan gruptaki kadınlar; kasırga ve fırtınalar mevcut altyapıların zarar görmesini (75) sağladığı için güvenli gıda ve su erişimi azalmakta, kaygı ve stresi artırmakta, işlerini ve evlerini kaybetme korkusu deneyimlemenin yanı sıra yaralanmalar, boğulmalar, donma gibi olumsuz riskler ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Yeryüzünde en sık yaşanan doğal afetlerden biri olan sel taşkınları ile taşınan patojenler, vektörlerin yayılımını hızlandırarak ağır metaller ve zehirli pestisitler gibi tehlikeli kimyasalların gebeler üzerinde tehdit oluşturmasını katkı sağlamaktadır (76).

Ekosistemdeki bozulmalar çevre, hava, su kirliliğine, kullanılan kimyasallar ve toksik maddeler ise çevrenin normal şartlarının bozulmasına yol açmaktadır. Yapılan araştırmalara göre dünyadaki ölümlerin %24'ünün çevresel risklerden dolayı olduğu tespit edilmiştir (77,78). Bu çevresel risklerin doğrudan etkileri yanı sıra dolaylı yollarla da etkileri vardır. WHO' ya göre aşırı sıcaklık artışı açık alan ve ağır işte çalışan bireyler üzerinde ısı stresini tetiklemesiyle baş dönmesi, halsizlik, bayılma ve uzun vadede kalp damar hastalıklarına yol açmaktadır. Bu durum en çok düşük ve orta gelirli ülkelerdeki kadın ve göçmen işçilerde görülmektedir (79). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ya da alt yapı yetersizlikleri nedeniyle evde yemek pişirmek ve katı yakıt tüketimi, akciğer ve kalp hastalıklarını tetiklemektedir. Ev içerisindeki bu kirlilik nedeniyle dünyada 1 yıl içerisinde yaklaşık 3,2 milyon ölüm vakası görülmekte ve bunların %60'ı gelişmekte olan ülkelerde kadın ve çocuklarda görülmektedir (80). Günümüzde dünyanın her yerinde sosyoekonomik durumun her geçen gün düşmesi kaliteli gıda ve temiz suya erişimi engelleyen temel sorunlardan birisidir (81). Gebelikte gıda ve su güvensizliğine maruziyet, nörogelişimsel anomaliler (yarık damak-dudak, fallot tetralojisi, spina bifida, anensefali) ve diğer komplikasyonlar ile ilişkilendirilmiştir (82,83). Ayrıca sınırlı ve güvensiz suya erişimin, gebelikte dehidrasyona neden olarak düşük doğum ağırlığı ve erken doğum riskinin artmasına yol açabileceği bildirilmektedir (84). Güvenli su ve gıda kaynağının her geçen gün azalması, kontamine olmuş su ve gıda tüketimini artırabilir ve gebelikte birçok komplikasyonla beraber kaygı düzeyinin artmasına neden olabilir (85). Düşük ve orta gelirli ülkelerde gebelikte gıda güvensizliğinin yaşanması annede depresyon, preeklampsi, ölü doğum, erken doğum ve

düşük doğum ağırlığı riskini artırmaktadır. Yetersiz beslenme ise infertilite, menarşın gecikmesine, amenoreye, cinsel sağlık ve üreme sağlığında olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (86).

2. 3.2. İklim Değişikliğinin Kadınların Sosyal Sağlığına Etkileri

Dünya nüfusunun yoksulluk içinde yaşayan 1,3 milyar insanın %70 kadarı kadındır. İklim krizleri esnasında kadınların bakım sorumluluklarının artması günlük yaşam yükünü çoğunlukla üstleniyor olmaları onların eğitim, istihdam ve karar alma süreçlerine katılım fırsatlarını kısıtlamaktadır (87). İklim değişikliği birçok eşitsizliği yanında getiren sosyal ve çevresel bir tehlikedir. Akut ve/veya yavaş ilerleyen doğal afetlerde kadınlar cinsiyete dayalı şiddete, göç etmeye, sosyoekonomik güçlüklere, eğitim hayatının olumsuzluklar ile karşılaşmasına, erken evliliğe zorlanmaya, beslenme ve gıda güvenliğinin bozulmasına en önemlisi de sosyal yaşamın zorlaşması eko-kaygının artmasına neden olmaktadır. Kadınların ve kız çocuklarının psikolojik kaygıları ve korkuları sosyal yaşamlarında şiddete uğrama, refahlarının bozulması, yerinden edilme ve göçe zorlanma, maddi imkansızlıkların artması, sağlıklı çocuk doğurma ve uygun şartlarda büyütmeyle ilgili sosyal kaygıları da beraberinde getirmektedir. Aşırı hava olayları bireylerde artan ailesel ve sosyopolitik stresle, potansiyel kayıplara barınma ve yerinden edilmeye, kolluk kuvvetlerinin ve sosyal normların bozulması ve kötüleşen güç dengesizlikleri sayesinde yoksulluk içinde yaşayan dışlanmış kadın alt gruplarında cinsiyete dayalı şiddetin artmasına yol açabilmektedir (88,89).

BM Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet Özel 2022 raporu, iklim değişikliğinin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yeni eklemeler yaptığını, kadınlar ve kız çocuklarının güvenliklerini bir "tehdit çarpanı" haline getirdiğini belirtmiştir. Raporda, iklim değişikliği nedeniyle bir doğal afet sonucu ölme olasılığının erkeklere göre kadınlarda 14 kat daha fazladır olduğu belirtilmektedir. Yavaş ilerleyen iklim olayları nedeniyle çevrenin bozulması, çatışma ve zorla yerinden edilmeler kadınların ve kız çocuklarının yaşama tutunmaları, gıda erişimleri ve beslenme alışkanlıkları, güvenilir içme suyu ve sanitasyonu, eğitim ve öğrenim hayatları, barınakları, toprakları ve uygun işlerde çalışma haklarını önemli düzeyde etkilemektedir (90).

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD)'de iklim değişikliğinin sadece hava koşullarını değiştirmediğini aynı zamanda dünya genelinde milyonlarca insanın yaşam şartlarını her yönüyle etkilediğini ele almıştır (91). OECD, aşırı yağışların artmasıyla oluşan seller veya kuraklık sonucu hayata tutunmak için mücadele edenlerin çoğunlukla kadınlar ve kız çocukları olduğunu bildirmektedir (91). Düşük geliri olan kırsal bölgelerdeki kadınlar, su taşımaktan, gıda temin etmeye, çocuk yetiştirmeye kadar tüm işlerden sorumludur. Doğal kaynaklara bağımlı olmak ve kaynaklardaki azalma kadınları ve kız çocuklarını cinsiyete dayalı şiddete iterek daha savunmasız hale getirmektedir (92). Artan iş yükünün, kadınlar ve kız çocukların eğitim hayatlarını kısıtlarken yaşanan ekonomik yetersizlikler kızları erken evlilik yapmaya sürüklemektedir. İklim değişikliği ve doğal afet sonucu aileler besi hayvanları ya da gıda karşılığı erken evliliğe zorlamakta başlık parası almaktalar (93,94). BM Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet Özel Raporunda 2022 yılında iklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin kaybının cinsiyete dayalı şiddeti artırdığı ve hukuk sistemlerinin yetersiz kalmasıyla kötüleştiğini vurgulamaktadır (95).

İklim değişikliği, silahlı çatışmalar, savaşlar nedeniyle devletin güvenliğini etkileyen gelir kaybına, siyasi tutarsızlıklara, göç etmeye ve yoksullaşmaya neden olurken toplumsal cinsiyet rolleri birleştiğinde kadınların sosyoekonomik yükünü ve cinsiyete dayalı şiddeti artırmaktadır. Kadınların afetlerde erkek aile üyelerini kaybetmesi, barınaklarda güvenlik sistemindeki, içme suyu ve sanitasyon, altyapı ve hizmetlerdeki yetersizlikleri göç veya zorla yerinden edilme, kadınların ve genç kızların cinsel şiddet, erken ve istenmeyen evliliklere, istismara, seks işçiliğine, organize suç olan çocuk tacirliği ve insan kaçakçılığına maruz bırakmaktadır ve bu risk afetlerde %20-30 artmaktadır (96).

2.3.3. İklim Değişikliğinin Kadınların Psikolojik Sağlığına Etkileri

İklim değişikliğinin yerküre ve canlılar üzerindeki olumsuz etkileri, gelecekte insanoğlunun karşılaşacağı olumsuzluklar ile ilgili korku, endişe ve kaygı durumlarının altyapısını oluşturabilir. İklim değişikliklerinden sonra görülen keder, acı, üzüntü ve korku özelikle kadınlar ve savunmasız kırılgan gruplarda anksiyetenin ve kaygının artmasına, psikolojik etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (97). Ayrıca iklim

değişikliği nedeniyle çevrede, gelir kaynaklarında ve doğada oluşan kayıplar kaygı, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğuna (TTSB) neden olmaktadır (98).

İklim değişikliği ile ilgili olayların daha sık ve şiddetli yaşanması kronik stresi ve kaygıyı artırır, nöro-gelişimsel ve fiziksel sağlığın etkilenmesine neden olabilir (99). Felaket sonrası toplumun güvenliği ve refahı etkilendiğinde deneyimlenen travmanın şiddeti özellikle kadınlar, çocuklar ve savunmasız kırılgan gruplar için daha için ağır olmaktadır (100). Felaket sonrası guvenilir gıda ve suya erişim güçleşir, beslenmedeki ve hijyendeki yetersizliklere bağlı davranış bozuklukları, depresyon ve kaygı düzeylerini artırır (101). Aşırı sıcaklık artışı bireyler arası şiddetin %4 ve gruplar arası çatışmanın %14 oranında isyan, sivil ve siyasi çatışmalar, tecavüz ve cinayet riskini ğını göstermektedir. Küresel ısınmadan kaynaklanan artan şiddet yönetilmezse, içinde bulunduğumuz yüzyılda ilave 180.000 cinsel saldırı vakası olacağını, cinsel saldırı ve cinsiyete dayalı şiddetin TSSB'nin, depresyon, anksiyete ve intihara yönelik davranışların ortaya çıkmasına katkıda bulunabileceği belirtilmektedir (102). Sıcaklıktaki her 1 °C'lik artış, ruh sağlığına bağlı ölümlerde %2,2'lik bir artış ve ruh sağlığına bağlı morbiditede %0,9'luk bir artışla ilişkilendirilmektedir (103).

Doğal afetler doğum öncesi ve sonrası ruhsal bozukluk, kaygı ve olumsuz doğumlara neden olabilmektedir. Iowa Sel Çalışması, sele maruz kalan kadınların daha yüksek düzeyde peritravmatik sorun yaşadığını ve 2,5 yıl sonraki takiplerinde ise daha yüksek düzeyde perinatal depresyon ve düşük genel refah raporlarını ortaya çıkarmıştır (104). Kasırga gibi akut felaketlere maruz kalan annelerde perinatal şikayetler ve buz fırtınalarının fiziksel ve zihinsel sağlığa ek olarak çocuklarda bilişsel gelişimi olumsuz etkilediği kanıtlanmıştır (105).

İklim değişikliğine bağlı oluşan stres, anksiyete, depresyon ve kişilik değişimi bireylerde madde ve alkol kullanımını artırmakta, intihar düşüncesinin artmasına neden olabilmektedir (106). İklim değişikliğinin hafif veya ağır etkileri savunmasız ve kırılgan grubu daha fazla endişelendirerek psikolojik bozulmalara neden olmaktadır. Özellikle kadınların aşırı iklim olayları nedeniyle temel gereksinimlerini karşılayamadığı durumlarda zihinsel sağlıklarında bozulma riski artmaktadır (107). Genel olarak kadınların bir felaketin ardından zihinsel sağlık sorunları yaşama olasılığı erkeklere göre daha fazladır. Ancak kadınların bir felaket sonrasında TSSB veya

anksiyete yaşama olasılığı daha yüksekken, intihar erkekler arasında daha yaygındır (108).

İklim değişikliği nedeniyle yerinden edilen kişilerin %80'i kadın olmasına rağmen, ruh sağlığını özel olarak detaylandıran çok az literatür bulunmaktadır. İklimle bağlantılı göçün yarattığı ruh sağlığı yükü ciddi öneme sahiptir. Çoğu kadın geçim kaynağını çiftçilik veya doğal kaynaklardan sağlamaları nedeniyle koşullar bireyleri iklim göçüne zorlamaktadır. Göç ve yerinden edilme, kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve insan ticaretine karşı duyarlılığını artırmaktadır (109,110).

2.4. İklim Değişikliği Kaygısı ve Risk Algısı Arasındaki Teorik Çerçeve

İklim değişikliği nedeniyle bireyler bilişsel, duygusal, davranışsal boyutlarda etkilenmekte ve karmaşık psikososyal tepkiler verebilmektedir. Bu bakımdan iklim değişikliğine yönelik kaygının ne olduğu, bu kaygıyı etkileyen risk faktörleri ve etki düzeylerini belirlemek önemlidir. Kaygıyı düzeyini etkileyen risk faktörleri çok boyutludur. Bireyin yaşam alanlarından, deneyimleme durumlarına, yaşama ve canlılara bakış açılarına, değerlerine ve inançlarına kadar pek çok faktör birbiri ile ilişki içerisindedir.

2.4.1. İklim Kaygısı Nedir?

İklim kaygısı kavramı son yıllarda demografik özelliklerin etkili olduğu bireylerin uyum davranışları ile ilişkili değişebilen özellikle kadınlar ve gençler arasında sıklıkla karlılaşılan eko anksiyete seviyelerini yükselten, endişelerini artıran duygu durumudur. Coğrafi konum, cinsiyet, yaş, ekonomik durum ile yakından ilişkili olmasına rağmen; bireysel, küresel ve toplumsal risk algıları, iklim değişikliği hakkındaki bilgi düzeyleri, ne kadar etkilendikleri, verdikleri tepki düzeyleri ve deneyimleriyle de yakından ilişkilidir. Pihkala (2020) iklim anksiyetesini, “antropojenik iklim değişikliği ile önemli ölçüde ilişkili olan kaygı” olarak ifade etmiştir (111). Ampirik düzeyde, çeşitli ulusal anketler, iklim değişikliğinin genel toplumda artan bir endişe ve stres kaynağı olduğuna işaret etmiştir (112,113) ve iklim değişikliğiyle ilgili kaygı duygularından, varoluşun ekolojik temellerinin çöküşün eşiğinde olduğu yönünde genel bir algıya kadar uzanan tanımlamalar vardır (114). İklim değişikliğinin psikolojik

etkilerini belirlemek zaman alabilir. Bu yüzden iklim değişikliği ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve ortaya çıkan keder, öfke, kaygı ve depresyon gibi ruhsal tepkileri toplumların kültürel ve yapısal farklılıklarına göre belirlemek gerekmektedir (115).

Sosyal hizmetler alanında yapılan çalışmalarda iklim değişikliği kaygısının sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaştığı görülmektedir (116,117). Bu kaygının bilinçli farkındalığın bir sonucu olduğu söylenebilir. Bu farkındalık her ne kadar kaygı için bir sebep olsa da iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı etkileri zamanında fark ediyor olmak mücadelede başarı oranını yükseltmektedir. İklim farkındalığı, bireylerin iklim değişikliğine ve ortaya çıkan durumlara süreç içerisinde uyum sağlamak için gösterdikleri davranışlardır (118). İklim değişikliğine uyum sağlama ve mücadele etme politikaları geliştirmede farkındalığın etkisi büyüktür. Ortaya çıkabilecek etkileri zamanında fark etmek iklim değişikliği ile mücadelede başarı oranını yükseltebilmektedir. Toplumların iklim değişikliğine sosyal, ekonomik ve çevresel olarak uyum sağlayabilmesi, felaket öncesi bilinç ve farkındalık düzeyinin yükseltilmesi ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlara karşı koruma önlemi almalarını, politikaları öğrenmelerini, önleme planı ve program geliştirmelerini sağlayarak en az düzeyde etkilenmelerini sağlayacaktır (119). Toplumun alışmış olduğu kalıbı yenileyerek küresel ve ulusal alanlarda harekete geçirecek bilgi ile desteklemek çevresel, sosyal ve ekonomik yönden iklim değişikliği mücadelesini geliştirecektir. Ek olarak bireysel bilinç ve farkındalık düzeyinin artması iklim değişikliğiyle ilgili çevre karşıtı kararların karşında durabilecek ve reddedecek güce sahip toplumların oluşmasına katkı sağlar (120-121).

2.4.2. İklim Değişikliği Risk Algılama Modeli

İklim değişikliği risk algısını anlamak için bu algının temelini oluşturan faktörlerin belirlenmesini gerektirir (123). İklim Değişikliği Risk Algı Modeli (Climate Change Risk Perception Model- CCRPM) Van der Linden (2015) tarafından iklim değişikliğine özel geliştirilmiş bir teoridir (23). Bu teori iklim değişikliğini risk olarak algılamanın altında yatan sosyal-psikolojik belirleyicilerin daha sistematik ve ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır. Teori, daha önce büyük ölçüde farklı olarak ele alınan riskin üç temel boyutunu bütünleştirir; bilişsel faktörler (örn. bilgi), deneyimsel

faktörler (örn. duygu/duygu) ve sosyo-kültürel faktörler (örn. normlar, değerler). Modele göre iklim değişikliğine yönelik risk algısı deneyimsel süreçler, bilişsel faktörler, sosyokültürel etkiler ve sosyo ekonomik faktörlerle ilişkilidir (Şekil 2).

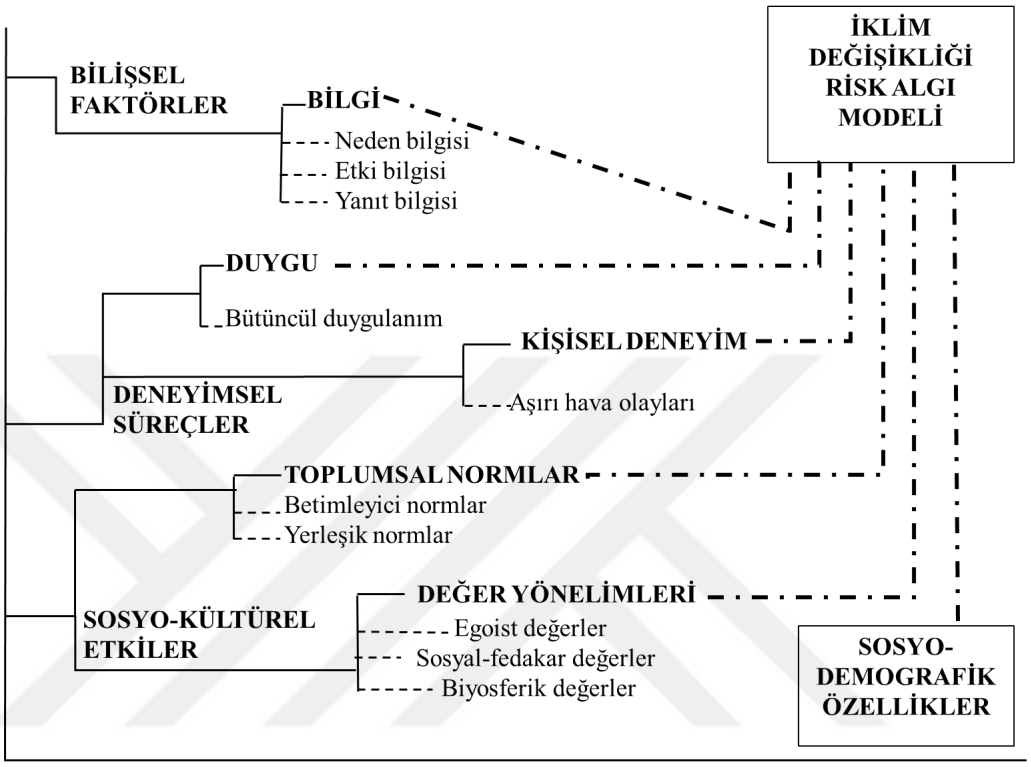

Şekil 2. İklim Değişikliği Risk Algı Modeli (23)

İklim değişikliği risk algılama modeli, iklim değişikliği konusunda bilgi sahibi olmanın yanı sıra pek çok faktörün birbiriyle ilişkili olduğunu savunur. Hem küresel ısınmanın meydana gelme olasılığını hem de ilişkili sonuçların şiddetini tahmin etmek için, öncelikle bu faktörler hakkında bir miktar "bilgi" edinilmelidir. Bu açıdan iklim değişikliğinin nedenleri, etkileri ve tepkileri hakkındaki bilgi, genellikle risk algısının bilişsel bir yönü olarak kabul edilir. Deneyimsel faktörler, bilgiyi işlemenin duygu ve etki tarafından yönlendirildiği karmaşık ve zihinsel algılama sürecidir (124). Tehdit ve tehlikeyle ilgili içgüdüsel kaygılar kişisel deneyimlere dayanır (125), doğrudan deneyimler algılanan riski güçlü duygular ile unutulmaz ve baskın hale getirebilir (126). Bilişsel ve duygusal etkilerin yanı sıra sosyal ve kültürel yapıların da rolleri önemlidir (127). Kültürel etkileri modellemek ve nedenini anlamak için, "değerler", "kültür" ve "dünya görüşleri" kavramları kullanılmaktadır. Değerler dünya görüşlerinden önce gelir ve daha spesifik, istikrarlı ana ilkelerdir (128,129). Bireysel algıyı en üst düzeye

çıkarmak için *egoist değerlere*, başkalarının fikir ve görüşlerini benimsemek için *sosyo-fedakar değerlere* ve antropojenik olmayan doğaya ve biyosfer yapısının önem vermek için *biyosferik değerlere* önem verilmelidir (130). Sosyal normlar ise genel olarak, insanların belirli durumlarda nasıl davranması, düşünmesi ve hissetmesi gerektiğine ilişkin beklentilerdir (131).

2.4.3. İklim Değişikliğine Yönelik Risk Algı Düzeyi ile Kaygı Arasındaki İlişki

İklim değişikliği, günümüzde her geçen gün artarak küresel dünyayı etkisi altına alan ve toplum refahını etkileyen endişe kaynağıdır. İklim değişikliği hakkında bilgi ve farkındalık düzeyinin artması bireylerin ruhsal durumlarının bozulmasına, kaygılarının artmasına neden olmaktadır. Kaygı düzeyindeki değişimler bireylerin yaşam şekillerini, alışkanlıklarını, davranış şekillerini değiştirmektedir (132). Bunun tam tersini söylemekte mümkündür. Risk, istenilmeyen oluşabilecek sonuçların yaratabileceği kayıpların belirsizlik şeklidir. Gelecekte yaşanılacak belirsizliklerin, iklim değişikliği felaketlerinin etkisi, imkansızlıklar ve kıtlık bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemekte ve kaygılarını artırabilmektedir (133). İklim değişikliğinin neden oladuğu risk faktörlerinin doğuracağı sonuçlara uyum sağlayamama sosyal refahı ve ekonomideki istikrarsızlıkları dolayısıyla yaşam koşullarını etkilemektedir. Bu nedenle iklim değişikliği ve kaygı arasında bulunan derin bağ, iklim ile ilgili farkındalık arttıkça, gelecek endişesi ve kaygısı da artmaktadır. Önceden yapılan risk belirleme ve tedbir ağının güçlendirilmesi kaygı düzeyini hafifletebilir. Riskler bireyler tarafından kabul edilebilir, tolere edilebilir veya hiç kabul edilmeyebilir. Ancak yapılabilecek risk analizi, iklim değişikliğine karşı ne kadar savunulabilir, uyum sağlayabilir veya kaygıya karşı ne kadar dirençli olunabilir noktasında etkili olabilir (134).

2.4.4. İklim Değişikliğine Yönelik Kaygıların, Sosyal ve Psikolojik Belirleyicilerle İlişkisine Yönelik Teorik Çerçeve

İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan bozulmalar bireyleri biyo-psiko-sosyal açıdan etkileyerek iklim değişikliği kaygısına yol açmaktadır (135). İklimdeki her türlü değişiklik küresel anlamda sosyal ve psikolojik mücadeleyi de yanında getirmektedir. Meydana gelen sosyoekonomik ve çevresel koşullardaki değişimler maddi yetersizlik,

sağlık problemleri, ulaşım, üretimde engellere neden olmasıyla hayatı güçleştirmektedir (136,137). “Kültürel dünya görüşleri” ile iklim değişikliğine ilişkin risk algıları arasındaki ilişki önemlidir. Kültürel teoriye göre dört geniş rekabet eden kültürel tip vardır. Bunlar "*eşitlikçilik*", "*bireycilik*", "*hiyerarşizm*" ve "*kadercilik*"tir. Grup-ızgara ölçeğinde değerlendirildiğinde kültürel tiplerin göreceli konumu, bireylerin aidiyet ve dayanışma duygularıyla ne ölçüde sınırlı hissettikleri *(grup)* ve insanların sosyal rollerinde sürdürdükleri kontrol ve bütün olarak düşünme *(ızgara) düzeyleri tarafından belirlenir.* Kültürler esasen altta yatan değer yapılarından oluşur ve bu yapılarla karakterize edilir (138). Sjöberg (2012) ise şüpheci olmakla birlikte, risk algısında değerlerin rolünün yeterince araştırılmadığını ve daha alakalı değer yapılarının belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır (139). Bunlar şunlardır: (1) *egoist* değerler (yani, bireysel sonuçları en üst düzeye çıkarmak), (2) *sosyo-fedakar* değerler (yani, başkalarını önemsemek) ve (3) *biyosferik* değerler (yani, insan dışı doğaya ve biyosferin kendisine önem vermek). Bu değer yapıları farklı kültürlerde aynı olma eğiliminde olsa da, bireylerin bunlara farklı şekilde öncelik vermeleri muhtemeldir. Kaçınılmaz olarak, insanların risklere yaklaşım ve değerlendirme biçimleri diğer insanlardan etkilenir (140). Hem Moscovici (1984) tarafından geliştirilen "Sosyal Temsiller Teorisi" (Social Representation Theory/SRT) hem de Kasperson ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen "Riskin Sosyal Amplifikasyonu Çerçevesi" (The Social Amplification of Risk/SARF), kişilerarası etkileşimlerin ve kitle iletişim araçlarının belirli bir kültürde mevcut sosyal risk temsillerinin daha da yayılmasında önemli bir rol oynadığını vurgular. SARF, kamusal risk algılarının genellikle bir riskin nasıl iletildiğine bağlı olarak güçlendirildiğini veya zayıflatıldığını vurgularken, SRT "biz"in "ben"in tepkisinde nasıl kapsandığına odaklanır (141). Normatif davranışın odak teorisinde ise "*tanımlayıcı sosyal normları”* (yani, referans alınan diğer kişilerin iklim değişikliği riskini azaltmaya yardımcı olmak için harekete geçme derecesi) hem de "*önerici sosyal normları"* (yani, bir bireyin iklim değişikliğini eylem gerektiren bir risk olarak görmeye yönelik sosyal baskı hissetme derecesi) ölçülmektedir. İklim değişikliğinin önemli sosyal referanslar (örneğin arkadaşlar, aile vb.) tarafından bir risk olarak görülme derecesi ne kadar büyükse, bireyin kendi risk algısı o kadar artar ve yoğunlaşır(142).

Sosyo-demografik özellikler ise çoğu zaman tutarsız etkileri olsa da bilişsel, deneyimsel ve sosyo-kültürel faktörlerin risk algısı üzerindeki net etkisini

değerlendirmek için kontrol değişkenleri olarak hizmet ederler. Cinsiyet pek çok konuda olduğu gibi iklim değişikliğine yönelik hem risk algısı hem de kaygı bakımından önemli bir değişkendir. Kadınların, iklim değişikliği de dahil olmak üzere çok çeşitli tehlikeler için erkeklerden daha yüksek risk algılarına sahip olma eğiliminde oldukları tutarlı bir şekilde belgelenmiştir (143). Bunun olası bir açıklaması, kadınların çevresel risklerin daha fazla farkında olmaları yanında daha canlı ve yoğun duygusal imgeler deneyimleyip yaratmalarıdır. Cinsiyete ek olarak, siyasi ideoloji de sıklıkla risk algısının istikrarlı bir öngörücüsü olarak tanımlanmaktadır (144). Son olarak, bazen daha yüksek bir eğitim ve sosyoekonomik statünün insanlara artan bir kontrol duygusu sağladığı varsayılmaktadır. Bu hipotezi destekleyen bazı marjinal kanıtlar olsa da çalışmada gelir, yaş, eğitim ve iklim değişikliği risk algıları arasında çok az veya hiç korelasyon olmadığını bulunmuştur (23).

2.5. İklim Değişikliğine Yönelik Ebelerin Rolü

Tüm dünyada olumsuz yönde ekosistemin bozulmasıyla hava olaylarının değişimi kadın sağlığının etkilenmesinde tehdit oluşturmakta ve çoğu ülkede iklim değişikliği mücadele program ve planında yeterli düzeyde ele alınmamaktadır (145). İklim değişiklikleri var olan durumlara daha uzun süre maruz kalmasını sağlayarak halk sağlığının bozulmasına, krize yol açmasına neden olmaktadır. İklim değişikliği savunmasız, kırılgan grupları fiziksel, psikolojik ve sosyo-kültürel yönden tehdit eden önemli bir unsurdur. Çocuklar, yaşlılar, kronik hastalıklı olanlar, kadınlar ve gebeler doğrudan ve dolaylı etkileri ile dezavantajlı riskli gruplar arasındadır. Kadınların biyolojik olarak daha kırılgan ve savunmasız olmaları, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, sağlık hizmetlerine daha geç erişimleri, onları iklim değişikliklerinin ve çevresel risklerin olumsuz sonuçlarından daha hızlı etkilenmelerine neden olmaktadır (88,89). Kadınlar ve kız çocukları, fizyolojik, biyolojik, sosyokültürel ve sosyoekonomik risk faktörlerinin etkisiyle iklim değişikliğinden daha hızlı ve fazla etkilenme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle özellikle kadın sağlığı alanında çalışan sağlık profesyonelleri iklim değişikliğine yönelik güncel planlamalar yapmalı, stratejiler geliştirmeli ve risk gruplarını belirlemeye yönelik yaklaşımlar benimsemelidir.

Ebeler, koruyucu sağlık hizmetlerindeki rolleriyle kadınların kolay ulaşılabildikleri ve güvendikleri sağlık profesyonelleridir. Ayrıca sağlık

politikalarındaki savunuculuk yönleri, kadınlarla daha kolay iletişim kurma becerileri, mesleki bilgi ve insancıl yaklaşımları bu konuda onları daha da güçlü kılmaktadır. İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki farkındalığının artmasıyla kadın sağlığı üzerine oluşabilecek tüm risk faktörlerinin önceden bilgilendirilerek rehberlik sunmaları ve böylece daha az etkilenmelerini sağlamaları son yıllarda kazandığı güncel bir roldür (146). Ebeler, kadın sağlığını koruma ve geliştirme noktasında kritik öneme sahiptirler. Kadın, halk sağlığı ve politika alanında farkındalık yaratarak, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmada önemli rol oynayabilirler (147). Ebeler ayrıca afet ve kriz öncesi politika geliştirilmesinde ve hazırlık sürecinde sağlık hizmetleri organizasyonunda daha etkili ve hızlı liderlik yaparak sürdürülebilir hizmete katkıda bulunabilirler (148). Özellikle kadınların uyumunu sağlayarak, olası sağlık risklerini azaltıp dirençlerini artırmak için bilinçlendirici ve politika geliştirme çalışmalarına katılarak etkileyici eğitimler vermelidirler. Mevcut sağlık hizmetlerini daha erişilebilir hale getirerek koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleriyle savunmasız grupların çevresel risklere karşı korunmasını sağlayabilirler. Doğal afetlerde, acil durumlarda müdahale, yönetim ve psikososyal destek rolünü kısa sürede üstlenebilirler. Mesleklerinin her aşamasında yaptıkları araştırmalar ve bilgi birikimleri ile katkı sağlayabilirler. İklim değişikliğinin üreme sağlığı, maternal-fetal sağlık, menopoz ve adölesan dönemi daha refah içerisinde geçirmeleri için toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık gösteren stratejik yaklaşımlarla eşit katılım sağlayarak, güçlenmelerini sağlayabilirler. Kadınların stresten uzak onları rahatlatıcı yöntem ve teknikleri paylaşarak psikolojik yönde destekleyebilirler. Ebelerin bu olumsuzlukları feminist bir yaklaşım ile ele alarak kadınların mağdur değil, iklim değişikliğiyle mücadelenin önemli bir parçası olduğunu vurgulayarak rehberlik edebilirler. Göçmen ve mülteci gruplar ile bağlantı kurarak onların ihtiyacı olan sağlık hizmetlerini sunabilir ve yol gösterici olabilirler. Eşitlik gözeten bir yaklaşım ile tüm toplumu benimsemeli, kadınların karar alma süreçlerine dahil olmalarını sağlayarak, sağlık hizmetlerine eşit erişim ve eğitim sunabilirler(149-151).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygı düzeyleri ile bu kaygının sosyal ve psikolojik belirleyicilerle ilişkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları;

1. Türkiye popülasyonunda iklim değişikliğine yönelik kadınların kaygı düzeyi nasıldır?
2. Kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygı düzeyleri sosyal ve psikolojik belirleyiciler ile ilişkili midir?

3.2. Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı, kesitsel ve ilişki arayıcı tiptedir.

3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmanın verileri Kasım 2023-Kasım 2024 tarihleri arasında 6 haftada bir yayılımında güncelleme yaparak çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Çevrimiçi ortamda olasılık dışı örnekleme yöntemi, geleneksel anket yaklaşımlarına önemli ölçüde daha düşük maliyetli bir alternatif olarak doğrulanmıştır. Çevrimiçi forma ait bilgiler link ve/veya karekod ile sosyal medya hesaplarında, iklim değişikliği ile ilgili çalışmaları olan sivil toplum kuruluşlarının ağlarında, kişisel ağlarda paylaşılarak katılımcılar araştırmaya davet edilmiştir. Katılımcılar tarafından forma giriş yapıldığında araştırmanın amacını ve forma ait bilgileri içeren bir aydınlatma metnini onaylaması ile araştırma soruları ekranına yönlendirilmesi suretiyle onamları alınmıştır (EK 1). Gönüllülük esasına dayanan bu onayda katılımcıların kişisel bilgilerini alınmamıştır. Formun aynı bireyler tarafından tekrar doldurulmasını önlemek için bir kez girişe izin vermeyi sağlayan kullanıcı İP kısıtlaması getirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın örneklemini Türkiye'de ikamet eden 15 yaşın üzerindeki kadınlar oluşturmuştur. Örneklem hesaplamasında çalışmanın planlandığı tarihteki en güncel

veri olan TÜİK 2022 nüfus verileri kullanılmıştır. TÜİK 2022 verilerine göre Türkiye'de 15 yaş üzeri kadın nüfusu 32.814.862'dir. Örneklem büyüklüğü hesaplamasında prevelans çalışmalarında kullanılmak üzere geliştirilmiş Scalex SP version 1.0.1 kullanılmıştır. %95 güven aralığında ve %5'lik potansiyel kayıp dikkate alındığında, ±%2'lik hata payı için gerekli örneklem sayısı 2528 olarak belirlenmiştir. Araştırma 2549 kadın ile tamamlanmıştır.

3.5. Veri Toplanma Araçları

Veriler, demografik bilgileri ve kapsayan risk algılama teorisine uyarlanmış sosyal- psikolojik bilgileri içeren tanıtıcı bilgi formu ve İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği ile toplanmıştır.

Tanıtıcı bilgi formu, ilgili literatür doğrultusunda özgün olarak araştırmacılar tarafından hazırlanmış katılımcıların demografik özellikleri ve iklim değişikliği risk algılama teorisine göre yapılandırılmış kişisel özellikler, bireysel/küresel/toplumsal risk algı indeksleri, sosyal normlar, geniş değer yönelimleri, kişisel deneyimler, genelleştirilmiş/bütünsel etki ve iklim değişikliği ile ilgili bilgileri içeren 74 sorudan oluşmaktadır (EK 2).

İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği (İDKKÖ) Süğüt ve Avcıbay Vurgeç tarafından 2022 yılında Türk popülasyonunda geliştirilmiş bir ölçektir. İklim değişikliği kadın kaygı ölçeği 18 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçek maddelerinin her biri "1- hiçbir zaman, 2- Nadiren, 3- Bazen, 4- Genellikle, 5- her zaman" şeklinde 5'li likert tiptedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Fizyolojik sağlık (1,2,3,4,5,6,7,8. maddeler), davranış (9,10,11,13,14,17. maddeler) ve toplumsal cinsiyet (12,15,16,18. maddeler) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Her alt boyuttan alınan puan o alt boyuta ilişkin kaygıyı ifade etmektedir. Ölçekten alınabilecek puan 18-90 arasında değişmektedir. Toplam puan arttıkça kadınların iklim değişikliği ile ilgili kaygılarının artırdığı şeklinde yorumlanır (EK 3).

3.6 Verilerin Analizi

Katılımcıların demografik özelliklerini ve temel değişkenlere ilişkin dağılımını belirlemek amacıyla betimsel istatistikler kullanılmış ve değişkenlere ait aritmetik ortalama, standart sapma (SS), minimum (Min.) ve maksimum (Maks.) değerleri

hesaplanmış frekans ve yüzde dağılımları sunulmuştur. Değişkenlerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenerek normal dağılıma ne derece uyum sağladığı değerlendirilmiştir; çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında olması normal dağılıma yakınlığı göstermektedir (George & Mallery, 2010). Değişkenlerin normal dağılıma uygun olmaması durumunda parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ile iklim değişikliği kaygısı arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmış ve değişkenler arasındaki doğrusal ilişki dereceleri belirlenmiştir. Farklı demografik gruplar arasında iklim değişikliği kaygısının farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmış olup, ANOVA sonucunda anlamlı farklılıklar tespit edilen değişkenler için Post-Hoc (Tukey) testi uygulanarak gruplar arası anlamlı farkların hangi seviyelerde bulunduğu belirlenmiştir. Kadınların iklim değişikliği kaygısının belirleyicilerini incelemek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi gerçekleştirilmiş, bağımsız değişkenlerin (bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler, sosyokültürel etkiler ve değer-inanç-norm teorisi) bağımlı değişken olan iklim değişikliği kaygısı üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Regresyon analizinde modelin açıklayıcılık oranı (R^2), genel anlamlılık değeri (F değeri ve p değeri) raporlanmış, ayrıca bağımsız değişkenlerin her birinin bağımlı değişken üzerindeki etkisi standart hata (SE), regresyon katsayısı (B), t değeri ve anlamlılık düzeyi (p değeri) ile değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan tüm istatistiksel analizler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir. Verilerin güvenilirliği için değişkenlerin iç tutarlılığı Cronbach's Alpha katsayısı ile test edilmiş ve ölçeklerin güvenilirliği doğrulanmıştır. Sonuçlar tablolar halinde sunulmuş ilgili bulgular doğrultusunda yorumlanarak çalışmanın amaç ve hipotezleri araştırma soruları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.7. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın etik kurul onayı Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan alınmıştır (02.06.2023 tarih ve 134/56 sayılı karar) (EK-4). Katılımcıların, çevirim içi forma giriş yaptığında araştırmanın

amacını ve forma ait bilgileri içeren bir aydınlatma metnini onaylaması suretiyle araştırma soruları ekranına yönlendirilmesi ile onamları alınmıştır (EK 1).

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışma verilerinin istatistiksel analizinden elde edilen sonuçlar sunulmuştur. Bulgular üç bölümde ele alınmıştır.

- **Birinci bölümünde**, katılımcıların tanıtıcı bilgilerine ve iklim değişikliği konusundaki genel risk algılarına yönelik bulgular,
- **İkinci bölümünde**, iklim değişikliğine yönelik bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler ve sosyokültürel etkilere yönelik bulgular
- **Üçüncü bölümünde**, iklim değişikliğine yönelik kaygı ile bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler ve sosyokültürel etkiler arasındaki ilişki arayıcı bulgular yer almaktadır.

4.1. Katılımcıların Tanıtıcı Bilgilerine ve İklim Değişikliği Konusundaki Genel Risk Algılarına Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların tanıtıcı bilgilerine ve iklim değişikliği konusundaki genel risk algılarına yönelik bulgular ele alınmıştır.

Tablo 1'de katılımcıların tanıtıcı özelliklerine ait bulgular yer almaktadır. Katılımcıların yaşları 18-71 arasında olup, yaş ortalaması 33,77±9,46'dır. Yarısından fazlası lisans veya ön lisans mezunudur (%56,8) ve ağırlıklı olarak şehir merkezlerinde (%77,4) yaşamaktadır. Gelir düzeyi açısından en düşük gelir aralığı 20.000-29.000 TL olup, tüm katılımcıların %11.6'sını oluşturmaktadır. Katılımcıların yaklaşık dörtte biri (%24,6) ise 40.000-49.999 TL arası gelir grubundadır ve en büyük oranını oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı üretim sektörü (%33,2), eğitim sektörü (%17,7) ve sağlık sektörü (%15,3) alanlarında çalışmaktadır. İşletme sahibi kadınlar katılımcıların 16,8'ini oluşturmaktadır. Tarımla uğraşan kesimin oranı oldukça düşüktür (%4,9). Herhangi bir gelir getiren işte çalışmayanların oranı ise 2,7'dir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların Tanıtıcı Özelliklerine Ait Bulgular

Değişkenler		**n**	**%**
Yaş Ortalama: 33,77±9,46	18-25	550	21,6
	26-35	934	36,6
	36-45	787	30,9
	46 -71	278	10,9
Eğitim Durumu	İlkokul	179	7,0
	Ortaokul	157	6,2
	Lise	632	24,8
	Lisans-önlisans	1447	56,8
	Lisansüstü	134	5,3
Aylık Ortalama Gelir	0-9999 TL	578	22,7
	10000-19999 TL	397	15,6
	20000-29999 TL	295	11,6
	40000-49999 TL	628	24,6
	50000 TL ve üzeri	308	12,1
	Cevap vermemeyi tercih ederim	343	13,5
Yaşanılan yerleşim yeri	Şehir Merkezi	1973	77,4
	İlçe Merkezi	465	18,2
	Köy/Kasaba	111	4,4
Çalışma Durumu	Kamu/Özel Üretim Sektörü	846	33,2
	Kamu/Özel Hizmet Sektörü	237	9,3
	Kamu /Özel Sağlık Sektörü	391	15,3
	Kamu/Özel Eğitim Sektörü	452	17,7
	İşletme Sahibiyim	429	16,8
	Tarımla Uğraşıyorum	125	4,9
	Çalışmıyor	69	2,7

Katılımcıların bireysel, küresel ve toplumsal risk algılarına yönelik bulgular Tablo 2'de sunulmuştur. Kadınların, "*hiç endişeli değil-çok endişeli"* arasında 7'li likert tipte derecelendirmiş yanıtların tümünde 5 puanın üzerinde bir endişe düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. "İklim değişikliği konusunda ne kadar endişelisiniz?" sorusuna verilen yanıtların %70'inden fazlası 5 puan üzerinde olup, yüksek endişe seviyelerini göstermektedir (Ort=5,91±1,35). Benzer şekilde, iklim değişikliğinin bireysel sağlık ve refah üzerindeki tehditleri algısı da oldukça yüksektir (Ort=5,77±1,32). Katılımcıların %83,2'si orta ve üst düzeyde bir tehdit algısına sahiptir. Ek olarak, iklim değişikliğinin toplum üzerindeki uzun vadeli zararlarının (%85,1), doğal çevre için ciddi tehditlerin (%84), mevcut etkilerin (%84,4) ve Türkiye için potansiyel risklerin (%85,5) yüksek oranlarda kabul edildiği görülmüştür. Kadınların kişisel düzeyde hissettikleri tehdit seviyesi de oldukça yüksektir (Ort=5,83±1,28). Özellikle iklim değişikliğinin olumsuz

sonuçlarına dair endişe sıklığını belirten oranlar (%83,9), bu kaygının günlük yaşamda da etkili olduğunu göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların İklim Değişikliği Konusundaki Genel Risk Algılarına Yönelik Bulgular

		Derecelendirme							Ort.	SS
		1						7		
		Hiç endişeli değil----------Çok endişeli Hiç olası değil----------Çok olası Hiç ciddi değil----------Çok ciddi								
Değişkenler		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**		
İklim değişikliği konusunda ne kadar endişelisiniz?	**n**	42	23	89	215	396	621	1163	5,91	1,35
	%	1,6	0,9	3,5	8,4	15,5	24,4	45,6		
Sizce, yaşamınızın bir döneminde iklim değişikliğinin bir sonucu olarak sağlığınız veya genel refahınız için ciddi tehditler yaşama olasılığınız nedir?	**n**	15	51	103	262	440	700	978	5,77	1,32
	%	0,6	2,0	4,0	10,3	17,3	27,5	38,4		
Sizce iklim değişikliğinin toplumumuz üzerinde çok zararlı, uzun vadeli etkileri olma olasılığı nedir?	**n**	9	35	118	216	410	730	1031	5,86	1,27
	%	0,4	1,4	4,6	8,5	16,1	28,6	40,4		
İklim değişikliğinin doğal çevre için ne kadar ciddi bir tehdit olduğunu düşünüyorsunuz?	**n**	13	44	111	238	393	704	1046	5,84	1,31
	%	0,5	1,7	4,4	9,3	15,4	27,6	41,0		
Dünyadaki iklim değişikliğinin mevcut etkilerini ne kadar ciddi değerlendirirsiniz?	**n**	29	25	122	222	427	735	989	5,81	1,32
	%	1,1	1,0	4,8	8,7	16,8	28,8	38,8		
İklim değişikliğinin kişisel olarak sizin için ne kadar ciddi bir tehdit olduğuna inanıyorsunuz?	**n**	14	38	111	227	416	748	995	5,83	1,28
	%	0,5	1,5	4,4	8,9	16,3	29,3	39,0		
Türkiye için iklim değişikliğinin etkilerinin ne kadar ciddi bir tehdit olduğuna inanıyorsunuz?	**n**	15	37	130	188	412	809	958	5,83	1,28
	%	0,6	1,5	5,1	7,4	16,2	31,7	37,6		
İklim değişikliğinin potansiyel olarak olumsuz sonuçları hakkında ne sıklıkla endişeleniyorsunuz?	**n**	15	47	122	228	453	721	963	5,77	1,32
	%	0,6	1,8	4,8	8,9	17,8	28,3	37,8		

Ort.: Ortalama, SS: standart sapma

Tablo 3'te iklim değişikliği kadın kaygı ölçeği ile sosyal ve psikolojik belirleyicilere yönelik veri toplama formlarının güvenirliğine yönelik bulgular sunulmuştur. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği puan ortalaması 65,48 ±13,53 olup, çarpıklık değeri -0,827 ile negatif yönlü bir asimetri göstermektedir. Cronbach's α değeri 0,943 olup, bu değer ölçeğin yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Fizyolojik Sağlık alt boyutu puan ortalaması 31,93±6,77 olup, çarpıklık değeri -0,952 olarak hesaplanmıştır; ölçeğin güvenirliği oldukça yüksek olup (α = 0,950), iç tutarlılığı güvenilir bulunmuştur. Davranış alt boyutu puan ortalaması 20,15±4,75 ve Cronbach's α değeri 0,793 olup, ölçekte kabul edilebilir bir iç tutarlılık mevcuttur. Toplumsal cinsiyet alt boyutu puan ortalaması 13,40±3,74 ile en düşük çarpıklık (-0,387) gösteren ölçek alt boyutlarından biri olup, 0,885'lik Cronbach's α değeri ile iyi bir iç tutarlılığa sahiptir.

Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Faktörler, Sosyokültürel Etkiler ve Değerlere yönelik sorular literatür bilgisi doğrultusunda belirlenmiş ve dereceli puanlaması yapılmış sorulardır. Bu bakımdan soruların iç tutarlılığına bakılmıştır. Bilişsel Faktörler değişkeni için ortalama 1,83±0,31 olup, çarpıklık değeri 1,525 ile pozitif yönlü bir dağılım göstermektedir ve basıklık değeri (5,207) ile daha sivri bir dağılım sergilemektedir. Bu değişkenin Cronbach's α değeri 0,874 olarak hesaplanmıştır.

Deneyimsel Süreçler değişkeni için ortalama 4,37±0,75 olup, çarpıklık değeri -0,612 hesaplanmış, iç tutarlılığın düşük olduğu görülmüştür.

Sosyokültürel etkilerden, sosyal norm için puan ortalaması 5,16±1,05 olup, çarpıklık değeri-0,865 ile hafif negatif eğilimlidir. Cronbach's α değeri 0,771 olup, orta düzeyde güvenilir olarak değerlendirilmektedir. Değer, inanç ve normalar için puan ortalaması 5,22±1,24, çarpıklık değeri-0,759 olup, Cronbach's α değeri 0,946 ile yüksek iç tutarlılığa sahiptir.

Bu bulgular veri toplama araçlarının ve araştırma sorularının güvenilir olduğunun göstermektedir.

Tablo 3. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği ile Sosyal ve Psikolojik Belirleyicilere Yönelik Veri Toplama Araçlarının Güvenilirlik Analizi

Değişkenler	Soru Sayısı	Ort.	SS	Çarpıklık	SE	Basıklık	SE	Min.	Maks.	Cronbach's α
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği	18	65,48	13,53	-0,827	0,048	0,533	0,097	18,00	90,00	0,943
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	8	31,93	6,77	-0,952	0,048	0,616	0,097	8,00	40,00	0,950
Davranış Alt Boyutu	6	20,15	4,75	-0,581	0,048	0,116	0,097	6,00	30,00	0,793
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	4	13,40	3,74	-0,387	0,048	-0,446	0,097	4,00	20,00	0,885
Bilişsel Faktörler	33	1,83	0,31	1,525	0,048	5,207	0,097	1,00	4,00	0,874
Deneyimsel Süreçler	5	4,37	0,75	-0,612	0,048	0,966	0,097	1,00	6,20	0,506
Sosyokültürel Etkiler	7	5,16	1,05	-0,865	0,048	0,612	0,097	1,00	7,00	0,771
Değer, İnanç ve Normlar	12	5,22	1,24	-0,759	0,048	0,261	0,097	1,00	7,00	0,946

Ort.: Ortalama, SS: Standart sapma, SE: Standart hata, Min.:Minimum, Maks.:Maksimum

4.2. İklim Değişikliğine Yönelik Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkilere Yönelik Bulgular

Bu bölümde kadınların iklim değişikliğine yönelik bilişsel, deneyimsel ve sosyo-kültürel faktörlere ilişkin farkındalık ve bilinç düzeyleri kaygı ve risk algıları değerlendirilmiştir.

Kadınların, iklim değişikliği konusundaki etken, etkilenen durum ve etkiyi değiştirebilecek durumlar hakkındaki bilgilerine ait bulgular Tablo 4'de sunulmuştur.

Kadınların yarısından fazlasının araba kullanımı, güneş, ısı ve elektrik için fosil yakıtlar (kömür, petrol, gaz), ozon tabakasındaki delik, bireysel/ticari hava yolculuğu, zehirli ve kimyasal atıklar, hayvansal gıda tüketimi, sanayi/üretim sektörü, ihtiyaç fazlası tüketmek (gıda,giyim,elektronik vb), tarımsal faaliyetler, ormansızlaşmanın iklim değişikliğine olumsuz etkileri olduğu yönünde bir bilgiye sahip olduğu görülmüştür. En az etkisi olduğunu belirttikleri etkenler bireysel/ticari hava yolculuğu (%59,7), sanayi/üretim sektörü (56,2), tarımsal faaliyetlerdir (56,2). Etkisi olduğu en iyi bilinen etken ise ormansızlaşmadır (%89,8). Diğer tüm etkenlere yönelik bilgi sahibi olma düzeyleri %75'in üzerindedir.

İklim değişikliğine sebep olan belirli çevresel tehditlerin çok daha fazla ciddiye alındığı belirlenmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kuraklık yaşanan bölgelerin olmasını (%89,8), hava kirliliğini (%89,3), küresel sıcaklık artışını (%88,1) ve bulaşıcı hastalıkların yayılmasını (%88,5) iklim değişikliğinin en önemli sonuçları olarak görmektedir.

Etkilenen durumlara yönelik sonuçlarda, buzulların erimesi (%88,7) ve aşırı hava olayları da (%85,8) yüksek düzeyde ciddi tehditler olarak algılanmaktadır. İklim değişikliğinin başlıca nedenleri arasında fosil yakıt kullanımı (%85,6), sanayi üretimi (%56,2) ve ulaşım (uçak yolculuğu %59,7, araba kullanımı %72,2) öne çıkmaktadır. Hayvansal gıda tüketimi de (%76,2) iklim değişikliğine önemli bir katkı faktörü olarak değerlendirilmiştir.

Bununla birlikte, kadınların bireysel düzeyde sürdürülebilir davranışlara yönelik farkındalık düzeyleri de yüksektir. Etkiyi değiştirebilecek durumlar arasında elektrik ve ısı için yenilenebilir enerji kullanımı (%87,3), toksik atık üretiminin azaltılması (%85,5), geri dönüşüm (%53,9) ve enerji tasarrufu (%59,2) gibi çevresel koruma önlemleri büyük destek görmektedir. Öte yandan, daha az et tüketme alışkanlığı (%22,4 kesinlikle katılıyor, %30,8 kararsız) ve yalnızca organik ürün satın alma eğilimi (%51,0

destekliyor, ancak %34,0 kararsız) gibi bireysel çevresel çözümler konusunda daha az güçlü bir görüş birliği bulunmaktadır. Bulgular kadınların çevresel sorunlara ilişkin farkındalıklarının oldukça yüksek olduğunu, özellikle fosil yakıt tüketimi, ormansızlaşma ve hava kirliliği gibi ana etmenleri güçlü bir şekilde iklim değişikliğine bağladıklarını göstermektedir.

Tablo 4. Kadınların İklim Değişikliği ile İlgili Etken, Etkilenen Durum ve Etkiyi Değiştirebilecek Durumlar Hakkındaki Bilgilerine Ait Bulgular

Değişkenler	**Etki Düzeyi**			
Etken Bilgisi	**Büyük n (%)**	**Küçük n (%)**	**Katkısı yok n (%)**	**Bilmiyorum n (%)**
Araba Kullanmak	1840 (72,2)	438 (17,2)	218 (8,6)	53(2,1)
Güneş	2113 (82,9)	256 (10,0)	128 (5,0)	52 (2,0)
Isı ve elektrik için fosil yakıtları (kömür, petrol, gaz) yakmak	2182 (85,6)	262 (10,3)	88 (3,5)	17 (0,7)
Ozon tabakasındaki delik	2116 (83,0)	292 (11,5)	106 (4,2)	35 (1,4)
Bireysel/ticari hava yolculuğu	1521 (59,7)	705 (27,7)	233 (9,1)	90 (3,5)
Zehirli ve kimyasal atıklar	1918 (75,2)	443 (17,4)	140 (5,5)	48 (1,9)
Hayvansal gıda tüketimi	1943(76,2)	405 (15,9)	151 (5,9)	50 (2,0)
Sanayi /üretim sektörü	1433 (56,2)	755 (29,6)	261 (10,2)	100 (3,9)
İhtiyaç Fazlası Tüketmek (Gıda,giyim,elektronik vb.)	1938 (76,0)	380 (14,9)	163 (6,4)	68 (2,7)
Tarımsal faaliyetler	1432(56,2)	738 (29,0)	309 (12,1)	70 (2,7)
Ormansızlaşma	2289 (89,8)	173 (6,8)	69 (2,7)	18(0,7)
Etkilenen Durum Bilgisi				
Küresel deniz seviyesi	1758 (69,0)	301 (11,8)	421 (16,5)	69 (2,7)
Buzulların erimesi	134 (5,3)	129 (5,1)	2261(88,7)	25 (1,0)
Kuraklık yaşanan bölgeler	114 (4,5)	128 (5,0)	2289 (89,8)	18 (0,7)
Bulaşıcı hastalıkların küresel yayılımı	116 (4,6)	136 (5,3)	2257 (88,5)	40 (1,6)
Hava kirliliği	109 (4,3)	142 (5,6)	2277 (89,3)	21 (0,8)
Küresel ortalama sıcaklık	108 (4,2)	160(6,3)	2245 (88,1)	36(1,4)
Aşırı hava olayları (ör. Sel, kasırgalar, vb.)	121 (4,7)	195 (7,7)	2188 (85,8)	45 (1,8)
Yeni bitki ve hayvan çeşitliliği	874 (34,3)	937 (36,8)	326 (12,8)	412 (16,2)
Ozon tabakasındaki delik	124 (4,9)	284 (11,1)	2048 (80,3)	93 (3,6)
Sıcak Gün ve Gecelerin Sıklığı	141 (5,5)	416 (16,3)	1877 (73,6)	115 (4,5)
Yetersiz tatlı su kaynakları	1234 (48,4)	663 (26,0)	406 (15,9)	246 (9,7)
Etkiyi Değiştirebilecek Durumlar Bilgisi				
Elektrik ve ısı için yenilenebilir enerjinin kullanımı (rüzgar, güneş, jeotermal)	2225 (87,3)	253 (9,9)	45 (1,8)	26 (1,0)
Daha az toksik atık (nükleer, kimyasal) üretilmesi	2179 (85,5)	293 (11,5)	58 (2,3)	19 (0,7)

Kağıt, cam ve plastiğin geri dönüştürülmesi	1375 (53,9)	889 (34,9)	226 (8,9)	59 (2,3)
Binaların yalıtılması	1101 (43,2)	1012 (39,7)	346 (13,6)	90 (3,5)
İhtiyaç fazlası tüketimden kaçınılması	1296 (50,8)	901 (35,3)	271 (10,6)	81 (3,2)
Enerji tasarrufu	1508 (59,2)	757 (29,7)	241 (9,5)	43 (1,7)
Sadece organik ürünlerin satın alınması	1299 (51,0)	866 (34,0)	292 1(1,5)	92 (3,6)
Benzinden elektrikli arabaya geçmek	1821 (71,4)	551 (21,6)	142 (5,6)	35 (1,4)
Daha az et yemek	571 (22,4)	696 (27,3)	784 (30,8)	498 (19,5)
Daha çok toplu taşıma kullanmak	1513 (59,4)	758 (29,7)	221 (8,7)	57 (2,2)
Ağaç dikmek	2139 (83,9)	322 (12,6)	69 (2,7)	19 (0,7)

Tablo 5'de kadınların iklim değişikliğini algılama düzeyleri ve kişisel deneyimlerine ilişkin bulgular sunulmuştur. Bulgular, kadınların iklim değişikliğinin insan sağlığı üzerindeki etkileri konusunda yüksek bir farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. "*İklim değişikliğinin insan sağlığına etkileri*" ifadesine katılım oranı oldukça yüksektir (Ort.=5,73, SS=1,39), katılımcıların %81,5'i (5, 6 ve 7 puan aralıklarında) iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini kabul etmektedir. Benzer şekilde, "*Benim için iklim değişikliği önemli bir meseledir*" ifadesine katılım da oldukça yüksektir (Ort.=5,69, SS=1,31). Bu sonuç kadınların iklim değişikliğini, kişisel düzeyde ciddi bir sorun olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Buna karşılık, "*İklim değişikliği konusu insanlar için ne kadar önemli*?" sorusuna verilen yanıtlar daha geniş bir dağılım göstermektedir (Ort.=3,63, SS=2,31). Katılımcıların yalnızca %44,6'sı (5,6 ve 7 puan aralıklarında) iklim değişikliğinin toplum açısından önemli bir mesele olduğunu düşünmektedir, bu da toplumsal farkındalığın bireysel farkındalığa kıyasla daha düşük algılandığını göstermektedir. Kişisel deneyimler açısından bakıldığında, son beş yıl içinde aşırı soğuk hava olaylarına maruz kalma oranı oldukça yüksektir. Kadınların %55,9'u bu durumu sık sık yaşadığını belirtmiştir (Ort.=3,44, SS=0,93). Aşırı sıcak hava olayları ise benzer bir dağılım göstermektedir ve %50,3'ü sık sık yaşadığını ifade etmiştir (Ort.=3,36, SS=0,91). Bu bulgular, katılımcıların büyük bir kısmının son yıllarda iklim değişikliği kaynaklı aşırı hava olaylarını deneyimlediğini ve bu durumun onların çevresel farkındalık düzeylerini artırabileceğini göstermektedir.

Tablo 5. Kadınların İklim Değişikliğini Kişisel Deneyimleri ve Algılama Düzeyleri

Değişkenler		Çok önemli 1	2	3	4	5	6	Çok önemsiz 7	Ort	SS
İklim değişikliği konusu insanlar için	n	853	250	133	176	349	465	323	3,63	2,31
	%	33,5	9,8	5,2	6,9	13,7	18,2	12,7		
İklim değişikliğinin insan sağlığına etkileri	n	21	58	127	265	457	605	1016	5,73	1,39
	%	0,8	2,3	5,0	10,4	17,9	23,7	39,9		
Benim için iklim değişikliği	n	14	46	136	260	461	788	844	5,69	1,31
	%	0,5	1,8	5,3	10,2	18,1	30,9	33,1		
Kabaca son 5 yılı göz önünde bulundurursanız, yaşadığınız bölgede kişisel olarak ne sıklıkta aşırı soğuk hava olayını (örn: fırtınalar, kasırgalar, sel felaketi) yaşadınız?	n	133	270	600	1425	121	0	0	3,44	0,93
	%	5,2	10,6	23,5	55,9	4,7	0,0	0,0		
Kabaca son 5 yılı göz önünde bulundurursanız, yaşadığınız bölgede (toplamda) herhangi bir aşırı sıcak hava olayını kişisel olarak ne sıklıkta yaşadınız? (örn. şiddetli sıcak hava dalgaları, kuraklıklar)	n	109	344	713	1283	100	0	0	3,36	0,91
	%	4,3	13,5	28,0	50,3	3,9	0,0	0,0		

Tablo 6'da kadınların iklim değişikliğiyle mücadelede sosyal çevrelerinden nasıl etkilendiklerini gösteren bulgular, çevresel farkındalığın sosyal etkileşimler yoluyla güçlendiğini ortaya koymaktadır. "Yaşamımda önem verdiğim kişilerin çoğu iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için çaba gösteriyor" ifadesine katılım oranı yüksek olup (Ort.=5,37, SS=1,58), katılımcıların %75,3'ü çevrelerindeki bireylerin çevresel farkındalık gösterdiğini düşünmektedir. Benzer şekilde, "Yaşamımda önem verdiğim insanların çoğu iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için bireysel çaba gerektiğinin farkında" ifadesine de yüksek katılım bulunmaktadır (Ort.=5,36, SS=1,55). Kadınlar, iklim değişikliğiyle mücadelede kişisel sorumluluk almaları gerektiği yönünde çevrelerinden beklenti gördüklerini düşünmektedirler. "Genel olarak benden iklim değişikliği riskini azaltmaya yardımcı olmak için üzerime düşeni yapmam beklenir" ifadesine verilen yanıtların %79,3'ü (5, 6 ve 7 puan aralıklarında) bu beklentinin varlığına işaret etmektedir (Ort.=5,57, SS=1,39). Bunun yanı sıra, "Benim için önemli olan insanlar, iklim değişikliğini azaltmaya yardım etmeye karar verirsem beni desteklerler" ifadesine %78,4'lük yüksek bir destek bulunmaktadır (Ort.=5,52, SS=1,38). Bu durum, sosyal destek mekanizmalarının çevresel eylemleri teşvik edici bir faktör olduğunu göstermektedir. Ancak, bazı katılımcılar iklim değişikliğiyle mücadele etmenin kendi sorumlulukları olmadığını hissetmektedir. "İklim değişikliğiyle mücadeleye yardım etmenin benden beklenmeyen bir şey olduğunu hissediyorum"

ifadesine verilen yanıtlar oldukça dağınık olup (Ort.=3,60, SS=2,22), %42,6'sı bunun kendi sorumluluğunda olmadığını düşünmektedir. Bu durum, bazı bireylerin çevresel eylemler konusunda sosyal destek görse bile, kişisel sorumluluk alma konusunda tereddüt yaşayabileceğini göstermektedir. Genel olarak, kadınların sosyal çevreleri tarafından iklim değişikliğiyle mücadelede bireysel çaba göstermeye teşvik edildiği, ancak bazı bireylerin hala sorumluluk alma konusunda çekinceler taşıdığı gözlemlenmektedir.

Tablo 6. Kadınların Sosyal Çevresinin İklim Değişikliğine Yaklaşımı ve Bireysel Sorumluluk Algıları

Değişkenler		Kesinlikle katılmıyorum 1	2	3	4	5	6	Kesinlikle katılıyorum 7	Ort.	SS
Yaşamımda önem verdiğim kişilerin çoğu iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için çaba gösteriyor	n	76	97	170	287	513	642	764	5,37	1,58
	%	3,0	3,8	6,7	11,3	20,1	25,2	30,0		
Yaşamımda önem verdiğim insanların çoğu iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için bireysel çaba gerektiğinin farkında	n	62	104	166	323	466	712	716	5,36	1,55
	%	2,4	4,1	6,5	12,7	18,3	27,9	28,1		
Yakın çevremdeki insanların iklim değişikliğine yönelik kişisel önlemler alma ihtimalleri	n	50	92	198	333	547	734	595	5,28	1,49
	%	2,0	3,6	7,8	13,1	21,5	28,8	23,3		
Genel olarak benden iklim değişikliği riskini azaltmaya yardımcı olmak için üzerime düşeni yapmam beklenir.	n	22	65	151	291	494	731	795	5,57	1,39
	%	0,9	2,6	5,9	11,4	19,4	28,7	31,2		
Benim için önemli olan insanlar, iklim değişikliğini azaltmaya yardım etmeye karar verirsem beni desteklerler.	n	24	60	155	310	518	742	740	5,52	1,38
	%	0,9	2,4	6,1	12,2	20,3	29,1	29,0		
Fikirlerine değer verdiğim insanlar, iklim değişikliğini azaltmak için kişisel olarak harekete geçmem gerektiğini düşünüyor.	n	53	100	170	308	484	732	702	5,38	1,52
	%	2,1	3,9	6,7	12,1	19,0	28,7	27,5		
İklim değişikliğiyle mücadeleye yardım etmenin benden beklenmeyen bir şey olduğunu hissediyorum.	n	773	313	155	231	360	433	284	3,60	2,22
	%	30,3	12,3	6,1	9,1	14,1	17,0	11,1		

Tablo 7'de kadınların İklim değişikliğine yönelik değer, inanç ve normları önemseme düzeylerine yönelik bulgular yer almaktadır. Bulgular Değer, İnanç ve Norm teorisine göre biyosferik, sosyal-fedakar ve egoist değerler olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Bulgular, kadınların çevreye duyarlılık ve toplumsal eşitlik gibi insani değerlere yüksek önem verdiğini göstermektedir. "Dünyaya Saygı (diğer canlılarla uyum içinde yaşamak)" en yüksek ortalama puana sahip değerlerden biri olup (Ort=5,83, SS=1,43), katılımcıların %85'i (5, 6 ve 7 puan aralıklarında) bu değeri önemsediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde, "Çevreyi Koruma (doğayı koruma, Ort=5,60, SS=1,46)" ve "Kirliliği Önleme (doğal kaynakları koruma, Ort=5,63, SS=1,44)" gibi çevresel sürdürülebilirlikle ilgili değerler de oldukça yüksek destek görmektedir. Kadınların büyük bir kısmı (%80'den fazlası), doğayla bütünleşmenin (Ort=5,61, SS=1,43) ve barış içinde bir dünyanın (Ort=5,55, SS=1,45) önemli olduğuna inanmaktadır. Toplumsal değerler açısından bakıldığında, "Eşitlik (herkes için eşit fırsat, Ort=5,42, SS=1,46)" ve "Yardımseverlik (başkalarının iyiliği için çalışmak, Ort=5,27, SS=1,56)" ön plandadır, bu da kadınların sosyal adaleti ve dayanışmayı güçlü bir şekilde benimsediğini göstermektedir. Ancak, "Sosyal Adalet (adaletsizliği düzeltmek, Ort=5,04, SS=1,63)" biraz daha düşük ortalama puan almış olsa da önemli bir yer tutmaktadır. Bunun aksine, "Otorite (yönetme veya komuta etme hakkı, Ort=4,53, SS=1,81)" ve "Etkili Olmak (insanlar ve olaylar üzerinde etki sahibi olmak, Ort=4,48, SS=1,78)" gibi güç odaklı değerler daha düşük önemsenmektedir. Özellikle "Sosyal Güç (başkaları üzerinde kontrol sağlamak, Ort=4,33, SS=1,78)" ve "Zenginlik (maddi mülkler, para, Ort=5,36, SS=1,44)" gibi bireysel güç ve maddi başarı odaklı değerler, çevresel ve insani değerlerin gerisinde kalmaktadır. Bu bulgular, kadınların çevresel sürdürülebilirliği, toplumsal eşitliği ve barışçıl bir yaşamı öncelikli değerler olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 7. Kadınların İklim Değişikliğine Yönelik Değer, İnanç ve Normları Önemseme Düzeyleri

Değişkenler		Değerlerime Karşı 1	2	3	4	5	6	Önemi yüksek 7	Ort.	SS
Biyosferik Değerler										
Dünyaya Saygı (diğer canlılarla uyum)	n	61	36	71	216	492	516	1157	5,83	1,43
	%	2,4	1,4	2,8	8,5	19,3	20,2	45,4		
Çevreyi Koruma (doğayı koruma	n	35	53	125	413	404	556	963	5,60	1,46
	%	1,4	2,1	4,9	16,2	15,8	21,8	37,8		
Kirliliği Önleme (doğal kaynakları koruma)	n	31	50	136	349	439	581	963	5,63	1,44
	%	1,2	2,0	5,3	13,7	17,2	22,8	37,8		
Doğayla Bütünleşme (doğaya uyum sağlama)	n	36	53	145	277	516	612	910	5,61	1,43
	%	1,4	2,1	5,7	10,9	20,2	24,0	35,7		
Sosyal-Fedakar Değerler										
Barış (savaş ve çatışmadan arınmış bir dünya)	n	45	50	139	332	502	622	859	5,55	1,45
	%	1,8	2,0	5,5	13,0	19,7	24,4	33,7		
Eşitlik (herkes için eşit fırsat)	n	44	53	177	381	493	666	735	5,42	1,46
	%	1,7	2,1	6,9	14,9	19,3	26,1	28,8		
Yardımsever (başkalarının iyiliği için çalışmak)	n	65	79	203	396	525	573	708	5,27	1,56
	%	2,6	3,1	8,0	15,5	20,6	22,5	27,8		
Sosyal Adalet (adaletsizliği düzeltmek)	n	88	140	224	406	518	615	558	5,04	1,63
	%	3,5	5,5	8,8	15,9	20,3	24,1	21,9		
Egoist Değerler										
Otorite (yönetme veya komuta etme hakkı)	n	234	197	249	442	507	575	345	4,53	1,81
	%	9,2	7,7	9,8	17,3	19,9	22,6	13,5		
Etkili (insanlar ve olaylar üzerinde etki sahibi)	n	223	193	298	437	542	524	332	4,48	1,78
	%	8,7	7,6	11,7	17,1	21,3	20,6	13,0		
Sosyal Güç (başkaları üzerinde kontrol)	n	247	215	340	451	513	518	265	4,33	1,78
	%	9,7	8,4	13,3	17,7	20,1	20,3	10,4		
Zenginlik (maddi mülkler, para)	n	39	46	160	511	456	636	701	5,36	1,44
	%	1,5	1,8	6,3	20,0	17,9	25,0	27,5		

4.3. İklim Değişikliğine Yönelik Kaygı ile Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkiler Arasındaki İlişki Arayıcı Bulgular

Bu bölümde kadınların İDKKÖ ile bilişsel, deneyimdsel ve sosyo-kültürel faktörlere ilişkin kaygı düzeyleri ve risk algıları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 8'de kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygılarının İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği maddelerine göre dağılımı yer almaktadır. Bulgular, kadınların iklim değişikliğinin sağlık, doğurganlık ve toplumsal eşitsizlik üzerindeki etkilerine dair önemli düzeyde kaygı taşıdığını göstermektedir. İklim değişikliğinin beslenme yetersizliklerine yol açarak kadın sağlığını olumsuz etkilemesi konusundaki kaygılar (Ort.=4,25, SS=0,96), kadınların geleceği konusunda duyulan endişeler (Ort.=4,09, SS=0,97) ve iklim değişikliğinin kadın hormonlarını olumsuz etkileme ihtimali (Ort.=4,12, SS=0,94) en yüksek ortalamalara sahip olup, kadınların bu konulara ilişkin yüksek farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, aşırı sıcak ve soğuk havaların kadın doğurganlığı üzerindeki etkileri (Ort.=3,95, SS=1,00), iklim değişikliğinin kadın hastalıklarını artırması ihtimali (Ort.=3,91, SS=0,99) ve gebelik süreci üzerindeki olumsuz etkileri (Ort.=3,77, SS=1,01) kadın sağlığına yönelik ciddi endişeler arasında yer almaktadır. Kadınların medya aracılığıyla iklim değişikliği haberlerini takip etme eğilimi de oldukça yüksektir (Ort.=3,71, SS=1,06), bu da çevresel tehditler konusunda bilgiye erişimin kaygıyı artırıcı bir faktör olabileceğini göstermektedir. Öte yandan, iklim değişikliği ile ilgili duyulan kaygıların günlük yaşamı etkileyip etkilemediğini sorgulayan ifadeler daha düşük ortalamalar almıştır. Örneğin, "İklim değişikliği ile ilgili duyduklarım uykularımı kaçırıyor" (Ort.=2,62, SS=1,31) ifadesine verilen yanıtlar, kadınların çevresel kaygılarının yaşam kalitelerini tamamen olumsuz etkileyecek düzeyde olmadığını göstermektedir. Ancak, "İklim değişikliğinden kaynaklı kadınlarla ilgili endişelerimi çevremdekilerle paylaşırım" (Ort.=3,80, SS=1,11) ifadesine verilen yüksek oranlar, kadınların bu konuyu sosyal çevrelerinde tartışma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Kadınlara yönelik devlet politikalarının yetersizliği konusunda duyulan kaygı (Ort.=3,57, SS=1,04) ve iklim değişikliği haberlerinin kadınlar üzerindeki stres düzeyini artırması (Ort.=3,45, SS=1,05) da kadınların bu konulara ilişkin bilinçli bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, "Bir kadın olarak iklim değişikliği konusunda hiçbir

şey yapamadığım için kendimi çok çaresiz hissediyorum" (Ort.=3,37, SS=1,07) ifadesinin ortalama değeri, kadınların çevresel konularda daha fazla destek mekanizmalarına ihtiyaç duyabileceğini göstermektedir. "İklim değişikliğinin neden olduğu yoksulluğun kadınları daha fazla etkilemesi" (Ort.=3,39, SS=1,11) ve "göç etmek zorunda kalma durumunda kadınların daha fazla zarar görmesi" (Ort.=3,32, SS=1,08) gibi ifadelerin ortalama değerleri de toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirildiğinde dikkat çekicidir. En düşük ortalamaya sahip ifadelerden biri ise "İklim değişikliği sonuçları karşısında kadınların erkeklerden daha savunmasız olması beni mutsuz ediyor" (Ort.=3,12, SS=1,11) olup, bu durum kadınların iklim değişikliğinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerindeki etkilerine dair farkındalığının göreceli olarak daha düşük olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 8. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği Madde Düzeyinde Dağılımlar

Değişkenler		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman	Ort.	SS
İklim değişikliğinin bir sonucu olan beslenme yetersizliklerinin, kadınlarda sağlık sorunlarına yol açmasından kaygı duyuyorum.	n	65	88	272	839	1285	4,25	0,96
	%	2,6	3,5	10,7	32,9	50,4		
İklim değişikliği, kadınların geleceği konusunda kaygılanmama sebep oluyor.	n	55	107	442	900	1045	4,09	0,97
	%	2,2	4,2	17,3	35,3	41,0		
İklim değişikliğine neden olan faktörlerin kadınlık hormonlarımı olumsuz etkilemesinden kaygı duyuyorum.	n	44	104	410	930	1061	4,12	0,94
	%	1,7	4,1	16,1	36,5	41,6		
İklim değişikliğinin kadın sağlığına olumsuz etkileri konusunda kaygılıyım.	n	58	120	465	945	961	4,03	0,98
	%	2,3	4,7	18,2	37,1	37,7		
Aşırı sıcak ve/veya soğuk havaların kadınların doğurganlığını olumsuz etkilemesinden kaygı duyuyorum.	n	60	151	532	920	886	3,95	1,00
	%	2,4	5,9	20,9	36,1	34,8		

İklim değişikliği nedeniyle kadın hastalıklarının artması ihtimalinden korkuyorum.	n	56	156	561	965	811	3,91	0,99
	%	2,2	6,1	22,0	37,9	31,8		
İklim değişikliği sonuçlarının kadınların doğurganlığını olumsuz etkilemesi beni kaygılandırıyor.	n	66	186	631	949	717	3,81	1,01
	%	2,6	7,3	24,8	37,2	28,1		
İklim değişikliğinin gebelik süresini olumsuz etkilemesinden kaygı duyuyorum.	n	71	201	645	958	674	3,77	1,01
	%	2,8	7,9	25,3	37,6	26,4		
Kadınların iklim değişikliğinden nasıl etkilendiği konusunda medyada (örneğin tv,gazete,internet) yer alan bilgileri takip etme eğilimindeyim.	n	92	233	669	895	660	3,71	1,06
	%	3,6	9,1	26,2	35,1	25,9		
İklim değişikliğinin kadın sağlığına olumsuz etkisi ile ilgili bir şeyler duyduğumda uykularım kaçıyor.	n	767	377	637	584	184	2,62	1,31
	%	30,1	14,8	25,0	22,9	7,2		
İklim değişikliğinden kaynaklı kadınlarla ilgili endişelerimi çevremdekilerle paylaşırım.	n	103	205	658	717	866	3,80	1,11
	%	4,0	8,0	25,8	28,1	34,0		
İklim değişikliği konusunda kadınlara yönelik geliştirilecek devlet politikalarının yetersiz kalmasından kaygı duyuyorum.	n	99	274	744	950	482	3,57	1,07
	%	3,9	10,7	29,2	37,3	18,9		
İklim değişikliğinin kadınlara etkisi ile ilgili haberler stresimi artırıyor.	n	115	343	779	897	415	3,45	1,05
	%	4,5	13,5	30,6	35,2	16,3		
Bir kadın olarak iklim değişikliği konusunda hiçbir şey yapamadığım için kendimi çok çaresiz hissediyorum.	n	139	373	801	866	370	3,37	1,07
	%	5,5	14,6	31,4	34,0	14,5		
İklim değişikliğinin neden olduğu	n	153	381	761	819	435	3,39	1,11
	%	6,0	14,9	29,9	32,1	17,1		

yoksulluğun kadınları daha fazla etkilemesi beni mutsuz ediyor.								
İklim değişikliği nedeniyle yaşanılan yeri terk etme (göç etme) durumunda, olumsuz durumlardan kadınların daha fazla etkilenmesi beni mutsuz ediyor.	n	157	410	769	881	332	3,32	1,08
	%	6,2	16,1	30,2	34,6	13,0		
İklim değişikliğiyle ilgili kaygılarım, hayatımı zorlaştırıyor.	n	212	482	760	782	313	3,20	1,13
	%	8,3	18,9	29,8	30,7	12,3		
İklim değişikliği sonuçları karşısında, kadınların erkeklerden daha savunmasız olması beni mutsuz ediyor.	n	234	500	787	793	235	3,12	1,11
	%	9,2	19,6	30,9	31,1	9,2		

Tablo 9'da İklim Değişikliği Kadın Kaygı ölçeği toplam ve alt boyut puanları yer almaktadır. Kadınların ölçekten toplam puan ortalaması 65,48±13,529'dir. Alt boyut toplam puanları; Fizyolojik sağlık için 31,93±6,767, Davranış alt boyutu için 20,15±4,748 ve Toplumsal Cinsiyet alt boyutu için 13,40±3,743'tür.

Tablo 9. İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Dağılımı

Ölçek Puanları	n	Min.	Maks.	Ort.	SS
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği Toplam Puanı	2549	18	90	65,48	13,529
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	2549	8	40	31,93	6,767
Davranış Alt Boyutu	2549	6	30	20,15	4,748
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	2549	4	20	13,40	3,743

Tablo 10'da İklim Değişikliği Kadın Kaygı ölçeğinin katılımcıların eğitim düzeyleri ile karşılaştırılmasına yönelik bulgular yer almaktadır. Bulgular, kadınların iklim değişikliği kaygı düzeylerinin eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır ($F=47,750$, $p<0,001$). İklim değişikliği kadın kaygı ölçeği açısından en düşük kaygı düzeyi ilkokul mezunlarında (Ort.=54,47, SS=15,77) gözlemlenirken, en yüksek kaygı düzeyi lisans-önlisans mezunlarında (Ort.=67,78,

SS=12,06) tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça kaygı düzeyinin yükselmesi, bireylerin çevresel farkındalıklarının artmasıyla ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde, fizyolojik sağlık kaygı ölçeği açısından da eğitim düzeyi arttıkça kaygı seviyelerinin yükseldiği görülmektedir (F=54,106, p<0,001). İlkokul mezunlarında fizyolojik sağlık kaygısı en düşük düzeyde (Ort.=26,15, SS=7,83) bulunurken, lisans-önlisans mezunlarında en yüksek seviyeye ulaşmaktadır (Ort.=33,16, SS=6,09). Ancak, lisansüstü mezunlarda fizyolojik sağlık kaygısında hafif bir düşüş gözlemlenmektedir (Ort=31,43, SS=8,74).

Bu durum, akademik düzeyi yüksek bireylerin çevresel kaygıları rasyonel bir bakış açısıyla ele alabileceklerini düşündürebilir. Davranış kaygı ölçeği açısından da eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı farklılıklar gözlemlenmektedir (F=25,476, p<0,001). İlkokul mezunlarının en düşük davranışsal kaygıya (Ort.=17,17, SS=5,32) sahip olduğu görülürken, lisans-ön lisans mezunlarında bu oran en yüksek seviyeye ulaşmaktadır (Ort.=20,70, SS=4,38). Ancak lisansüstü mezunlarda davranışsal kaygının hafif bir düşüş gösterdiği (Ort.=19,82, SS=6,07) görülmektedir.

Bu durum, çevresel kaygıların yüksek olmasına rağmen, bireylerin sürdürülebilir davranışlar geliştirme konusunda lisans mezuniyetinin ötesinde bir stabiliteye ulaşabileceklerini göstermektedir. Son olarak, cinsiyet kaygı ölçeği açısından da eğitim düzeyine bağlı olarak istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır (F=27,252, p<0,001). İlkokul mezunları en düşük cinsiyet temelli kaygı düzeyine sahipken (Ort.=11,15, SS=3,90), lisans-ön lisans mezunlarında bu oran en yüksek seviyeye ulaşmaktadır (Ort.=13,91, SS=3,50). Lisansüstü eğitim almış kadınlarda ise cinsiyet temelli kaygı düzeyinde hafif bir düşüş gözlemlenmektedir (Ort.=13,43, SS=4,51). Bu bulgu, kadınların eğitim düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve iklim değişikliği arasındaki bağlantıya daha fazla dikkat ettiklerini, ancak yüksek akademik seviyelerde bu kaygının rasyonelleştirilebileceğini göstermektedir.

Tablo 10. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Eğitim Düzeylerine Göre Değişimi

Değişkenler		n	Ort.	SS	F	p
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği	İlkokul	179	54,47	15,77	47,750	**0,000***
	Ortaokul	157	61,43	13,86		
	Lise	632	64,53	13,04		
	Lisans-Önlisans	1447	67,78	12,07		
	Lisans Üstü	134	64,69	17,72		
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	İlkokul	179	26,15	7,83	54,106	**0,000***
	Ortaokul	157	29,73	6,68		
	Lise	632	31,41	6,40		
	Lisans-Önlisans	1447	33,16	6,09		
	Lisans Üstü	134	31,43	8,74		
Davranış Alt Boyutu	İlkokul	179	17,17	5,32	25,476	**0,000***
	Ortaokul	157	19,14	4,94		
	Lise	632	20,06	4,66		
	Lisans-Önlisans	1447	20,70	4,38		
	Lisans Üstü	134	19,82	6,07		
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	İlkokul	179	11,15	3,90	27,252	**0,000***
	Ortaokul	157	12,55	3,81		
	Lise	632	13,06	3,73		
	Lisans-Önlisans	1447	13,91	3,50		
	Lisans Üstü	134	13,43	4,51		

Tablo 11'de iklim değişikliğine yönelik kaygıların gelir düzeyleri ile ilişkisine yönelik buğular yer almaktadır. Bulgular, kadınların iklim değişikliği ile ilgili genel kaygı düzeylerinin gelir seviyelerine göre farklılaştığını ortaya koymaktadır ($F = 12,352$, $p < 0,001$). Aylık geliri 40.000 TL ve üzeri olan kadınlar (Ort.=67,83, SS=12,44) en yüksek toplam kaygı düzeyine sahipken, geliri 0-9999 TL arasında olan kadınlar (Ort.=62,30, SS=13,97) en düşük kaygı seviyesine sahiptir. Kaygı türleri özelinde incelendiğinde, fizyolojik sağlık kaygıları açısından gelir düzeyi arttıkça kaygının da arttığı görülmektedir ($F = 11,175$, $p < 0,001$). Özellikle 50.000 TL ve üzeri gelir grubundaki kadınlar (Ort.=33,55, SS=7,22) en yüksek fizyolojik sağlık kaygısına sahiptir. Bu durum, daha yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin çevresel sağlık etkileri konusunda daha fazla farkındalık taşıyabileceğini düşündürmektedir.

Davranışsal kaygılar açısından da benzer bir eğilim gözlemlenmektedir ($F = 9,664$, $p < 0,001$). Gelir seviyesi arttıkça bireylerin iklim değişikliği konusunda

davranışsal kaygıları da artmaktadır. En yüksek davranışsal kaygı düzeyi 40.000-49.999 TL gelir grubunda (Ort.=20,89, SS=4,29) gözlemlenirken, en düşük düzey 0-9999 TL gelir grubundadır (Ort.=19,10, SS=4,92). Bu durum, ekonomik olarak daha iyi durumda olan bireylerin sürdürülebilir davranışlara yönelik daha fazla bilinç taşıdığına işaret edebilir. Toplumsal cinsiyet temelli kaygılar açısından da gelir düzeyine göre farklılık bulunmaktadır ($F = 10,712$, $p < 0,001$). Kadınların cinsiyete dayalı iklim kaygısı en yüksek 40.000-49.999 TL gelir grubunda (Ort.=14,08, SS=3,37) ölçülmüştür. Daha düşük gelir seviyelerinde bu kaygı azalmakta, en düşük değer 0-9999 TL gelir grubunda (Ort.=12,61, SS=3,87) gözlemlenmektedir. Bu bulgu, ekonomik olarak daha iyi durumda olan kadınların, iklim değişikliğinin kadınlar üzerindeki etkilerini daha fazla sorguladıklarını ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çevresel bağlamda daha fazla fark ettiklerini göstermektedir.

Tablo 11. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Gelir Düzeyine Göre Değişimi

Değişkenler		n	Ort	SS	F	p
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği	0-9999 TL	578	62,30	13,97	12,352	**0,000***
	10000-19999 TL	397	65,59	13,14		
	20000-29999 TL	295	65,28	13,88		
	40000-49999 TL	628	67,83	12,44		
	50000 TL ve Üzeri	308	67,68	13,71		
	Cevap Vermemeyi Tercih Ederim	343	64,63	13,58		
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	0-9999 TL	578	30,58	6,99	11,175	**0,000***
	10000-19999 TL	397	31,81	6,42		
	20000-29999 TL	295	31,38	6,65		
	40000-49999 TL	628	32,86	6,35		
	50000 TL ve Üzeri	308	33,55	7,22		
	Cevap Vermemeyi Tercih Ederim	343	31,68	6,72		
Davranış Alt Boyutu	0-9999 TL	578	19,10	4,92	9,664	**0,000***
	10000-19999 TL	397	20,26	4,61		
	20000-29999 TL	295	20,22	5,05		
	40000-49999 TL	628	20,89	4,29		
	50000 TL ve Üzeri	308	20,63	4,68		
	Cevap Vermemeyi Tercih Ederim	343	19,95	4,92		
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	0-9999 TL	578	12,61	3,88	10,712	**0,000***
	10000-19999 TL	397	13,52	3,74		
	20000-29999 TL	295	13,68	3,78		
	40000-49999 TL	628	14,08	3,37		
	50000 TL ve Üzeri	308	13,50	3,85		
	Cevap Vermemeyi Tercih Ederim	343	12,99	3,78		

Tablo 12'de kadınların iklim değişikliği kaygılarının yaşadıkları bölgeye göre değişimine yönelik bulgular yer almaktadır. Bulgular, kadınların yaşadıkları bölgeye bağlı olarak iklim değişikliği kaygı düzeylerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır ($F=13,320$, $p<0,001$). Şehir merkezi (Ort.=65,75, SS=13,18) ve ilçe merkezinde yaşayan kadınlar (Ort.=65,87, SS=13,06), köy/kasabalarda yaşayan kadınlara kıyasla (Ort.=59,04, SS=19,04) daha yüksek kaygı düzeyine sahiptir. Bu durum, şehirde yaşayan bireylerin iklim değişikliğinin etkileri hakkında daha fazla farkındalığa sahip olduğu ve çevresel riskleri daha fazla algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

Fizyolojik sağlık kaygıları açısından da belirgin bir farklılık bulunmaktadır ($F=26,648$, $p<0,001$). Şehir merkezinde yaşayan kadınlar (Ort.=32,16, SS=6,54) ve ilçe merkezinde yaşayan kadınlar (Ort.=32,07, SS=6,57), köy ve kasabalarda yaşayan

kadınlara göre (Ort.=27,40, SS=9,47) daha yüksek sağlık kaygısı taşımaktadır. Bu durum, şehirlerde hava kirliliği, aşırı sıcak hava dalgaları ve gıda güvenliği gibi faktörlerin daha fazla gündemde olmasıyla açıklanabilir. Köylerde yaşayan kadınların ise doğayla daha iç içe olmaları ve kırsal yaşam biçimlerine daha aşina olmaları nedeniyle bu konularda daha düşük kaygıya sahip oldukları düşünülebilir.

Davranışsal kaygı açısından da istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir (F=3,894, p=0,020). Şehir merkezinde yaşayan kadınların davranışsal kaygı ortalamaları (Ort.=20,22, SS=4,69), köy/kasabalarda yaşayan kadınlara (Ort.=18,93, SS=6,24) kıyasla daha yüksektir. Bu bulgu, şehirde yaşayan bireylerin çevresel konulara dair daha fazla eyleme geçme veya sürdürülebilir yaşam pratiklerini benimseme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet temelli kaygılar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (F=2,860, p=0,057). Ancak şehir merkezinde yaşayan kadınların (Ort.=13,38, SS=3,71) ve ilçe merkezinde yaşayanların (Ort.=13,64, SS=3,64) köy/kasabalarda yaşayan kadınlara (Ort.=12,71, SS=4,50) kıyasla daha yüksek cinsiyet temelli kaygıya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, şehirde yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve iklim değişikliğinin kadınlar üzerindeki etkileri hakkında daha bilinçli olmalarıyla ilişkili olabilir. Genel olarak, şehirde ve ilçede yaşayan kadınların iklim değişikliğine dair kaygıları kırsal alanlarda yaşayan kadınlara göre daha yüksektir.

Tablo 12. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Yaşadıkları Bölgeye Göre Değişimi

Değişkenler		n	Ort		F	p
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği	Şehir Merkezi	1973	65,75	13,18	13,320	**0,000***
	İlçe Merkezi	465	65,87	13,06		
	Köy/Kasaba	111	59,04	19,04		
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	Şehir Merkezi	1973	32,16	6,54	26,648	**0,000***
	İlçe Merkezi	465	32,07	6,57		
	Köy/Kasaba	111	27,40	9,47		
Davranış Alt Boyutu	Şehir Merkezi	1973	20,22	4,69	3,894	**0,020***
	İlçe Merkezi	465	20,17	4,55		
	Köy/Kasaba	111	18,93	6,24		
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	Şehir Merkezi	1973	13,38	3,72	2,860	0,057
	İlçe Merkezi	465	13,64	3,65		
	Köy/Kasaba	111	12,71	4,50		

Tablo 13'de kadınların iklim değişikliği kaygılarının çalışma alanına göre değişimine yönelik bulgular yer almaktadır. Bulgular, kadınların çalışma alanlarına bağlı olarak iklim değişikliği kaygılarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Genel kaygı düzeyi en yüksek sağlık sektöründe çalışan kadınlarda (Ort=69,44, SS=10,70) gözlemlenirken, en düşük kaygı düzeyi üretim sektöründe çalışan (Ort=62,74, SS=14,02), tarımla uğraşan (Ort.=60,44, SS=17,799) ve çalışmayan kadınlar (Ort.=60,54, SS=13,53) arasında bulunmaktadır. Bu bulgu, sağlık sektöründeki kadınların çevresel faktörlerin sağlık üzerindeki etkilerine daha duyarlı oldukları şeklinde yorumlanabilir. Eğitim sektörü ve işletme sahipleri de yüksek kaygı seviyesine sahiptir.

Fizyolojik sağlık kaygıları açısından da belirgin bir fark görülmektedir. Sağlık sektöründe çalışan kadınlar (Ort.=33,71, SS=5,36) ve işletme sahipleri (Ort.=33,77, SS=6,46), sağlık riskleri konusunda en fazla kaygı taşıyan gruplardır. Buna karşılık, tarımla uğraşan kadınlar (Ort.=29,22, SS=8,87) ve çalışmayan kadınlar (Ort.=28,22, SS=6,06) daha düşük sağlık kaygısına sahiptir. Tarım sektöründeki kadınların doğrudan doğayla iç içe olması ve çalışmayan bireylerin iklim değişikliği ile ilgili bilgiye daha az maruz kalması, bu farkın nedenlerinden biri olabilir.

Davranışsal kaygı düzeyi açısından da meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur (F=12,531, p<0,001). Sağlık sektöründeki kadınlar (Ort.=21,39, SS=3,97) en yüksek davranışsal kaygıya sahipken, tarımla uğraşan kadınlar (Ort.=19,02, SS=6,09) ve üretim sektöründeki kadınlar (Ort.=19,29, SS=4,99) daha düşük kaygı göstermektedir. Bu durum, şehir merkezlerinde çalışan kadınların çevresel sorunlara daha fazla maruz kalması ve bireysel önlemler almaya daha yatkın olmasıyla açıklanabilir.

Toplumsal cinsiyet temelli kaygılar açısından da meslek grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (F=12,640, p<0,001). Sağlık sektöründe çalışan kadınlar (Ort.=14,35, SS=3,36) ve eğitim sektöründeki kadınlar (Ort.=13,96, SS=3,64) en yüksek cinsiyet temelli kaygıya sahiptir. Tarımla uğraşan kadınlar (Ort.=12,19, SS=4,28) ise en düşük cinsiyet temelli kaygı seviyesine sahiptir. Eğitim ve sağlık sektöründeki kadınlar, iklim değişikliğinin kadınlar üzerindeki etkileri konusunda daha fazla bilgiye sahip olabileceklerinden dolayı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında daha yüksek farkındalığa sahip olabilirler.

Tablo 13. Kadınların İklim Değişikliği Kaygılarının Çalışma Alanına Göre Değişimi

Değişkenler		n	Ort	SS	F	p
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği	Kamu/Özel Üretim Sektöründe Çalışıyorum	846	62,74	14,02	20,251	**0,000***
	Kamu/Özel Hizmet Sektöründe Çalışıyorum	237	65,31	13,05		
	Kamu /Özel Sağlık Sektöründe Çalışıyorum	391	69,44	10,71		
	Kamu/Özel Eğitim Sektöründe Çalışıyorum	452	67,00	13,20		
	İşletme Sahibiyim	429	68,06	12,22		
	Tarımla Uğraşıyorum	125	60,44	17,80		
	Çalışmıyorum	69	60,54	13,53		
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	Kamu/Özel Üretim Sektöründe Çalışıyorum	846	30,65	6,86	23,040	**0,000***
	Kamu/Özel Hizmet Sektöründe Çalışıyorum	237	31,95	6,68		
	Kamu /Özel Sağlık Sektöründe Çalışıyorum	391	33,71	5,36		
	Kamu/Özel Eğitim Sektöründe Çalışıyorum	452	32,37	6,51		
	İşletme Sahibiyim	429	33,77	6,46		
	Tarımla Uğraşıyorum	125	29,22	8,87		
	Çalışmıyorum	69	28,22	6,06		
Davranış Alt Boyutu	Kamu/Özel Üretim Sektöründe Çalışıyorum	846	19,29	4,99	12,531	**0,000***
	Kamu/Özel Hizmet Sektöründe Çalışıyorum	237	20,08	4,53		
	Kamu /Özel Sağlık Sektöründe Çalışıyorum	391	21,39	3,97		
	Kamu/Özel Eğitim Sektöründe Çalışıyorum	452	20,67	4,64		
	İşletme Sahibiyim	429	20,66	4,24		
	Tarımla Uğraşıyorum	125	19,02	6,09		
	Çalışmıyorum	69	19,51	5,09		
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	Kamu/Özel Üretim Sektöründe Çalışıyorum	846	12,79	3,87	12,640	**0,000***
	Kamu/Özel Hizmet Sektöründe Çalışıyorum	237	13,29	3,64		
	Kamu /Özel Sağlık Sektöründe Çalışıyorum	391	14,35	3,36		
	Kamu/Özel Eğitim Sektöründe Çalışıyorum	452	13,96	3,65		
	İşletme Sahibiyim	429	13,63	3,55		
	Tarımla Uğraşıyorum	125	12,19	4,28		
	Çalışmıyorum	69	12,81	3,49		

Tablo 14'de kadınların iklim değişikliği kaygılarının yaş ile ilişkisine yöneli,k bulgular yer almaktadır. Bulgular, kadınların iklim değişikliği kaygı düzeyleri ile yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Korelasyon analizi

sonuçlarına göre, toplam kaygı ile yaş arasındaki ilişki (r=-0,012, p=0,555), fizyolojik sağlık kaygısı ile yaş arasındaki ilişki (r=-0,022, p=0,258), davranışsal kaygı ile yaş arasındaki ilişki (r=0,016, p=0,430) ve cinsiyet temelli kaygı ile yaş arasındaki ilişki (r=-0,022, p=0,277) düşük ve anlamsız düzeyde çıkmıştır. Bu bulgular, yaşın kadınların iklim değişikliği kaygılarını belirleyen önemli bir faktör olmadığını göstermektedir. Yani genç ve yaşlı kadınlar benzer düzeyde kaygı taşımaktadır. Bu durum, iklim değişikliği farkındalığının belirli bir yaş grubuna özgü olmadığını ve geniş bir yaş aralığında benzer düzeyde kaygının mevcut olduğunu göstermektedir.

Tablo 14. Kadınların İklim Değişikliği Kaygıları ile Yaş Arasındaki İlişki

Değişkenler	**Yaş**	
	r	**p**
İklim Değişikliği Kadın Kaygı Ölçeği	-0,012	0,555
Fizyolojik Sağlık Alt Boyutu	-0,022	0,258
Davranış Alt Boyutu	0,016	0,430
Toplumsal Cinsiyet Alt Boyutu	-0,022	0,277

Tablo 15'de kadınların iklim değişikliği kaygıları ile bilişsel ve değer temelli faktörler arasındaki korelasyona ilişkin bulgular yer almaktadır. Bulgular, kadınların iklim değişikliği kaygıları ile değerler, normlar ve bilişsel süreçler arasında güçlü ve anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Genel kaygı düzeyi, fizyolojik sağlık kaygısı (r=0,889, p<0,001), davranışsal kaygı (r=0,915, p<0,001) ve cinsiyet temelli kaygı (r=0,847, p<0,001) ile güçlü bir pozitif korelasyon göstermektedir. Bu durum, kadınların iklim değişikliği ile ilgili endişelerinin büyük ölçüde sağlık, davranışsal farkındalık ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca, biyosferik değerler (r=0,516, p<0,001) ve sosyal fedakârlık değerleri (r=0,494, p<0,001) ile genel kaygı arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunması, çevreye duyarlılığı yüksek bireylerin iklim değişikliği kaygısının da daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tanımlayıcı normlar (r=0,316, p<0,001) ve kuralcı normlar (r=0,188, p<0,001) ile genel kaygı arasında pozitif bir ilişki olması, sosyal çevrenin ve kuralların bireylerin kaygı düzeyini etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Değer-inanç-norm teorisi (r=0,523, p<0,001) ile genel kaygı arasındaki güçlü ilişki, bireylerin değerleri ve inanç sistemlerinin çevresel kaygıları belirlemede kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Deneyimsel süreçler (r=0,221, p<0,001) ve sosyokültürel etkiler (r=0,286, p<0,001) ile kaygı düzeyi arasındaki anlamlı pozitif ilişkiler, bireylerin doğrudan yaşadıkları iklim olaylarının ve kültürel faktörlerin bu algıyı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, egoist değerler (R=0,393, p<0,001) ile kaygı düzeyi arasında da orta düzeyde bir ilişki olması, bireysel çıkar odaklı değerlerin de iklim değişikliği kaygısını etkileyebileceğine işaret etmektedir. Bilişsel faktörler ile genel kaygı arasında negatif bir ilişki (r=-0,224, p<0,001) bulunması, bireylerin iklim değişikliğine dair bilgi düzeyi arttıkça kaygı seviyelerinde azalma olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle neden bilgisi (r=-0,322, p<0,001) ve yanıt bilgisi (r=-0,203, p<0,001) ile kaygı arasındaki negatif ilişkiler, bilinçli bireylerin çözüme yönelik farkındalıklarının daha yüksek olmasının kaygıyı azaltabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, kadınların iklim değişikliği kaygılarının bireysel değerler, sosyal normlar, kişisel deneyimler ve bilişsel süreçler tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 15. Kadınların İklim Değişikliği Kaygıları ile Bilişsel ve Değer Temelli Faktörler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler		İklim Değişik	Fizyoloj olik	Davra nış	Cinsi yet	Bütün sel	Kişis el	Tanımla yıcı	Kura lcı	Biyosf erik	Sosya l	Egois t	Deneyi msel	Sosy o	Değ er	Ned en	Etk i	Ya nıt
Fizyolojoli k sağlık	r	0,889																
	p	**0,000**																
Davranış kaygı	r	0,915	0,668															
	p	**0,000**	**0,000**															
Cinsiyet kaygı	r	0,847	0,558	0,830														
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**														
Bütünsel etki	r	0,192	0,182	0,192	0,123													
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**													
Kişisel deneyim	r	0,151	0,206	0,085	0,064	0,216												
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,001**	**0,000**												
Tanımlayıc ı normlar	r	0,316	0,365	0,257	0,157	0,248	0,129											
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**											
Kuralcı norm	r	0,188	0,159	0,209	0,127	0,383	0,119	0,539										
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**										
Biyosferik değerler	r	0,516	0,598	0,351	0,338	0,211	0,060	0,311	0,21									
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,002**	**0,000**	**0,00**									
Sosyal fedakar	r	0,494	0,517	0,365	0,388	0,183	0,011	0,214	0,19	0,859								
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	0,567	**0,000**	**0,00**	**0,000**								
Egoist değerler	r	00,393	0,455	0,271	0,253	0,191	0,194	0,106	0,11	0,558	0,665							
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**							
Deneyimsel süreçler	r	0,221	0,236	0,194	0,127	0,914	0,593	0,258	0,36	0,199	0,156	0,238						
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,000**						
Sosyokültü rel etkiler	r	0,286	0,296	0,265	0,161	0,361	0,141	0,872	0,88	0,298	0,234	0,126	0,356					
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**					
Değer inanç norm	r	0,523	0,586	0,368	0,364	0,219	0,102	0,234	0,19	0,898	0,940	0,838	0,223	0,24				
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**				
Neden bilgi	r	-0,322	-0,358	-0,238	-	-	-	-0,226	-	-0,361	-	-	-0,146	-	-			
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,00**	**0,00**			
Etki bilgi	r	0,101	0,122	0,081	0,043	0,200	0,017	0,026	0,05	0,207	0,185	0,127	0,172	0,04	0,19	-		
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,032**	**0,000**	0,404	0,197	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,02**	**0,00**	**0,02**		
Yanıt bilgi	r	-0,203	-0,222	-0,145	-	0,040	-	-0,177	-	-0,241	-	-	0,020	-	-	0,48	0,1	
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,046**	0,136	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,008**	0,305	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,0**	
Bilişselfakt örler	r	-0,224	-0,244	-0,161	-	0,045	-	-0,194	-	-0,219	-	-	0,010	-	-	0,73	0,4	0,8
	p	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,000**	**0,024**	**0,001**	**0,000**	**0,00**	**0,000**	**0,000**	**0,003**	0,623	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,0**	**0,0**

Tablo 16'da kadınların iklim değişikliği kaygılarını belirleyen bilişsel, deneyimsel ve sosyokültürel faktörlerin regresyon analizi bulguları yer almaktadır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre, kadınların kaygı düzeyleri üzerinde bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler, sosyokültürel etkiler ve değer-inanç-norm teorisi değişkenlerinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir ($F=296,696$, $p<0,001$). Modelin açıklayıcılık düzeyi ($R^2=0,318$) olup, bağımsız değişkenlerin toplam kaygı düzeyinin yaklaşık %31,8'ini açıkladığını göstermektedir. Bilişsel faktörler değişkeninin regresyon katsayısı ($B=-0,124$, $p<0,001$) negatif yönlü olup, bireylerin iklim değişikliğine dair bilgi düzeyi arttıkça kaygı seviyelerinin azaldığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, deneyimsel süreçler ($B=0,075$, $p<0,001$) ve sosyokültürel etkiler ($B=0,130$, $p<0,001$) pozitif ve anlamlı bir etki göstermekte olup, bireylerin doğrudan yaşadıkları iklim olayları ve içinde bulundukları kültürel çevrenin iklim kaygısını artırdığı anlaşılmaktadır.

Modelde en güçlü etkiye sahip değişken ise değer-inanç-norm teorisidir ($B=0,452$, $p<0,001$), bu da bireylerin değer sistemleri ve inançlarının, iklim değişikliği kaygılarını büyük ölçüde belirlediğini göstermektedir.

Tablo 16. Kadınların İklim Değişikliği Kaygıları Üzerinde Bilişsel, Deneyimsel ve Sosyokültürel Faktörlerin Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	SE	B	t	p	R^2	F
Sabit	2,194		15,990	**0,000***	0,318	F=296,696 p=0**,000***
Bilişsel faktörler	0,733	-0,124	-7,384	**0,000***		
Deneyimsel süreçler	0,320	0,075	4,224	**0,000***		
Sosyokültürel etkiler	0,232	0,130	7,256	**0,000***		
Değer inanç norm teorisi	0,189	0,452	26,118	**0,000***		

Bağımlı değişken: iklim değişikliği kadın kaygı ölçeği

Tablo 17'de kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde bilişsel faktörlerin etkisini yordayan regresyon analizi bulguları yer almaktadır. Regresyon analizi sonuçları, bilişsel faktörlerin kadınların iklim değişikliği kaygı düzeyi üzerinde anlamlı ve negatif yönlü bir etkisi olduğunu göstermektedir ($F=134,717$, $p<0,001$). Modelin açıklayıcılık düzeyi ($R^2=0,050$) nispeten düşük olup, bilişsel faktörlerin toplam kaygının %5'ini açıkladığını ortaya koymaktadır.

Bilişsel faktörler değişkeninin regresyon katsayısı (B=-0,224, p<0,001) negatif yönlü olup, bireylerin iklim değişikliğine dair bilgi düzeyi arttıkça kaygı seviyelerinin azaldığını göstermektedir. Bu bulgu, çevresel farkındalığı ve bilimsel bilgiyi artıran bireylerin, iklim değişikliği ile ilgili daha fazla çözüm odaklı bir bakış açısına sahip olabileceğini ve bu nedenle kaygıyı daha rasyonel yönetebileceğini düşündürmektedir.

Tablo 17. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Bilişsel Faktörlerin Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	**SE**	**B**	**t**	**p**	**R^2**	**F**
Sabit	1,567	-0,224	53,242	**0,000***	0,050	F=134,717 p=**0,000***
Bilişsel faktörler	0,842		-11,607	**0,000***		

Bağımlı değişken: iklim değişikliği kadın kaygı ölçeği

Tablo 18'de kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde deneyimsel süreçlerin etkisini yordayan regresyon analizi bulguları yer almaktadır. Regresyon analizi sonuçları, deneyimsel süreçlerin kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğunu göstermektedir (F=131,094, p<0,001). Modelin açıklayıcılık düzeyi (R^2=0,049) nispeten düşük olup, deneyimsel süreçlerin toplam kaygının yaklaşık %4,9'unu açıklamaktadır.

Regresyon katsayısının (B=0,221, p<0,001) pozitif olması, bireylerin iklim değişikliği ile ilgili doğrudan yaşadığı deneyimlerin kaygı düzeylerini artırdığını göstermektedir. Deneyimsel süreçler, bireylerin kişisel olarak aşırı hava olaylarına maruz kalmaları, çevrelerinde meydana gelen iklim değişikliği etkilerini gözlemlemeleri veya bu konuda medya aracılığıyla doğrudan bilgi sahibi olmaları gibi faktörleri içermektedir.

Tablo 18. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Deneyimsel Süreçlerin Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	**SE**	**B**	**t**	**p**	**R^2**	**F**
Sabit	1,540	0,221	31,234	**0,000***	0,049	F=131,094 p=**0,000***
Deneyimsel süreçler	0,347		11,450	**0,000***		

Bağımlı değişken: iklim değişikliği kadın kaygı ölçeği

Tablo 19'da kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde sosyokültürel etkilerini yordayan regresyon analizi bulguları yer almaktadır. Regresyon analizi sonuçları, sosyokültürel etkilerin kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde anlamlı ve pozitif

yönlü bir etkisi olduğunu göstermektedir (F=226,206, p<0,001). Modelin açıklayıcılık düzeyi (R^2=0,082) olup, sosyokültürel faktörlerin toplam kaygının %8,2'sini açıkladığını ortaya koymaktadır.

Regresyon katsayısının (B=0,286, p<0,001) pozitif olması, kadınların içinde bulunduğu sosyal çevrenin, kültürel normların ve toplumsal değerlerin iklim değişikliği kaygılarını artıran önemli faktörler arasında yer aldığını göstermektedir.

Tablo 19. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Sosyokültürel Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	**SE**	**B**	**t**	**p**	**R^2**	**F**
Sabit	1,289	0,286	36,051	**0,000***	0,082	F=226,206 p=**0,000***
Sosyokültürel etkiler	0,245		15,040	**0,000***		

Bağımlı değişken: iklim değişikliği kadın kaygı ölçeği

Tablo 20'de kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde değer-inanç-norm teorisinin etkisini yordayan regresyon analizi bulguları yer almaktadır. Regresyon analizi sonuçları, değer-inanç-norm teorisinin kadınların iklim değişikliği kaygısı üzerinde güçlü ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (F=958,928, p<0,001). Modelin açıklayıcılık düzeyi (R^2=0,274) olup, değer-inanç-norm teorisinin toplam kaygının %27,4'ünü açıkladığını ortaya koymaktadır.

Regresyon katsayısının (B=0,523, p<0,001) pozitif olması, bireylerin değerleri, inanç sistemleri ve çevresel normlara bağlılık düzeylerinin iklim değişikliği kaygısını önemli ölçüde belirlediğini göstermektedir. Bu bulgu, çevresel duyarlılığı yüksek bireylerin, doğa ve toplumla uyum içinde yaşama inancına sahip olanların ve çevresel normları benimseyenlerin iklim değişikliği konusunda daha fazla kaygı taşıdığını ortaya koymaktadır.

Tablo 20. Kadınların İklim Değişikliği Kaygısı Üzerinde Değer-İnanç-Norm Teorisinin Etkisi: Regresyon Analizi Bulguları

Değişkenler	**SE**	**B**	**t**	**p**	**R^2**	**F**
Sabit	0,989	0,523	36,109	**0,000***	0,274	F=958,928 p=**0,000***
Değer inanç norm teorisi	0,184		30,967	**0,000***		

Bağımlı değişken: iklim değişikliği kadın kaygı ölçeği

5. TARTIŞMA

Bu tez, kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygılarının sosyal ve psikolojik belirleyiciler ile arasındaki ilişkiyi belirlemek için gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda kadınların, iklim değişikliğine yönelik risk algılarının temelinde sosyal ve psikolojik belirleyicilerin sistematik doğrultuda ayrıntılı açıklanmasını sağlamak ve farkındalığı belirlemek için bilişsel, deneyimsel ve sosyo-kültürel faktörleri birleştiren iklim değişikliği risk algılama modeli ve iklim kaygı ölçeği öncülüğünde kapsamlı bir anket yapılmıştır. Anket çok boyutlu ve geniş kapsamlı hazırlanmıştır ve literatüre katkı sağlayacak veriler elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular literatür doğrultusunda 3 bölümde tartışılmıştır.

- **Birinci bölümünde**, katılımcıların tanıtıcı bilgilerine ve iklim değişikliği konusundaki genel risk algılarına yönelik bulguların tartışılması,
- **İkinci bölümünde**, iklim değişikliğine yönelik bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler ve sosyokültürel etkilere yönelik bulguların tartışılması,
- **Üçüncü bölümünde**, iklim değişikliğine yönelik kaygı ile bilişsel faktörler, deneyimsel süreçler ve sosyokültürel etkiler arasındaki ilişki arayıcı bulguların tartışılmasıdır.

5.1. Katılımcıların Tanıtıcı Bilgilerine ve İklim Değişikliği Konusundaki Genel Risk Algılarına Yönelik Bulguların Tartışılması

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Türkiye'de kadınlarda ortanca yaş 2023 yılı için 34.7, 2024 yılı için 35,2'dir. Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalamasının 33,77±9,46 olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın yapıldığı tarihleri kapsayan verilerle karşılaştırıldığında, çalışmadaki kadın popülasyonun yaş bakımından Türkiye profiline benzerdir. TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı 2023 verilerine göre 25 yaş üzeri kadınların %22,7'si bir lisans programından mezundur. Çalışmamızda farklı olarak üniversite eğitimi grubunda ön lisans/lisans birlikte kategorize edilmiş olup 25 yaş üzeri katılımcıların 44,4'ü en az bir ön lisans/lisans programından mezundur. Çalışma oranı %97.3 olup, bu oran Türkiye'de çalışma hayatındaki kadın oranının (33,7) yaklaşık 3 katıdır. Bu farkın çalışmaya katılan

kadınların büyük çoğunluğunun şehir merkezinde yaşaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (152).

PEW Araştırma Merkezi tarafından 2006'da yayınlanan raporda küresel iklim değişikliğinin dünya genelinde bir risk olarak algılandığını ve bireyler arasında bu farkındalığın büyük oranda düşük olduğu tespit edilmiştir. 2019 yılında çalışma tekrar edildiğinde dünya genelinde iklim değişikliğinin yüksek tehlike olarak algılandığını, global anlamda ülkeler arasındaki farkındalığın farklı seviyelerde olduğu belirtilmiştir (153). COVID-19 salgını sonrasında risk algısı üzerine bilimsel çalışmalar artmaya başlamış, önleyici davranış geliştirme çalışmaları, müdahale ve çevresel öngörü çalışmaları başlatılmıştır. Çalışmaların çoğunda iklim değişikliğinin pandemilerin artmasına neden olduğu fikri hakimdir (32,153-155). Yapılan araştırmalarda kadınların, iklim değişikliğini her yönü ile risk olarak görme eğiliminde oldukları belirtilmiştir (32,144,156). Çalışma bulgularımızda benzer şekilde katılımcıların iklim değişikliğini endişe ve risk olarak görme seviyeleri yüksektir. Bireysel sağlık ve refah üzerine tehdit algıları ve toplum üzerindeki uzun vadeli zararları bakımından yüksek oranda riskli kabul edildiği belirlenmiştir.

Bu çalışmaya benzer yakın bir zamanda yapılan bir çalışmada katılımcıların %42'si çok ve aşırı endişeli olduğunu iklim değişikliği ile ilgili çok ve aşırı endişeli olduğu tespit edildi. Bu verilerede cinsiyet bağlamında kadınların erkeklere oranla %37 daha fazla kaygı duyduğu eko anksiyetelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu da bize çevresel tehdit ve risklere karşı kadın populasyonunun daha duyarlı olduklarını risk algılarının yüksek olduğunu göstermektedir (157).

Benzer bir çalışmada kadınların iklim değişikliği kaygı düzeyi sonuçlarına bakıldığında iklim değişikliğinin tüm olumsuz etki ve sonuçlarına karşı tüm alt boyutları (fizyolojik, davranış, toplumsal cinsiyet) anlamlı şekilde etkilendiği üst-orta düzeyde kaygı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kadınların %59'u iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarına karşı endişeliyken %69.2'si iklim değişikliğinden etkilendiğini düşünmekte ve %71.2'si de hastalanma sıklığının artığını ifade etmiştir (158). Bu çalışmaya çok yakın yapılan başka bir çalışmada kadınların farkındalıkları (orta düzey) ve risk algıları arttıkça kaygı düzeylerini artırdığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlarda gösteriyorki kadınların risk algı düzeyleri literatürü ve bu çalışmayı destekler düzeyde yüksektir (159).

Premenstural sendromu olan kadınlarla yapılan kapsamlı bir çalışmada Eko-Kaygı Ölçeği kullanılmıştır ve ortalama puanı 27,28 ± 6,44 olarak bulunmuştur. Kadınların büyük bir çoğunluğu (%81,4) iklim değişikliğinin kadın sağlığını etkileyeceğini belirtirken, %81,1'i iklim değişikliğinden etkilendiğini düşündüğü belirtmiş ve PMS'li kadınların daha yüksek Eko-Kaygı Ölçeği puanlarına sahip olduğunu göstermiştir (160).

5.2. İklim Değişikliğine Yönelik Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkilere Yönelik Bulguların Tartışılması

İklim değişikliği risk algısında bilginin rolü oldukça önem taşır. Bireylerin iklim değişikliği hakkında ne bildiği, etkilerinin ne olduğu ve olası soruna uygun tepkisel davranışlar hakkında bilgiye sahip olup olmadıkları gibi bilgileri risk algılarını etkileyebilir. Aksini savunan çalışmalar olsa da bilgi sahibi olma düzeyi arttıkça, risk olarak görme eğilimi de artmaktadır. İklim değişikliği ile ilgili bilişsel faktörler olarak değerlendirilen neden olduğu, etkeni ve etkisi hakkındaki bilgiler önemlidir. Neden bilgisi, sonuç olarak elde ettiğimiz etki veya tepki bilgisinden daha düşük düzeyde etkilidir. Negatif sonuç bilgisi daha yüksek risk algısını ortaya çıkarmaktadır. Bilgi düzeyinin kişisel risk algısındaki herhangi bir varyansı açıklamadığı gibi bilginin sağladığı katkı toplumsal risk algısının birey üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Birçok bilgi öğesi ölçüldüğünde, toplumsal risk algısı kişisel risk algısı ile önemli ölçüde eşdeğer olması muhtemeldir (125). “Küresel ısınma” ve “iklim değişikliği” kavramlarının bireyler üzerinde negatif çağrışımlar yaptığı psikolojik açıdan duygusal bozulmalara neden olduğu belirtilirken (161), benzer bir başka çalışmada iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı etkileri, iklim değişikliğine neden olan durumlardan daha fazla önemsedikleri belirtilmiştir. Bu durum, bilgi ve farkındalık eksikliğinin olduğu ortaya çıkmaktadır (162). Bilişsel faktörlerin ön planda tutulduğu APA tarafından yapılan çalışmada ise iklim değişikliği farkındalığının artmasıyla kaygı düzeylerini artırdığı, ortaya çıkan olumsuz etkileri azalma politikalarının çevre dostu davranışları olum yönde artırdığı daha fazla güncel haberlerin takip edildiği, gündelik yaşamlarında daha duyarlı davrandıkları belirtilmiştir (112). Çalışma bulgularımız literatürü destekler niteliktedir. İklim değişikliğine neden olan belirli çevresel tehditlerin kadınların risk algılarını çok yüksek düzeyde artırdığı görülmüştür. İklim değişikliğinin

başlıca nedenleri arasında fosil yakıt kullanımı, ozon tabakası, zehirli kimyasallar, ormansızlaştırma, sanayi ve üretim, ulaşım araçları, araba kullanımı ve güneş literatürü destekler seviyede yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda hayvansal gıda tüketiminin iklim değişikliğine neden olduğu bilgisi farkındalığı ve bireysel düzeyde sürdürülebilir davranışların farkındalığı literatürü destekler düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşın daha az et tüketme alışkanlığının iklim değişikliği üzerindeki etkisi konusunda henüz literatürü destekler düzeyde farkındalığının oluşmadığını söylemek mümkündür. Kadınların çevresel sorunlara ilişkin farkındalıkları oldukça yüksek olduğu, tepkisel davranışların özellikle ağaç dikmenin, elektrikli araç kullanımına geçiş yapmanın enerjiden tasarruf sağlamanın iklim değişikliğini azaltacağı yönünde pozitif sonuç elde edilmiştir.

Deneyimsel süreçler ise risk algısını şekillendiren bir diğer faktördür. İklim değişikliği günümüzde var olan birçok tehlikeyi ve risk faktörlerinin etkisini her geçen gün artırmaktadır. Çevresel riskler dışında birçok sağlık probleminin fiziksel ve psikolojik seyrini şiddetlendirmekte ve yeni sorunlar doğurmaktadır. İklim değişikliğinin farkındalığının artması, risk faktörlerinin belirlenmesi, bilgi düzeyinin yükselmesi baş etme mücadelesinin pozitif yönde ilerlemesiyle doğrudan ilişkilidir (163). Yaşanılan deneyimlerin, koruyucu önlemlerin alınmasında artmalara, sürdürülebilir hizmetlerin gelişmesine, bilinç düzeyinin yükseltmesine ve dolayısıyla güven duygusunun artarak kaygının azalmasına neden olduğu bilinmektedir (160). İklim değişikliği nedeniyle deneyimler ve tecrübeler çevresel risk algısına karşı sorumluluk duygusunun artması, riske karşı stratejilerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu tezde görüldüğü üzere duygu ve etkinin risk algısındaki öneminin kişisel ve toplumsal olarak değiştirebildiğini literatürü destekler şekilde benzer sonuçlar vermiştir. Kişisel deneyimlerin kaygı düzeyini ve risk algısını artırdığı literatüre katkı sağlayan öncü çalışmaları da tutarlı şekilde doğruladığı görülmüştür (32, 163-166).

Sosyo-kültürel farklılıklar iklim değişikliğine yönelik risk algısını etkileyebilecek bir diğer unsurdur. Asgarizadeh ve ark. tarafından yapılan çalışmada iklim değişikliği hakkında bilgi düzeyi arttıkça anksiyete ve kaygı düzeyinin anlamlı şekilde pozitif ilişkili olduğunu (167), Zacher ve Allianz Climate Literacy Survey tarafından yapılan çalışmalarda ise sahip olunan bilgi ve farkındalık düzeyi arttıkça iklim değişikliği kaygısının pozitif yönde azalacağı öngörüleri mevcuttur. Ayrıca anket çalışmasında

katılımcıların ortalama %76.8 oranında ciddi kaygı duyduklarını ve İtalya ve Brezilya'da %86,Amerikada %66 üzerinde ciddi kaygı duydukları literatürü desteklediğini göstermektedir (168,169). Ayhanöz S.G ve ark. tarafından yapılan bir çalışmada Küresel İklim Değişikliği Farkındalık Ölçeği ve Sürdürülebilir Kalkınma Farkındalık Ölçeğinden kullanılmış literatürü destekleyen orta düzeyde anlamlı tutarlılık gösteren bulgular elde edilmiş fakat toplumsal yönden etki gösterecek kadar güçlü veriler elde edilmemiştir (170). Çalışma bulguları ise kadınların çevreye duyarlılık ve toplumsal eşitlik gibi insani değerlere yüksek önem verdiğini göstermektedir. "Dünyaya Saygı (diğer canlılarla uyum içinde yaşamak)" en yüksek ortalama puana sahip değerlerden biri olup, katılımcıların %85'i bu değeri önemsediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde, "Çevreyi Koruma" ve "Kirliliği Önleme" gibi çevresel sürdürülebilirlikle ilgili değerler de oldukça yüksek destek görmektedir.

5.3. İklim Değişikliğine Yönelik Kaygı İle Bilişsel Faktörler, Deneyimsel Süreçler ve Sosyokültürel Etkiler Arasındaki İlişki Arayıcı Bulguların Tartışılması

Çalışma bulguları, kadınların iklim değişikliği kaygı düzeyi eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık göstermekte olup, bireylerin eğitim ve bilgi düzeyi yükseldikçe kaygı düzeylerinin de artması çevresel farkındalıkla ilişkilendirilebilir. Fizyolojik sağlık, Davranış ve Cinsiyet kaygı ölçeği açısından da eğitim düzeyi arttıkça kaygı seviyelerinin yükseldiği ve anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Kadınların iklim değişikliği kaygı düzeylerinin eğitim seviyesi arttıkça kaygı düzeyinin yükselmesi, bireylerin çevresel farkındalıklarını artırğını gösterirken lisansüstü grupta lisans grubuna göre hafif bir düşüş göstermektedir. Milfont (2015), iklim değişikliğinin bireylerin farkındalıkları üzerine etkilerini inceleyen bir çalışma kadınlar eğitimli bireylerin iklim değişikliğinin varlığı konusunda şüphe duymadığını, ayrıca kişinin değerlerinin ve kişilik özelliklerinin de (deneyime açıklık, uzlaşılabilirlik, dürüstlük gibi) iklim değişikliği inanışı ve kavrayışı üzerine etkili olduğunu vurgulamaktadır (171). İklim Değişikliği Farkındalığı ve Kurum Algısı üzerine yapılan bir ampirik çalışmada Avrupa Birliği Üyesi 19 ülkeden 20.004 katılımcının ilk ve orta okul eğitim düzeyi %30, lise ve daha yüksek eğitim düzeyi %70 olarak bulunmuş ve farklı eğitim grupları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirtilmiştir (172). Literatürde farklı çalışmalarda ek olarak bireylerin gelir düzeyinin yüksek olması düşük gelir düzeyine

sahip olanlara göre pozitif yönde tutarlılık göstererek gösterdiği belirtilirken çalışma bulgularımızla da uyumludur (173-175).

Çalışma bulgularımız, iklim değişikliğiyle ilgili bireysel risk algısı ve farkındalığını belirlemede tanımlayıcı, kuralcı normlar, kişisel, sosyal ve egoist değerlerin önemi büyüktür. Toplumsal normlara baktığımızda yetiştirilme şekli, alınan eğitim, çevresel şartlar, kişisel duyarlılık ve kaygının risk algılarını etkilediğini göstermektedir. İklim değişikliği riskini tanımak farkındalığın artması bireyin risk algısını, mücadelesini ve kabullenmesini belirgin düzeyde olgunlaştırır. Olası riski daha önceden öngörmek ve önleyici kurallar edinmek biyosferik değerlerin, sosyo-fedakar değerlerin, egoist değerlerin kişisel olarak daha güçlü bir şekilde gelişmesini etkilemektedir (32).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygılarının sosyal ve psikolojik belirleyicilerler ile ilişkisini belirlemek için gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen sonuçlar;

- Kadınların iklim değişikliğine yönelik risk algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların eğitim, gelir ve yaşadıkları bölgenin gelişmişlik düzeyi yükseldikçe iklim kaygısı algı düzeyleri yükselmektedir.
- Kadınların iklim değişikliğine yönelik bireysel sağlık ve refahları üzerine tehditlere karşı algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik kişisel düzeyde hissetikleri tehdit ve risk algısı yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik sürdürülebilir farkındalık algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik insan sağlığı açısından risk algısı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik bireysel sağlık üzerine algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik kişisel deneyimleme açısından risk algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliğine yönelik medya iletişim araçlarını takip etme algıları yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik çevresel faktörler ile ilgili algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliğini endişe ve risk olarak görme algıları yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik bilişsel faktörler ile ilgili algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliği yönelik toplumsal farkındalık algıları kişisel farkındalık algısına göre düşüktür.

- Kadınların sosyal çevresinin iklim değişikliğine yönelik bireysel algıları yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliğine yönelik değer, inanç ve normları önemseme algı düzeyleri yüksektir.
- Kadınların iklim değişikliğine yönelik sosyo kültürel açıdan kaygı düzeyleri yüksektir.

Bu sonuçlar doğrultusunda öneriler;

- Çevresel ve toplumsal davranışların farkındalığı, bilişsel düzeyde yeterlilik kaygıyı azaltmada önemli rol oynamaktadır. Bu bakımdan kadınların çevre bilinci geliştirilmelidir. Toplumsal farkındalık çalışmaları planlanmalı ve kadınlara aktif roller verilmelidir.
- Kadınların bulundukları bölgeye ve bölge şartlarına uygun ekolojik çevreyi güçlendirme çalışmaları yapılarak bilinçlendirme yapılmalıdır.
- İklim değişikliğine yönelik bireysel olarak kadının risk ve oluşabilecek tehlikelere karşı önlem alması yönünde tüm sektörlerde stratejiler belirlenmelidir.
- Ebeler yerel yönetimler ve STK'lar ile işbirliği yaparak savunmasız ve kırılgan gruba öncelik vererek eğitim ve kalkındırma çalışmalarında öncülük etmelidir.
- Kadınların sosyo demografik özellikleri göz önünde bulundurularak planlama yapılmalıdır.
- Ebeler iklim değişikliğini azaltma politikalarını yakından takip etmeli aktif rol alarak bölgede bilinç artırma ve farkındalık çalışmaları yapmalıdır.
- Kadın sağlığını geliştirmek için sağlık profesyonelleri iklim değişikliğinin etkileri konusunda bilinçlendirme eğitimleri planlamalıdır.
- Ebeler koruyucu sağlık hizmeti çalışmalarına iklim değişikliği konusunu dahil etmelidir.
- Ebeler saha çalışmalarında kadınların ve savunmasız gruplara iklim politikalarını entegre etmeli, hak ve sorumluluklarını öğrenmelerini sağlamada öncülük çalışmaları yapmalıdır.
- Ebelik eğitim müfredatında iklim değişikliği kaygısı ruhsal etkiler bakımından ele alınmalıdır.

- Ebeler saha çalışmalarında ekolojik denge ve iklim değişikliği geliştirme çalışmaları içerisinde iklim değişikliği okuryazarlığını ve sürdürülebilirliğini devam ettirmede aktif rol almalıdır.
- Ebeler saha çalışmalarıda okul ve kurs merkezleri ile kırsal bölgelere ulaşarak iklim değişikliği ile mücadele farkındalığını artırma çalışmalarında aktif rol oynamalıdır.
- Kadınların toplumsal cinsiyete karşı duyarlı programlarda kendini geliştirmesi desteklenmelidir.
- Ebeler kadınların krizden etkilenme ve risk faktörlerini nasıl algıladıkları ile ilgili çalışmalar yapmalı ve tespitlerini gerekli kurumlar ile paylaşarak işbirliği yapmalıdır.
- Ebeler kadınlara ekolojik kaygı ve psikolojik kaygılarına yönelik diğer sağlık profesyonelleri ile kriz ve afet durumunda süreç yönetimi bilgilendirmesi yaparak destek sağlamalıdır.
- Ebeler özellikle kırılgan gruplarda önlem alma ve çözümleme çalışmalarını desteklemelidir.

KAYNAKLAR

1. **IPCC (The Intergovernmental Panel on Climate Change. (2018).** Annex I: Glossary [Matthews, J.B.R. (ed.)]. In: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. **2018**; 541-562.

2. **Lefrançois T., Malvy D., Atlani-Duault L., Benamouzig D., Druais P. L., Yazdanpanah Y., & Lina, B.** After 2 years of the COVID-19 pandemic, translating One Health into action is urgent. *The Lancet*, **2023**; 401(10378): 789-794.

3. **Kahn L. H., Monath T. P., Bokma B. H., Gibbs E. P., & Aguirre A. A.** One health, one medicine. *New directions in conservation medicine: Applied Cases of Ecological Health, 2012;* 33-44.

4. **Wilcox B.A., Steele J.A. (2021).** One Health and Emerging Zoonotic Diseases. In: Kickbusch, I., Ganten, D., Moeti, M. (eds) *Handbook of Global Health*. Springer, Cham. **2021**; 2099-2145.

5. **Taştan R.** Küresel iklim krizi ve vektör kaynaklı hastalıklar sorununa tek sağlık yaklaşımı. Evci Kiraz ED, editör. İklim ve Sağlık. 1. Baskı. Ankara: *Türkiye Klinikleri*, **2022**; 12-22.

6. **Kefford B. J., Nichols S. J., & Duncan R. P.** The cumulative impacts of anthropogenic stressors vary markedly along environmental gradients. *Glob Change Biol.* 2022; 29:590–602.

7. **Özmen A.(2021).**İklim değişikliğinin insan sağlığına etkileri ve sağlık sisteminin iklim değişikliğine uyumu: uluslararası hastalıkların sınıflandırılması (ICD).Yüksek Lisans Tezi.

8. **Ebi K.L., Vanos J., Baldwin J.W., et al**. Extreme Weather and climate change: population health and health system implications.mAnnu Rev Public Health **2021**; 42: 293-315.

9. **Mullins J.T., White C.** Temperature and mental health: evidence from the spectrum of mental health outcomes. J Health Econ **2019**; 68: 102240.

10. **Florido Ngu F., Kelman I., Chambers J., Ayeb-Karlsson S**. Correlating heatwaves and relative humidity with suicide (fatal intentional self-harm). Sci Rep **2021**; 11(1): 22175.

11. **Aydın Aras B. B., Demirci K.** İklim değişikliğinin sağlığı üzerindeki etki. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* **2020***;*(2):77-94.

12. **Dzurec L.** Nursing and Health at the Heart of Climate Change Debates. *Rehabilitation Nursing,* **2020***; 45*(2), 55-56

13. **İlaslan N., Çakar M.** 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Gezegen Sağlığı ve Gezegen Hemşireliğinin Önemi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi,* **2021***, 13*(3): 717-724.

14. **van Daalen K.R., Kallesøe S.S., Davey F., et al.** Extreme events and gender-based violence: a mixed-methods systematic review. *Lancet Planet Health* **2022**; 6: e504-23.

15. **Ayeb-Karlsson S., Kniveton D., Cannon T.** Trapped in the prison of the mind: Notions of climate-induced (im) mobility decision-making and wellbeing from an urban informal settlement in Bangladesh. *Palgrave Communications*, **2020**;6(1): 1-15.

16. **Ayeb-Karlsson S., Uy N.** Island stories: mapping the (im)mobility trends of slow onset environmental processes in three island groups of the Philippines. Humanit Soc Sci Commun **2022**; 9: 60.

17. **Ayeb-Karlsson S.** 'I do not like her going to the shelter': stories on gendered disaster (im)mobility and wellbeing loss in coastal Bangladesh. Int J Disaster Risk Reduct **2020**; 50: 101904.

18. **Cunsolo Willox A, Stephenson E, Allen J, et al.** Examining relationships between climate change and mental health in the Circumpolar North. Reg Environ Change **2015**; 15: 169-82.

19. **Change N.C.** Gender in conservation and climate policy. *Nat Clim Chang*, **2019**; 9(255): 2.

20. **Watts N., Amann M., Arnell N., Ayeb-Karlsson, S., Belesova, K., Boykoff, M., ... & Montgomery, H.** The 2019 report of The Lancet Countdown on health and climate change: ensuring that the health of a child born today is not defined by a changing climate. *The Lancet*, **2019**; 394(10211): 1836-1878.

21. **Meyiwa T., Maseti T., Ngubane S., Letsekha T., Rozani C.** Women in selected rural municipalities: Resilience and agency against vulnerabilities to climate change. *Agenda*, **2014**; 28(3): 102-114.

22. **Dündar T., Toptaş B., Başli M., Kiraz E. D. E.(2020).** Akademisyen Hemşirelerin İklim Değişikliği İle İlgili Görüşleri. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, **2020**, *3*(2): 10-15.

23. **Van der Linden S.** The social-psychological determinants of climate change risk perceptions: Towards a comprehensive model. *Journal of Environmental Psychology*, **2015**;41: 112e124.

24. **Forster, P. M., Smith, C., Walsh, T., Lamb, W. F., Lamboll, R., Hall, B., ... ve Zhai, P. (2024).** Indicators of Global Climate Change 2023: annual update of key indicators of the state of the climate system and human influence. *Earth System Science Data,* **2024**; 16(6): 2625-2658.

25. **IPCC.** *Climate change 2023: Synthesis report. Contribution of working groups I, II, and III to the sixth assessment report of the intergovernmental panel on climate change* [Core writing team; Lee, H., Romero, J. vd. (Ed.)]. **2023.**

26. **WHO.** Climate Change and Human Health, McMichael, A. J., et al., eds., An Assessment Prepared by a Task Group on behalf of the World Health Organization (WHO), the World Meteorological Organization (WMO) and the United Nations Environment Programme (UNEP), Geneva, **1996**.

27. **World Meteorological Organization**. Eight warmest years on record witness upsurge in climate change impacts. https://public.wmo.int/en/media/press-release/ eight-warmest-years-record-witness-upsurge-climate-change-impacts (Erişim Tarihi: 07.11.2024).

28. **World Meteorological Organization.** State of the Global Climate 2024. https://wmo.int/publication-series/state-of-global-climate-2024 (Erişim Tarihi: 25.03.2025)

29. **Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2024).** 2024 Yılı Türkiye İklim Raporu. https://mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2024-iklim-raporu.pdf. (Erişim Tarihi: 25.03.2025)

30. **Türkiye Cumhuriteri Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.** Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011–2023. https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf (Erişim Tarihi: 25.03.2025)

31. **Türkiye Cumhuriteri Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.** İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030),. https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/%C4%B0klim%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi%20Azalt%C4%B1m%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1%20(2024-2030).pdf (Erişim Tarihi: 25.06.2025)

32. **IPCC.** *Climate change 2022: impacts, adaptation, and vulnerability. contribution of working group ii to the sixth assessment report of the intergovernmental panel on climate change.* O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (Eds.). Cambridge University Press. In Press. **2022**.

33. **Huggel H., Bouwer L. M., Juhola S., Mechler R., Muccione V. Orlove, B., Wallimann-Helmer, I.** The existential risk space of climate change. *Climatic Change,* **2022**;174(8): 1-20.

34. **World Health Organization (2023).** Climate change and health. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health (Erişim Tarihi: 08.10.2024).

35. **United Nations (2021).** IPCC report: 'Code red' for human driven global heating, warns UN chief. UN. https://news.un.org/en/story/2021/08/1097362 (Erişim Tarihi: 06.11.2022).

36. **Chen D.D., Tu J.H., Ling K.N., Jin X.H., Huang H.Y.** Climate change and suicide epidemiology: a systematic review and meta-analysis of gender variations in global suicide rates. *Frontiers in Public Health*, **2025**;12: 1463676.

37. **Cunsolo A., Aylward B. Harper Ş.** Rapidly increasing climate change poses a rising threat to mental health, says IPCC. **2022**. https://theconversation.com/rapidly-increasing-climate-change-poses-a-rising-threat-to-mental-health-says-ipcc-177906 (Erişim Tarihi: 09.03.2025).

38. **Wyns A., Burgess M., Shergill R. Armstrong F.** Climate change is a health crisis: health messages from the IPCC sixth assessment report on climate ımpacts, adaptation and vulnerability. Climate and Health Alliance. **2022**.

39. **World Meteorological Organization.** Climate. https://wmo.int/topics/climate (Erişim Tarihi: 07.11.2024).

40. **Perez E. C., Suarez P., Van Aalst M.** The Scıence of Climate Impacts: Eight humanitarian insights from the latest IPCC report. https://www. climatecentre.org/ipcc/ (Erişim Tarihi: 07.11.2024).

41. **Yetim F.** Kırmızı et tüketiminin küresel ısınmayla nasıl bir ilişkisi var? https://tr.euronews.com/2019/01/14/kirmizi-et-yemeyerek-kuresel-isinmaylamucadeleye-katki-kanser-kitlik-tarim. (Erişim Tarihi: 07.02.2025).

42. **Mahabir, S., Boyles, A., Sandquist, M., Dellavalle C., Lai G., Lam T. K**. The NCI-NIEHS New Cohorts for Environmental Exposures and Cancer Risk (CEECR) Program. *Academia Oncology*, 2024; 1(1): 1-6.

43. **McCall T, Beckmann S, Kawe C, Abel F, Hornberg C.** Climate change adaptation and mitigation–a hitherto neglected gender-sensitive public health perspective. Climate and Development. **2019**;11(9):735-744.

44. **Evci Kiraz, E. D.** İklim Değişikliğinin İnsan Sağlığına Etkileri, İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların Desteklenmesi Projesi (iklimİN). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. **2019.**

45. **Kline E. M., Houser M. C., Herrick M. K., Seibler P., Klein C., West A., Tansey M. G.** Genetic and Environmental Factors in P arkinson's Disease Converge on Immune Function and Inflammation. *Movement Disorders*, **2021**;36(1): 25-36.

46. **İRAM (2020).** Koronavirüs ve İklim Değişikliği. https://iramcenter.org/koronavirus-ve-iklim-degisikligi/ (Erişim Tarihi: 25.06.2025).

47. **Çelik S., Bacanlı H., Görgeç H.** Küresel İklim Değisikliği ve İnsan Sağlığına Etkileri. https://www.eea.europa.eu/tr/isaretler/isaretler-2015/gorusme/iklim-degisikligi-ve-insan-sagligi/download.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2025).

48. **Özkoçak V., Koç F., Gültekin T.** Pandemilere Antropolojik Bakış: Koronavirüs (Covid-19) Örneği. *Turkish Studies*, **2020**; 15(2): 1183-1195.

49. **Apatinga G. A., Schuster-Wallace C. J., Dickson-Anderson S. E.** A conceptual framework for gender and climate mainstreaming to mitigate water inaccessibility in rural sub-Saharan Africa. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Water*, 2022; 9(4): e1591.

50. **Giudice, Linda C., Erlidia F. Llamas-Clark, Nathaniel DeNicola, Santosh Pandipati, Marya G. Zlatnik, Ditas Cristina D. Decena, Tracey J. Woodruff, Jeanne A. Conry, and the FIGO Committee on Climate Change and Toxic Environmental Exposures.** Climate Change, Women's Health, and the Role of Obstetricians and Gynecologists in Leadership. *International Journal of Gynecology & Obstetrics,* **2021**; 155 (3): 345–56.

51. **Sirohi D., Al Ramadhani R., Knibbs L. D.** Environmental exposures to endocrine disrupting chemicals (EDCs) and their role in endometriosis: A systematic literature review. *Reviews on Environmental Health*, **2021**;36(1): 101-115.

52. **Vancamp P., Spirhanzlova P., Sébillot A., Butruille L., Gothié J.D., Mével S., Leemans M., et al.** The Pyriproxyfen Metabolite, 4′–OH–PPF, Disrupts Thyroid Hormone Signaling in Neural Stem Cells, Modifying Neurodevelopmental Genes Affected by ZIKA Virus Infection. Environmental Pollution. **2021**; 285: 117654.

53. **Spolter F., Kloog I., Dorman M., Novack L., Erez O., Raz R. (2020).** Prenatal exposure to ambient air temperature and risk of early delivery. *Environment International*, 142:105824.

54. **Watts N., Amann M., Arnell N., Ayeb-Karlsson S., Beagley J., Belesova K., et al.** The 2020 report of the Lancet Countdown on health and climate change: responding to converging crises. *The Lancet,* **2021**; 397(10269):129-170.

55. **Nagata J.M., Hampshire K., Epstein A., Lin F., Zakaras J., Murnane P., et al.** Analysis of heavy rainfall in sub-Saharan Africa and HIV transmission risk, HIV prevalence, and sexually transmitted infections, 2005-2017. *JAMA Network Open*. **2022**;5(9):e2230282.

56. **Kelman I.** Climate Change Doesn't Have to Mean More Insect-Borne Disease." 360 (blog). https://360info.org/climate-change-doesnt-have-to-mean-more-insect-borne-disease/. (Erişim Tarihi: 06.05.2025).

57. **Fernandez A.C.G., Pelnekar S., Robinson J.F., Shaw G.M., Padula A.M., Woodruff T.J., Giudice L.C. (2025).** Climate change and reproductive health. *Endocrine Reviews*, 2025; 00, 1–14.

58. **Casey G., Soheil S., Juan M.C, Martin B., Oded G., Ken C.** "The Impact of Climate Change on Fertility." Environmental Research Letters, **2019**; 14 (5): 054007.

59. **ILO (2024).** İSG ve iklim değişikliği. https://www.ilo.org/tr/resource/news/ilo-raporuna-gore-dunya-capindaki-iscilerin-yuzde-70i-iklim-degisikligi. (Erişim Tarihi: 10.02.2025).

60. **Romanello, M., Alice M., Claudia di N., Paul D., Nick H., Louis J., Harry K., et al.** The 2021 Report of the Lancet Countdown on Health and Climate Change: Code Red for a Healthy Future. *Lancet*, **2021**; 398(10311), 1619-1662.

61. **Eerdewijk A., Yngve B., Katrine D. (2021).** Integration of Gender Equality and Social Inclusion Considerations into CLARE: The 'what' and the 'How. Scoping Study. KIT Royal Tropical Institute. https://idl-bncidrc.dspacedirect.org/bitstream/handle/10625/60798/IDL-60798.pdf?sequence=2. (Erişim Tarihi: 10.02.2025).

62. **ACOG (2018).** Climate change and women's health: Position statement. https://www.acog.org/en/ClinicalInformation/PolicyandPositionStatements/PositionStatements/2018/ClimateChangeandWomensHealth.

63. **Shashar S., Itai K., Offer E., Alexandra S., Maayan Y.S., Batia S., Lena N.** Temperature and Preeclampsia: Epidemiological Evidence That Perturbation in Maternal Heat Homeostasis Affects Pregnancy Outcome. *Plos One*, **2020**; 15(5): e0232877.

64. **Dalugoda, Y.i, Jyothi K., Hai P., Shannon R., Dung P.** "Effect of Elevated Ambient Temperature on Maternal, Foetal, and Neonatal Outcomes: A Scoping Review." International Journal of Environmental Research and Public Health, **2022**; 19 (3): 1771.

65. **Ha S, Sundaram R, Buck Louis GM, Nobles C, Seeni I, Sherman S et al.** Ambient air pollution and the risk of pregnancy loss: a prospective cohort study. Fertil. Steril. **2018**;109:148–53.

66. **Chersich M.F.** Will Global Warming Undo the Hard-Won Gains of Prevention of Mother-to-Child Transmission of HIV? *South African Medical Journal*, **2019**;109 (5): 287–88.

67. **McElroy S., Sindana I., Anna D., Alexander G., Tarik B.** Extreme Heat, Preterm Birth, and Stillbirth: A Global Analysis across 14 Lower-Middle Income Countries. *Environment International*, **2022;** 158:106902.

68. **Zhang Y., Chuanhua Y., Lu W.** Temperature Exposure during Pregnancy and Birth Outcomes: An Updated Systematic Review of Epidemiological Evidence. *Environmental Pollution*, **2017**; 225: 700–712.

69. **Ha S., Danping L., Yeyi Z., Sung S.K., Seth S., Pauline M.** Ambient Temperature and Early Delivery of Singleton Pregnancies. *Environmental Health Perspectives*, 2017; 125 (3): 453-59.

70. **Wang J, Tong S, Williams G, Pan X.** Exposure to heat wave during pregnancy and adverse birth outcomes. Epidemiology. **2019**;30:115-21.

71. **Pun V.C., Dowling R., Mehta S.** Ambient and household air pollution on early-life determinants of stunting-a systematic review and meta-analysis. Environ Sci Pollut Res Int. **2021**; 28(21):26404–26412.

72. **UNHRC (2021).** Disability, Displacement and Climate Change. https://www.unhcr.org/media/disability-displacement-and-climate-change (Erişim tarihi: 21.05.2024).

73. **Silveira S., Kornbluh M., Withers M.C., Grennan G., Ramanathan V., Mishra J**. Chronic mental health sequelae of climate change extremes: a case study of the deadliest Californian wildfire. *Int J Environ Res Public Health* .**2021**;18(4):1487.

74. **Conforti A, Mascia M, Cioffi G, Angelis C, Coppola G, Rosa P et al.** Air pollution and female fertility: a systematic review of literature. Reprod. Biol. *Endocrinol*. **2018**;16: 117.

75. **Triebner K, Markevych I, Hustad S, Benediktsdóttir B, Forsberg B, Franklin KA et al.** Residential surrounding greenspace and age at menopause:A 20-year European study. *Environ. Int*, **2019**;132:105088.

76. **Watts N., Amann M., Arnell N., Ayeb-Karlsson S., Beagley J., Belesova K., et al.** The 2020 Report of The Lancet Countdown on Health and Climate Change: Responding to Converging Crises. *The Lancet*, **2021**; 397(10269): 129-170.

77. **Lindsey, R (2021).** Climate change: global sea level. https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-global- sea-level. (Erişim tarihi: 21.05.2024).

78. **WHO.** Public health and environment. 2016. Available at: https://www.who.int/data/gho/ data/themes/public-health-and-environment (Erişim tarihi: 25.05.2024).

79. **Morrison G., Cagle J., Date G.** A national survey of window-opening behavior in United States homes. Indoor Air. **2022**; 32(1):e12932.

80. **Bekkar B, Pacheco S, Basu R, DeNicola N.** Association of air pollution and heat exposure with preterm birth, low birth weight, and stillbirth in the US: a systematic review. *JAMA Network Open*. **2020**;3(6): e208243-e208243.

81. **Sales K, Vasudeva R, Dickinson ME, Godwin JL, Lumley AJ, Michalczyk Ł, et al.** Experimental heatwaves compromise sperm function and cause transgenerational damage in a model insect. *Nat. Commun*. **2018**;9:1-11.

82. **Skendzic S., Zovko M., Zivkovic I.P., Lesic V., Lemic D.** The Impact of climate change on agricultural insect pests. *Insects.* **2021;** 12(5):440.

83. **Kazemi F., Masoumi S., Shayan A., Yasaghi S.** Prevalence of food insecurity in pregnant women and its association with gestational weight gain pattern, neonatal birth weight, and pregnancy complications in Hamadan County, Iran, in 2018. *Algriculture & Food Security.***2020***;* 9(12):1-12.

84. **Kumar S., Sharma A., Kshetrimayum C.** Environmental & occupational exposure & female reproductive dysfunction. *Indian J Med Res*. **2019**; 150(6):532–545.

85. **Zhang N., Zhang F., Chen S., et al (2020).** Associations between hydration state and pregnancy complications, maternal-infant outcomes: protocol of a prospective observational cohort study. *BMC Pregnancy Childbirth*. **2020**; 20(1):82.

86. **U.S. Global Change Research Program (USGCRP).** *The Impacts of climate change on human health in the United States: a scientific assessment.* Washington, DC: U.S. Global Change Research Program. 2016.

87. **Anjum G., Aziz M.** Climate change and gendered vulnerability: A systematic review of women's health. *Women's Health*, **2025**; *21*, 17455057251323645.

88. **Reuveny, R.** Climate Change-Induced Migration and Violent Conflict. *Political Geography*, **2007**; 26(6), 656-673.

89. **The Women and Gender Constituency and the SRHR and Climate Justice Coalition.** Clımate Justıce And Sexual and Reproductıve Health and Rıghts. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/EH%201_1_Women%20Deliver_SRHR%20and%20Climate%20Justice%20Coalition%20Poster.pdf (Erişim tarihi: 21.08.2025).

90. **WMO.** Economic costs of weather-related disasters soars but early warnings save lives. https://public.wmo.int/en/media/press-release/economic-costs-of-weather-related-disasters-soars-early-warnings-save-lives (Erişim tarihi: 21.05.2025).

91. **Smith Jessica M., Lauren Olosky, Jennifer G. Fernández.** "The Climate-Gender-Conflict Nexus: Amplifying Women's Contributions at the Grassroots", https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2021/01/The-Climate-Gender-Conflict-Nexus.pdf (Erişim tarihi: 21.05.2025).

92. **United Nations.** Report of the UN Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences: Violence against women and girls in the context of the climate crisis, including environmental degradation and related disaster risk mitigation and response. https://undocs.org/A/77/136 (Erişim tarihi: 21.05.2025).

93. **Charbit Y.** Women as Actors in Addressing Climate Change. In N.E.Riley and J. Brunson (Eds.), International Handbook on Gender and Demographic Processes, Springer Publishers. **2018**.

94. **DPPA.** Weathering Two Storms: Gender and Climate in Peace and Security. https://peacemaker.un.org/node/3769 (Erişim tarihi: 15.05.2025).

95. **Tanyag M., Jacqui T.** Gender-Responsive Alternatives on Climate Change from a Feminist Standpoint", Kinnvall, Catarina ve Helle Rydstrom (Der.), Climate Hazards, Disasters, and Gender

Ramifications (Londra: Routledge): 29-47.International Union For Conservation Of Nature Report (IUCN). 2021 Https://Www.İucn.Org/Resources/Annual-Reports/İucn-2021-İnternational-Union-Conservation-Nature-Annual-Report. (Erişim tarihi: 15.05.2025).

96. **International Union for Conservation of Nature Report (IUCN).** https://www.iucn.org/news/secretariat/202003/iucn-acting-director-generals-statement-international-womens-day-2020 (Erişim tarihi: 16.05.2025).

97. **Singh I., Joseph P., Heerdt P. M., Cullinan M., Lutchmansingh D. D., Gulati M., et al.** Persistent exertional intolerance after COVID-19: insights from invasive cardiopulmonary exercise testing. *Chest*, **2022**; *161*(1): 54-63.

98. **Stewart, A.E.** Psychometric Properties of the Climate Change Worry Scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, **2021**; 18 (2): 494.

99. **Shonkoff J.P., Boyce W.T., Levitt P., Martinez F.D., McEwen B.** Leveraging the Biology of Adversity and Resilience to Transform Pediatric Practice. *Pediatrics*, **2021**; *147*(2), e20193845.

100. **Perera F.** Pollution from Fossil-Fuel Combustion is the Leading Environmental Threat to Global Pediatric Health and Equity: Solutions Exist. *International Journal of Environmental research and Public Health*, 2017; *15*(1): 16.

101. **Hayes K., Blashki G., Wiseman J., Burke S., Reifels L.** Climate change and mental health: risks, impacts and priority actions. *International Journal of Mental Health Systems*, **2018**; *12*, 28.

102. **Sanz-Barbero B., Linares C,. Vives-Cases C., González J.L., López-Ossorio J.J., Díaz J.** Heat wave and the risk of intimate partner violence. *Sci Total Environ*. **2018**;644:413-419.

103. **Lawrance, E., Rhiannon T., Gianluca F., Neil J.** The Impact of Climate Change on Mental Health and Emotional Wellbeing: Current Evidence and Implications for Policy and Practice." Briefing Paper Number 36. London, United Kingdom: Grantham Institute. **2021**.

104. **Orengo-Aguayo R, Stewart RW, de Arellano MA, Suárez-Kindy JL,Young J.** Disaster exposure and mental health among puerto rican youths after Hurricane Maria. *JAMA Netw Open*. **2019**;2(4):e192619.

105. **Khatri GK, Tran TD, Baral S, Fisher J.** Experiences of an earthquake during pregnancy, antenatal mental health and infants' birthweight in Bhaktapur District, Nepal, 2015: a population-based cohort study. *BMC Pregnancy Childbirth*. **2020**;20(1):414.

106. **Aguglia A., Gabriele G., Elisa M., Andrea A., Andrea E., Marco C., Laura C., et al.** Meteorological Variables and Suicidal Behavior: Air Pollution and Apparent Temperature Are Associated With High-Lethality Suicide Attempts and Male Gender. *Frontiers in Psychiatr*, **2021**; 12:653390

107. **Thilakaratne R.A., Brian J. Malig, Rupa B.** Examining the Relationship between Ambient Carbon Monoxide, Nitrogen Dioxide, and Mental Health-Related Emergency Department Visits in California, USA. *Science of The Total Environment*, **2020**; 746 (12): 140915.

108. **Chauhan, D.** Training Manual on Gender and Climate Change Resilience." Kuala Lumpur and Bangkok: The Asian-Pacific Resource and Research Centre for Women (ARROW) and UN Women Regional. **2021**.

109. **Evertsen K.F., van der Geest K.** Gender, environment and migration in Bangladesh. *Clim Dev*. **2019**;12(1):12-22.

110. **Ottisova L., Hemmings S., Howard L.M., Zimmerman C., Oram S.** Şiddetin yaygınlığı ve riski ile insan ticaretiyle ilişkili zihinsel, fiziksel ve cinsel sağlık sorunları: güncellenmiş sistematik bir inceleme. *Epidemiol Psikiyatr Sci*.**2016**;25(4):317-341.

111. **Pihkala P.** Anxiety and the Ecological Crisis: An Analysis of Eco-Anxiety and Climate Anxiety. *Sustainability*, **2020**; *12*(19), 7836.

112. **American Psychological Association Stress in America**. Stress in America Survey TM. https:// www.apa. org/ news/ press/ relea ses/ stress/ **2020**/ report- october.

113. **Reser J.P., Bradley G.L., Glendon A.I., Ellul M.C., Callaghan R.** Public risk perceptions, understandings,and responses to climate change and natural disasters in Australia and Great Britain, Gold Coast, Australia:National Climate Change Adaptation Research Facility. **2012**.

114. **Aydın, E., Kemeç, S.** Antropojenik etkiler ve iklim değişikliği baskısı altında sulak alanlar: Van Kalesi ve çevresi doğal sit alanı örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, **2023**; *28*(3), 1139-1154.

115. **Ferreira, R. J.** Climate change, resilience, and trauma: Course of action through research, policy, and practice [Editorial]. *Traumatology*, **2020**; 26(3), 246–247.

116. **Sutcu S., Demirel A.C.** Sosyal Hizmet Oğrencilerinin İklim Değişikliği Kaygı Durumlarının Ceşitli Değişkenler ile İncelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* **2023**;12, 1216-1233.

117. **Doğan H., Buz S.** The effect of climate change anxiety on social work students in Turkey. *International Social Work*, **2023**; 67(40):1045-1058.

118. **Coates Z., Kelly M., Brown S.** The Relationship between Climate Anxiety and Pro-Environment Behaviours. *Sustainability*, **2024**; 16(12): 5211.

119. **Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.** İklim Değişikliği Ulusal İletişim Stratejisi ve Eylem Planı. http://www.iklimin.org/wp-content/uploads/2020/10/%C4%B0klim-De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9FiUlusal-%C4%B0leti%C5%9Fim-Stratejisi-ve-Plan%C4%B1.pdf, (Erişim Tarihi: 29.12.2024).

120. **Ataklı G., Kuran H.** Developing a scale for climate change awareness. *Biological Diversity and Conservation*, **2022**; 15(2): 150-161.

121. **Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.** Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2020. Erişim Adresi:

https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33132/xfiles/Turkiye_Iklim_Degisikligi_Stratejisi_2010-2020_.pdf, (Erişim tarihi: 16.05.2025).

122. **Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.** Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011–2023. Erişim Adresi:https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/file/eylem%20planlari/Iklim%20Degisikligi%20Eylem%20Pla ni_TR.pdf, (Erişim tarihi: 16.05.2025).

123. **Huang J., Bu Y.** Who views what from whom? Social media exposure and the Chinese public's risk perceptions of climate change. *Risk Analysis.* **2025***; PMID: 39920099.*

124. **Weber E.U.** Evidence-based and description-based perceptions of longterm risk: Why global warming does not scare us (yet). Climatic Change, **2006;** 77(1e2): 103e120.

125. **Loewenstein G.F., Weber E.U., Hsee C.K., Welch E.** Risk as feelings.Psychological Bulletin, **2001**;127(2): 267e286.

126. **Zaalberg R., Midden C., Meijnders A. McCalley, T.** Prevention, Adaptation, and Threat Denial: Flooding Experiences in the Netherlands. Risk Analysis, **2009**; 29(12), 1759-778.

127. **Stern P.C., Dietz T., Abel T., Guagnano G.A., Kalof L.** A value belief norm theory of support for social movements: The case of environmental concern. Human Ecology Review, **1999**; 6(8), 1e97.

128. **Stern P.C.** New environmental theories: Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. Journal of Social Issues, **2000**; 56(3): 407e424.

129. **Schwartz S.H. .** Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), Advances in experimental social psychology. New York: Academic Press. **1992**.

130. **Schwartz S.H., Sagiv L.** Identifying culture-specifics in the content and structure of values. Journal of Cross-Cultural Psychology, **1995**; 26(1): 92e116.

131. **Altuwaijri N.R., Almatroudi M.A., Alodhaibi I.A. et al**. COVID-19 and Saudi medical students: A cross-sectional study on knowledge, preventive behaviors, and risk perception. J Family Med Prim Care **2022**;11(9):5087-92.

132. **WHO.** Climate Change and Human Health WHO Calls for Urgent Action to Protect Health from Climate Change – Sign the Call, https://web.archive.org/web/20210103002854/https://www.who.int/globalchange/global campaign/cop21/en/ (Erişim tarihi: 18.06.2025).

133. **Jones M.** Climate Change Anxiety and Its Impact on Mental Health. *Journal of Anxiety Disorders*, **2017**; *45,* 123-131.

134. **Cinner J.E., Adger W.N., Allison E.H., Barnes M.L., Brown K., Cohen P.J., et al.** Building adaptive capacity to climate change in tropical coastal communities. *Nature Climate Change*, **2018**; *8*(2): 117-123.

135. **Ojala M., Cunsolo A., Ogunbode C.A., Middleton, J.** Anxiety, worry, and grief in a time of environmental and climate crisis: A narrative review. *Annual Review of Environment and Resources*, **2021**;46: 35-58.

136. **Çuhacı A.** Ulrıch Beck'in Risk Toplumu Kuramı. *İstanbul University Journal of Sociology*, **2007**;*3*(14); 129-157.

137. **Cucinella L., Tiranini L., Nappi R.E.** Impact of climate and environmental change on the menopause. *Maturitas,* **2023**;178, 107825.

138. **Hofstede G.** *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage Publications. **2001.**

139. **Sjöberg, L.** Risk perception and societal response. In *Handbook of risk theory*. Springer, Dordrecht**. 2012.**

140. **Joffe H.** Risk: From perception to social representation. *British Journal of Social Psychology*, **2003**; 42(1): 55-73.

141. **Kasperson R. E., Renn O., Slovic P., Brown H. S., Emel J., Gob, R., ... & Ratick, S.** The social amplification of risk: A conceptual framework. *Risk analysis*,**1988**; *8*(2), 177-187.

142. **Cialdini R.B., Kallgren C.A., Reno R. R.** A focus theory of normative conduct: A theoretical refinement and reevaluation of the role of norms in human behavior. In Advances in experimental social psychology. **1991**; 24: 201-234.

143. **Slovic P., Finucane M.L., Peters E., MacGregor D.G.** Risk as analysis and risk as feelings: Some thoughts about affect, reason, risk and rationality. In The feeling of risk. Routledge, **2013**.

144. **Leiserowitz A.** Climate change risk perception and policy preferences: The role of affect, imagery and values. Climatic Change, **2006**; 77(1e2): 45e72.

145. **World Medical Assosciation**. WMA Statement on The Role of Physicians in Environmental Issues. https://www.wma.net/policies-post/wma-statement-on-the-role-of-physicians-in-environmental-issues/ **(**Erişim Tarihi: 15.08.2025).

146. **Kalogirou M. R., Dahlke S., Davidson S., Yamamoto S.** Nurses' perspectives on climate change, health and nursing practice. *Journal of clinical nursing*, **2020**; 29(23-24), 4759–4768.

147. **Portela Dos Santos O., Perruchoud É., Pereira F., Alves P., Verloo H.** Measuring Nurses' Knowledge and Awareness of Climate Change and Climate-Associated Diseases: Systematic Review of Existing Instruments. *Nursing reports (Pavia, Italy)*, **2024**; 14(4), 2850–2876.

148. **Gaudreau C., Guillaumie L., Jobin É., Diallo T. A.** Nurses and Climate Change: A Narrative Review of Nursing Associations' Recommendations for Integrating Climate Change Mitigation Strategies. *The Canadian journal of nursing research = Revue canadienne de recherche en sciences infirmieres*, **2024**; *56*(3), 193–203.

149. **O'Connell M., Catling C., Mintz-Woo K., Homer C.** Strengthening midwifery in response to global climate change to protect maternal and newborn health. *Women and Birth*, **2024**; 37(1): 1-3.

150. **Ganapathy D., Tzeli M., Vivilaki V.** Midwives: Essential guardians in the climate crisis journey. *European Journal of Midwifery*, **2024**; *8*, 10-18332.

151. **Adnani, Q. E. S., O'Connell, M. A., Chase, J., Mankani, N., Kaya, G. D., & Homer, C. S.** Enhancing Midwifery and lactation support for women in natural disasters and humanitarian crises. Women and Birth, **2025**; 38(2): 101884

152. **Türkiye İstatistik Kurumu.** https://www.tuik.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 25.09.2025)

153. **Pew Research Center.** How Americans View Climate Change and Policies to Address the Issue. https://www.pewresearch.org/science/2024/12/09/how-americans-view-climate-change-and-policies-to-address-the-issue/ **(**Erişim Tarihi: 25.09.2025)

154. **Qin S., Zhou M., Ding Y.** Risk Perception measurement and influencing factors of COVID-19 in Medical College students. *Front Public Health,* **2021**;9:774572.

155. **Dryhurst S., Schneider C. R., Kerr J., Freeman A. L., Recchia G., Van Der Bles A. M., ... & Van Der Linden, S.** Risk perceptions of COVID-19 around the world. In *COVID-19* . Routledge, **2022**.

156. **Horowitz J. M., Igielnik R., Kochhar R.** Most Americans say there is too much economic inequality in the US, but fewer than half call it a top priority. *Pew Research Center*, **2020**;*9*: 1340-1365.

157. **Niedzwiedz, C., & Katikireddi, S. V. (2023).** Determinants of eco-anxiety: cross-national study of 52,219 participants from 25 European countries. European Journal of Public Health, 33(Supplement 2), ckad160-069.

158. **Sönmez T., Karaman E.** Factors relating to climate change anxiety in women at reproductive age: A CHAID analysis. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, **2025**;59:e20250182

159. **Demir R., Yalazı R. Ö., Dinc A.** The relationship between women's climate change awareness and concerns about climate change in Turkiye. *Public Health Nursing*, **2024**; 41(2): 215-220.

160. **Yesildere Saglam H., Mizrak Sahin B.** The impact of climate change anxiety on premenstrual syndrome: A cross-sectional study. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, **2025**;31(4): e14177.

161. **Lorenzoni I., Nicholson-Cole S., Whitmarsh L.** Barriers perceived to engaging with climate change among the UK public and their policy implications. Global environmental change, **2007**;17(3-4): 445-459.

162. **Karasu M., Altürk K., Polat Z.** Yeşil Zihinler, Gri Dünyalar: İklim Değişikliği Temsillerinin Sosyo-Bilişsel Analizi. *Afet ve Risk Dergisi*, **2005**;8(1): 231-254.

163. **Health Care Without Harm. (2023).** Health Care's Climate Footprint How the Health Sector Contributes to The Global Climate Crisis and Opportunities For Action. Available at: https:// noharm-uscanada.org/ClimateFootprintReport. (Erişim Tarihi: 25.09.2025)

164. **Üçgün A.B., Sarı Ö.Y., Yavuz C.** Assessment of Environmental Risk Perception Among Medical Students at a Medical Faculty in Ankara. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, **2025**;34(2): 84-92.

165. **Malka A., Krosnick J. A., Langer G.** The association of knowledge with concern about global warming: Trusted information sources shape publicthinking. *Risk Analysis*, **2009**;9(5): 633e647.

166. **Ceylan H., Sevgili A. Aslan Ş.** Sosyal hizmet öğrencilerinin iklim değişikliği farkındalıklarının ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, **2024**;7(2):131-143.

167. **Asgarizadeh Z., Gifford R. Colborne L.** Predicting climate change anxiety. *Journal of Environmental Psychology*, **2023**;90:102087.

168. **Zacher, H. ve Rudolph, C. W. (2023).** Environmental knowledge is inversely associated with climate change anxiety. *Climatic Change*, *176*(4), 32. doi:10.1007/s10584-023-03518-z.

169. **Allianz Climate Literacy Survey (2023).** Climate fatigue. https://www.allianz.com/en/economic_research/insights/publications/specials_fmo/2023_11_29-Climate-Literacy.html (Erişim Tarihi: 25.09.2025)

170. **Ayhanöz S.G., Tekeli B.**Küresel Isınma Etkinlikleri ile Zenginleştirilmiş Sınıf Ortamlarından Yansımalar. *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*, **2025**; 7: 146-172.

171. **Milfont T. L., Milojev P., Greaves L. M., Sibley C. G.** Socio-structural and psychological foundations of climate change beliefs. *New Zealand Journal of Psychology*, **2015**;44(1): 17-30.

172. **Brechin S. R. Bhandari M.** Perceptions of Climate Change Worldwide. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, **2011**;2(6): 871-885.

173. **Poortinga W., Whitmarsh L., Steg L., Böhm G. Fisher S.** Climate Change Perceptions and Their Individual-Level Determinants: A Cross-European Analysis. *Global Environmental Change*, **2019**; 55:25-35.

174. **Baiardi, D., Morana, C.** Climate Change Awareness: Empirical Evidence for The European Union. Energy Economics, **2021**;96:105163.

175. **Smith N., Joffe H.** How the public engages with global warming: A social representations approach. *Public Understanding of Science,* **2012**;22: 16-32.

EKLER

EK 1: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmanın amacı, Kadınların iklim değişikliğinden kaynaklı kaygılarının sosyal ve pskilojik belirleyicilerle ilişkisini belirlemektir. Tümü anket formu şeklindedir. Yaklaşık 5-10 dakika sürecektir. Katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Çalışmanın herhangi bir yerinde onayınızı çekme hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılarak, toplumun değişiminde önemli rolleri olan kadınların iklim değişikliğine yönelik kaygılarının ne düzeyde olduğunu, sosyal ve psikolojik faktörlerin iklim kaygısı ile ilişkisini belirlemeye yardımcı olacak bulguları elde etmemize katkı sağlayacaksınız. Elde edilen bulgular iklim değişikliğinden orantısız etkilenen kadınlara duyarlı potikaların geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu çalışma karşılığında sizden bir ücret talep edilmeyecek ve size ücret ödenmeyecektir. Sorular arasından kişisel bilgilerinize dair herhangi bir soru bulunmamaktadır. Elde edilen bilgileri sadece araştırma grubunda yer alan kişiler görebilecektir. Yüksek lisans tez projesi kapsamında yapılan bu çalışmanın sonuçlarını daha sonra bilimsel dergilerde ya da kongrelerde sunmayı hedeflemekteyiz.

Çalışma sonuçları hakkında bilgi almak istediğiniz anda bize ulaşabilirsiniz. İlginiz ve katkınız için teşekkür ederim.

İletişim: Nihal Sevinç Temiz
Email: sevincnihal38@gmail.com

Forma girişi

- Onaylıyorum
- Onaylamıyorum

EK 2: TANITICI BİLGİ FORMU

1. Kaç yaşındasınız? ……

2. Eğitim durumunuz nedir?

1. Eğitim yetersiz
2. İlkokul
3. Ortaokul
4. Lise
5. Lisans- Önlisans
6. Yükseklisans/doktora

3. Aylık ortalama gelir düzeyiniz nedir?

1. 0-9999 TL
2. 10000-19999 TL
3. 20000-29999 TL
4. 30000-39999 TL
5. 40000-49999 TL
6. 50000 TL ve üzeri
7. Cevap vermemeyi tercih ederim

4. Yaşadığınız bölgeyi hangisi tanımlar

1. Şehir merkezi **2.** İlçe merkezi **3**. Köy/ kasaba

5. Çalışma durumunuzu hangisi en iyi tanımlar?

1. Kamu/özel üretim sektöründe çalışıyorum
2. Kamu/özel hizmet sektöründe çalışıyorum
3. Kamu /özel sağlık sektöründe çalışıyorum
4. Kamu/özel eğitim sektöründe çalışıyorum
5. İşletme sahibiyim
6. Tarımla uğraşıyorum
7. Çalışmıyorum

Bireysel ve Küresel/Toplumsal Risk Algıları

8. İklim değişikliği konusunda ne kadar endişelisiniz?
Hiç endişeli değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok endişeli

9. Sizce, yaşamınızın bir döneminde iklim değişikliğinin bir sonucu olarak sağlığınız veya genel refahınız için ciddi tehditler yaşama olasılığınız nedir?
Hiç olası değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok olası

10. Sizce iklim değişikliğinin toplumumuz üzerinde çok zararlı, uzun vadeli etkileri olma olasılığı nedir?
Hiç olası değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok olası

11. İklim değişikliğinin doğal çevre için ne kadar ciddi bir tehdit olduğunu düşünüyorsunuz?
Hiç ciddi değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok ciddi

12. Dünyadaki iklim değişikliğinin mevcut etkilerini ne kadar ciddi değerlendirirsiniz?
Hiç ciddi değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok ciddi

13. İklim değişikliğinin kişisel olarak sizin için ne kadar ciddi bir tehdit olduğuna inanıyorsunuz?
Hiç ciddi değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok ciddi

14. Türkiye için iklim değişikliğinin etkilerinin ne kadar ciddi bir tehdit olduğuna inanıyorsunuz?
Hiç ciddi değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok ciddi

15. İklim değişikliğinin potansiyel olarak olumsuz sonuçları hakkında ne sıklıkla endişeleniyorsunuz?
Hiç endişeli değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok endişeli

İklim Değişikliği Hakkında Bilgi
Neden-Bilgi Öğeleri

Etken	**Etki Düzeyi**
16. Araba kullanmak	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
17. Güneş	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
18. Isı ve elektrik için fosil yakıtları (kömür, petrol, gaz) yakmak	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
19. Ozon tabakasındaki delik	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
20. Uçakla/ticari hava yolculuğu	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
21. Zehirli atıklar	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
22. Sürekli artan CO2 emisyonları	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
23. Aerosol sprey kutuları	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
24. Nükleer enerji santralleri,	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
25. Tarımsal faaliyetler	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
26. Asit yağmuru,	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum
27. Ormansızlaşma	1. Büyük 2. Küçük 3. İklim Değişikliğine Katkısı Yok 4. Bilmiyorum

Etki-Bilgi Öğeleri

Etkilen durum	**Etki Düzeyi**
28. Küresel deniz seviyesi	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
29. Asit yağmuru	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
30. Buzulların ve kutup buzullarının erimesi	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
31. Dünyada kuraklığın yaşandığı alanlar	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
32. Bulaşıcı hastalıkların küresel yayılımı	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
33. Hava kirliliği	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum

34. Küresel ortalama sıcaklık	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
35. Aşırı hava olayları (ör. Sel, kasırgalar, vb.)	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
36. Yani bitki ve hayvan çeşitliliği	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
37. Ozon tabakasındaki delik	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
38. Sıcak gün ve gecelerin sıklığı	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum
39. Küresel tatlı su kaynağı	1. Azalma Muhtemel 2. Değişiklik Yok 3. Artma Muhtemel 4.Bilmiyorum

Yanıt –Bilgi Öğeleri

Etkiyi değiştirecek	**Etki Düzeyi**
40. Fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye geçiş (rüzgar, güneş, jeotermal)	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
41. Daha az toksik atık (nükleer, kimyasal) üretilmesi	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
42. Kağıt, cam ve plastiğin geri dönüştürülmesi	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
43. Binaların yalıtılması	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
44. (Ticari) havayolu uçuşlarının azaltılması	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
45. Enerji tasarrufu	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
46. Sadece organik ürünlerin satın alınması	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
47. Benzinden elektrikli arabaya geçmek	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
48. Daha az et yemek	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
49. Daha çok toplu taşıma kullanmak	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum
50. Ağaç dikmek	1. İklim değişikliğini çok azaltır 2. İklim değişikliğini biraz azaltır, 3. İklim değişikliğini hiç azaltmaz 4. Bilmiyorum

Genelleştirilmiş / Bütünsel Etki

51. İklim değişikliğini olağan bir şey olarak görüyorum. *Hiç olağan değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok olağan*

52. Genel olarak, iklim değişikliği *Çok olumsuz 1 2 3 4 5 6 7 Çok olumlu*

53. Bana göre iklim değişikliği *Çok olumsuz 1 2 3 4 5 6 7 Çok olumlu*

Aşırı Hava Olayları ile İlgili Kişisel Deneyim

54. Kabaca son 5 yılı göz önünde bulundurursanız, yerel bölgenizde kişisel olarak ne sıklıkta sel felaketi yaşadınız?

1. Hiçbir zaman 2. Bir kez 3. İki kez 4. Üçten fazla 5. Hatırlayamıyorum

55. Yerel bölgenizde (toplamda) herhangi bir *aşırı hava olayını (sel dışında)* kişisel olarak ne sıklıkta yaşadınız? (örn. şiddetli sıcak hava dalgaları, kuraklıklar, fırtınalar, kasırgalar vb.)

1. Hiçbir zaman 2. Bir kez 3. İki kez 4. Üçten fazla, 5. Hatırlayamıyorum

Sosyal Normlar

56. Benim için önemli olan çoğu insan, kişisel olarak iklim değişikliği riskini azaltmak için bir şeyler yapıyor.

Kesinlikle katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle katılıyorum

57. Değer verdiğim çoğu insan iklim değişikliğini yavaşlatmak için üzerine düşeni yapıyor.

Kesinlikle katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle katılıyorum

58. Size yakın olan insanların iklim değişikliğini ele almak için kişisel önlemler alma olasılıklarının ne kadar olduğunu düşünüyorsunuz?

Çok olası değil 1 2 3 4 5 6 7 Çok olası

Kuralcı Norm

59. Genel olarak benden iklim değişikliği riskini azaltmaya yardımcı olmak için üzerime düşeni yapmam beklenir.

Kesinlikle katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle katılıyorum

60. Benim için önemli olan insanlar, iklim değişikliğini azaltmaya yardım etmeye karar verirsem beni desteklerler.

Kesinlikle katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle katılıyorum

61. Fikirlerine değer verdiğim insanlar, iklim değişikliğini azaltmak için kişisel olarak harekete geçmem gerektiğini düşünüyor.

Kesinlikle katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle katılıyorum

62. İklim değişikliğiyle mücadeleye yardım etmenin benden beklenmeyen bir şey olduğunu hissediyorum.

Kesinlikle katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle katılıyorum

Biyosferik Değerler

63. Dünyaya Saygı (diğer türlerle uyum) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

64. Çevreyi Koruma (doğayı koruma) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

65. Kirliliği Önleme (doğal kaynakları koruma) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

66. Doğayla Bütünleşme (doğaya uyum sağlama) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

Sosyal-Fedakar Değerleri

67. Barış (savaş ve çatışmadan arınmış bir dünya) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

68. Eşitlik (herkes için eşit fırsat) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

69. Yardımsever (başkalarının iyiliği için çalışmak) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

70. Sosyal Adalet (adaletsizliği düzeltmek) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

Egoist Değerler

71. Otorite (yönetme veya komuta etme hakkı) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

72. Etkili (insanlar ve olaylar üzerinde etki sahibi) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

73. Sosyal Güç (başkaları üzerinde kontrol) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

74. Zenginlik (maddi mülkler, para) Değerlerime karşı *1 2 3 4 5 6 7 Önemi yüksek*

EK 3. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KADIN KAYGI ÖLÇEĞİ

Maddeler	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman
1. İklim değişikliğinin bir sonucu olan beslenme yetersizliklerinin, kadınlarda sağlık sorunlarına yol açmasından kaygı duyuyorum.					
2. İklim değişikliği, kadınların geleceği konusunda kaygılanmama sebep oluyor.					
3. İklim değişikliğine neden olan faktörlerin kadınlık hormonlarımı olumsuz etkilemesinden kaygı duyuyorum.					
4. İklim değişikliğinin kadın sağlığına olumsuz etkileri konusunda kaygılıyım.					
5. Aşırı sıcak ve/veya soğuk havaların kadınların doğurganlığını olumsuz etkilemesinden kaygı duyuyorum.					
6. İklim değişikliği nedeniyle kadın hastalıklarının artması ihtimalinden korkuyorum.					
7. İklim değişikliği sonuçlarının kadınların doğurganlığını olumsuz etkilemesi beni kaygılandırıyor.					
8. İklim değişikliğinin gebelik süresini olumsuz etkilemesinden kaygı duyuyorum.					
9. Kadınların iklim değişikliğinden nasıl etkilendiği konusunda medyada (örneğin tv,gazete,internet) yer alan bilgileri takip etme eğilimindeyim.					
10. İklim değişikliğinin kadın sağlığına olumsuz etkisi ile ilgili bir şeyler duyduğumda uykularım kaçıyor.					
11. İklim değişikliğinden kaynaklı kadınlarla ilgili endişelerimi çevremdekilerle paylaşırım.					
12. İklim değişikliği konusunda kadınlara yönelik geliştirilecek devlet politikalarının yetersiz kalmasından kaygı duyuyorum.					
13. İklim değişikliğinin kadınlara etkisi ile ilgili haberler stresimi artırıyor.					
14. Bir kadın olarak iklim değişikliği konusunda hiçbir şey yapamadığım için kendimi çok çaresiz hissediyorum.					
15. İklim değişikliğinin neden olduğu yoksulluğun kadınları daha fazla etkilemesi beni mutsuz ediyor.					
16. İklim değişikliği nedeniyle yaşanılan yeri terk etme (göç etme) durumunda, olumsuz durumlardan kadınların daha fazla etkilenmesi beni mutsuz ediyor.					
17. İklim değişikliğiyle ilgili kaygılarım, hayatımı zorlaştırıyor.					
18. İklim değişikliği sonuçları karşısında, kadınların erkeklerden daha savunmasız olması beni mutsuz ediyor.					

EK 4: ETİK KURUL KARARI

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Sayısı		Tarih
134		2 Haziran 2023

KARAR NO 56. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Burcu Avcıbay Vurgeç yönetiminde, Nihal Sevinç Temiz tarafından yürütülmesi öngörülen, "Kadınların İklim Değişikliğine Yönelik Kaygılarının Sosyal ve Psikolojik Belirleyiciler ile İlişkisi" başlıklı yüksek lisans tez projesi araştırma etiği yönünden değerlendirildi. Toplantıya katılan üyelerin oybirliğiyle uygun olduğuna karar verildi.

BAŞKAN	**Prof Dr Selim Kadıoğlu** Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ÜYELER	**Prof Dr Davut Alptekin** Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
	Prof Dr Dincer Yıldızdaş Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
	Prof Dr Gülşah Seydaoğlu Biyoistatistik Anabilim Dalı
	Prof Dr Gürhan Sakman Genel Cerrahi Anabilim Dalı
	Doç Dr Zehra Hatipoğlu Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı
	Doç Dr Yasemin Saygıdeğer Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı
	Av Sinay Sönmezateş Hukukçu Üye
	Dr Neşe Kayrın Kurum Dışı Üye

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlık Binası, Balcalı 01330 Adana
Telefon: 0322 338 60 60 dahili 3465, Faks: 0322 338 67 22

ÖZGEÇMİŞ

Nihal SEVİNÇ TEMİZ, ilk, orta ve lise eğitimini Kayseri'de tamamladı. Ebelik lisans eğitimine 1997 yılında Erciyes Üniversitesi Atatürk Sağlık Yüksekokulu'nda başladı ve 2001 yılında mezun oldu. 2003 yılında Diyarbakır Merkez Küçükakören Sağlık Ocağı'ında ebelik görevine başladı, 2004 yılında Sağlık Bakanlığındaki görevinden ayrılarak, Lefke Avrupa Üniversitesi'nde Pedagojik Formasyon alarak öğretmenlik hayatına başladı. 2021 yılında Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalında Tezli Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2023 yılında Türkiye Kadın Dernekleri Fedarasyonu ve Adana Büyükşehir Belediyesi'nin ortak projesi Mor Yerleşke Adana şubesinde 1 yıl projede ebe olarak çalıştıktan sonra 2024 yılında Adana Yüreğir Belediyesi Kadın ve Aile Müdürlüğü'nde görev yaptı. Evli ve 2 çocuk annesidir.